

A Sztrigy mentének s mellék völgyeinek természetrajzi leírása.

Köszoruzott pályamű.

IRTA:

GSATÓ JÁNOS.

Minden mivelt nemzet törekvése
a honisme fejlesztése.

I.

Földrajzi fekvése, domborlati viszonyai, községeinek s területeinek terményrajzi leírása.

A Sztrigy völgye, vagy mint közönségesen nevezni szokták: Sztrigy mente, fekszik Hunyadmegyében, a keleti hosszúság (Ferrotól) $40^{\circ} 37'$ és $47'$ és az északi szélesség $45^{\circ} 37'$ és $50'$ között.

A szoros értelemben vett Sztrigy mente vagy fő völgy Váralja községén kevéssel feljül az ugynevezett Orlyai várrom alatt a Hátszeg-Váraljai vasuti állomásnál veszi kezdetét, hol Hátszeg vidékének összes vizei a kereszthegyeken áttörve, egy negyed mértföldnyi hosszú szorosban át, útat erőszakoltak maguknak és Sztrigy folyó elnevezés alatt folynak végig azon a völgyen, melynek nevet kölcsönöztek.

A völgy hosszúsága négy mértföld, s a kezdetétől Kőboldogfalváig, három mértföldnyi hosszúságban, délről északnak húzódik; azon alul pedig kevés elhajlással, északkelet irányban kanyarul be Piskinél a Maros terébe, hol a Sztrigy vize is egyesül a Marossal.

Szélessége a szorosban alig egy hatod mértföld, de a szoros végénél balpartilag egyszerre kitágul s a völgy közepe tájánál egy mértföldre is kiszélesedik.

A Sztrigy vize esését, miután a hátszegi piac 1021, 60 a piskii hid pedig 576 bécsi lábnyi magasságban fekszik a tenger szine felett (Hypsometrie von Siebenbürgen v. J. Baron Thümen. Verhandlungen und Mittheilungen des Sieb. Vereins für Naturwissenschaften. XIX. Jahrgang 1868. Pag. 147—148), négy mértföldnyi útja alatt 445,606 láb-ra számíthatni.

Jobb partilag a Sztrigy völgyét annak a legnagyobb részt jegeces kőzetű hegyesoportnak vég-

kinyulványai szegélyzik, mely lovag Hauer Geologie Siebenbürgens című munkájában Müllbacher und Zibingebirge elnevezés alatt van leírva.

E hegységek Balomirnál kezdve csaknem párhuzamosan kísérik a Sztrigyfolyót 3000 lábnyin feljül emelkedve ki a tenger szine felett egész Jó Valscelig, hol a hegységek végnyulványai lejtőjeit az ifiabb harmadkori képletek üledékei fedik el, s azon tul e korszak dombhegyei, melyek a Szent-György-Válya feletti Magura nevű hegyben 1884 bécsi láb-ra emelkednek ki, szegélyzik a völgyet egész Piskiig.

Balpartilag a Váraljai szorosnál a jobbparti jegeces kőzetek átvonulnak azon partra is, s alkotják a szoros hegyszegélyét a völgy kitágulásáig.

A szoros balparti hegyei a kitáguló völgyet keresztbe zárják el s válaszfalképen húzódnak keletről nyugotnak a Sztrigy völgye s Hátszeg vidéke között.

Hol a Sztrigy völgyéből Hátszegre vezető út ezen a hegynyulványon átvonul, a már említett Sebes-Czibin vizei hegyesoportja legvégső, karszerű, jegeces kőzetű kinyulványára az ifiabb harmadkorszaki üledékek települnek, a honnan a Sztrigy folyóval párhuzamosan haladva, mint 1600 Bécsi láb magasságig kiemelkedő heglánczolat szegélyzi a völgyet bal partilag, kiterjeszkedvén ebből a völgyből egész a Csernáéig.

Magában a völgyben még két kiemelkedést, két terrászt lehet megkülönböztetni, melyek közül a jobbparti Kovrágyon, Ganczágán alol, O. Brettye, Baczalár felett Sztrigy-Szent-György és Sztrigy Sza-

csalnál 1—3 ölnyi magosságban vonul el s Kő-Boldogfalvánál végződik. A balparti a várályai szoros végénél veszi kezdetét s a jobb partival hason magasságban M.-Bretteye, Russ, Zeykfalva, Batiz, Bácsi, Tompa felett húzódik le a Maros terére.

Ezen két terrász közzé van bémélyedve a völgynek sok helyén egy negyed mértföldnél is keskenyebb szűk tere, s ezen térbe vájta bé medrét a Sztrigy folyó.

A jobbparti jegeczes kőzetű hegységekben a Lunkányi határnak a Ponoricsi határral érintkezésénél, hol a ponoricsi patak az itt kezdődő mészkő-hegységek alól elétörtet, egy szűk völgy veszi kezdetét, melyet Lunkányi völgynek neveznek.

A völgy délről észak irányban húzódik le Bosorodig, ott háromszög alakban kitágul olyformán, hogy egyik szöge bényulik a kis oklosi völgyületbe, mely kezdeténél katlanszerűleg van a hegyek közzé bémélyedve s észak-keletről nyugot irányban vonul le az említett háromszögű térre, a harmadik szög pedig Kitidnek irányul, melyen feljül a Lunkányi völgyön lejövő viz a kis-oklosi patakocskával egyesülve nyugotnak tart s Kitiden alul a Gridi patakot is felvé-

ve és Sztr. Ohában keresztül folyva a Sztrigybe szakad Sztr. Szt. Györgynél.

E mellék völgy bészakadásán alul kevéssel Sztrigy Szacsalnál, még egy más völgyület szakad bé a Sztrigy völgyébe, mely Szent-György-Vályánál alakul s hasonlóképp nyugot irányba vonul le a Sztrigy terére.

Balpartilag a Szlivucz nevű patakocska szakad bé a Sztrigy völgyébe.

Ez a patak Alsó-Szilváson feljül veszi kezdetét, hol egy kis völgyület tágul ki a község közzül, azonban a falun alul a hegyek össze szorulnak s csak a patak medrének engednek helyet, mely kelet irányban húzódik le mindjárt a hátszegi hegy alatt.

Alább a nagy-oklosi völgyület vonul nyugotról keletnek, melynek közepe táján fekszik a falu.

E völgyön pedig tul s vele párhuzamos irányban a felső és alsó nádasi völgy nyulik bé, lankás hegyektől szegélyezve, a Sztrigy völgyébe.

A községeket, melyek a Sztrigy mentén s mellék völgyeiben ez időszereint léteznek, könnyebb áttekinthetés kedviért, a következő táblázatos kimutatásban soroljuk elé területeik nagysága s mi czélra használása kimutatásával egyetemben.

Név.	Szántók.		Faszalók.		Szőlők.		Legelők.		Erdők.		Terméketlen.		Összesen.	
	Hold.	°	Hold.	°	Hold.	°	Hold.	°	Hold.	°	Hold.	°	Hold.	°
Balomir	149	481	144	714	—	—	79	728	2738	496	44	75	3103	827
Bucsum	193	897	265	95	1	1425	—	—	917	362	32	41	1377	1179
Kovrágy	297	557	172	346	—	—	107	479	587	1300	90	1373	1255	855
Ganczága	674	67	427	85	1	200	87	36	1798	583	51	896	3039	267
Lunkány és Ponorics	94	342	2802	954	—	—	305	137	10195	729	906	800	14303	1362
Oláh Bretteye	837	421	191	377	—	—	40	593	—	—	106	1072	1175	863
Bacsalár	834	613	381	1308	—	—	—	—	—	—	25	140	1241	461
Jo Valcsel	569	1330	509	318	23	745	429	1550	1015	475	61	654	2609	272
Pokol Valcsel	416	506	294	149	16	898	125	1486	525	350	45	1291	1426	1480
Bosoród	1027	1116	1273	266	23	47	471	270	2503	883	124	1540	5423	1345
Kis-Oklos	670	1315	711	467	13	521	761	1355	1170	1068	66	139	3394	65
Kitid	885	602	694	1280	18	113	377	298	745	973	81	459	2802	525
Grid	231	495	397	560	—	—	86	282	926	654	26	597	1667	988
Sztrigy Ohába	216	1221	65	1277	2	1315	101	372	—	—	15	70	401	1055
Sztrigy Szent György	751	381	244	1146	—	—	128	983	185	700	126	552	1436	562
Sztrigy Szacsal	481	412	210	823	—	—	238	275	—	—	98	1140	1028	1050
Szent György Válya	915	1525	445	149	13	765	227	1275	752	875	47	316	2402	105
Kő-Boldogfalva	548	1340	210	207	13	108	141	1214	362	1300	109	708	1386	77
Magura	23	1161	70	676	8	105	108	163	79	151	16	1046	514	102
Lozsád és Kis Tóti	1198	455	538	293	32	1305	399	841	841	1582	88	1062	3099	738
Petrény	511	1146	246	826	1	76	495	1158	431	208	80	1570	1767	184
Nagy-Tóti	209	1250	149	929	8	738	52	1430	20	1235	52	18	493	790
Piski	1012	925	373	350	—	—	282	271	74	1300	240	1339	1983	985
Váralja	403	1195	563	340	3	880	273	880	940	1025	143	980	2328	500
Sztrigy Plop	261	1446	96	820	18	1240	32	466	123	776	72	1342	605	1290
Alsó-Szilvás	286	1004	143	131	—	—	553	35	130	774	32	267	1145	611
Magyar-Bretteye	496	25	151	1382	—	—	110	1371	415	800	62	1525	1237	303
Mácsó	733	402	233	581	80	1456	157	421	118	553	195	907	1519	1122
Russ	578	725	159	907	3	1381	137	932	111	1241	105	918	1096	1304
Nagy-Oklos	782	367	434	540	93	910	162	1425	658	405	57	405	2188	852
Zeykfalva	942	1201	340	1552	—	—	319	801	14	128	76	1160	1699	42
Kalár és Kriseny	307	547	134	220	—	—	55	240	26	4	17	721	540	132
Alsó-Nádasd	582	894	249	511	43	676	57	823	—	—	36	899	969	603
Felső-Nádasd	606	795	231	65	60	1585	416	815	217	1155	34	260	1566	1475
Batiz	656	122	249	1376	5	401	24	627	969	170	71	1164	1976	660
Bácsi	1059	284	188	564	—	—	141	326	20	800	95	1369	1505	143
Tompa	500	575	104	230	—	—	135	200	—	—	19	320	758	1325
Hátszeg	1268	321	481	395	—	—	119	1411	2438	283	104	958	4412	168
Fő-összeg	22424	1261	14579	809	487	1313	7744	369	32059	930	3664	1293	80876	1067

A hátszegi határból azonban csak az a kis erdős terület tartozik a felvett területhez, a mely a Sztrigy mentét Hátszegvidékétől elzárva a kereszt-hegység északi oldalán van s melynek vizei a Szlivucz nevű patakba folynak.

II.

Föld- és öslénytani leírása.

Könnyebb felfoghatás és egymásból folyó leírhatóság kedvéért a felvett területet két részre u. m. jobb- és balpartira osztva írjuk le földtanilag.

A.) Jobbparti terület.

Hátszegvidéke egyesült vizeinek a váraljai szoroson való áttörésénél, — mint már az első részben volt említve — a Sebes és Czibin vizei hegycsoportjának délnyugoti végnyulványa szegélyezi a Sztrigy folyó jobb partját, jegeces kőzetű hegységei itteni véghatárolásoknál is 3000 láb magasságon feljül emelkedvén ki.

Ezen jegeces kőzetű hegységek kísérik a völgyet egész Jó Valcselig, hol a Lunkányi völgyen Bosoródnál keletnek átsapván Kosztesdnél a Szászváros vize (Orestiora) völgyébe hatolnak le.

E hegységek aljában fekszenek Balomir, Bucsom, Kovrágy és Ganczága községei, a Lunkányi völgy pedig egészen ezekbe a kőzetekbe van bévájódva.

A kőzet-tömeget a jegeces palák különböző e mei alkotják, melyek különböző változatokban mennek át egymásba, mit a Sztrigy völgyébe haránt leonuló síkokban észlelhetni legjobban s melyek között gynchánynak leírása itt következik.

a.) 1-ső Kovrágyi árok.

Ez az árok a Váraljai Sztrigy-szoros végéig szemben, — a völgyön keresztül tekintve, — húzódik fel keletnek a hegyek közé és Péréu Sztrimbilorna nevezetűk.

Felfelé haladva rajta a patak által lehozott jegeces kőzetek romhalmaza között, kékes porondot találni, mely agyag palán fekszik s mely egész 5 s ölnyi vastagságig laza porondos homokos, apróbb nagyobb kavicsot s kőveket záró réteggel van fedve.

Feljebb kék, apró csillám-lemezes csillámpala áll ki, mely agyagpalába megy át részben, részben pedig feljebb mint nagy lemezes csillámpala tűnik elé újból.

E palák vizokozta málladékai alkották s alkotják az alantabbi kékes porondot.

A nagy csillámlemez csillámpala mellett csillám nélküli kvarz és földpatból alkotott kvarzpalá áll ki, mely hogy zagylába menyen át, a patak medrében heverő fehér zagyla-kőzetek mutatják.

Itt tehát a jegeces kőzetek nagyon változnak s különböző átmeneteket mutatnak egymásba; rétegek csaknem függőlegesen kiemelkedtek, a réajok üledett rakodmányok pedig vízszintesen fekszenek.

Ebből az árokból a kezdeténél egy más árok vonul fel észak keletnek, melyen felfelé haladva az elsőben észlelt földtani viszonyokra s termékeikre találni.

A kiálló csillámpala málladékból alkotott kékes porond tűnik elé itt is; a függőlegesen álló csillámpala rétegeket pedig a már leirt laza porondos kavicsos rétegek fedik négy ölnyi vastagságra.

b.) 2-ik Kovrágyi árok.

Ez az árok a falu felett húzódik fel kelet irányban a hegyek közé.

Szájánál, mindjárt a patak jobb partján, nagy omladós oldalak tűnnek elő, mely omlások a csillámpala sziklák elmállása s víz általi elmosása következtében keletkeztek.

A csillámpala sziklák itt is 50—80 foknyi emelkedéssel állanak ki.

E sziklás omladós oldalon túl a jegeces kőzetek csak a patak medrében a víz színe mellett észlelhetők, az oldalak részben erdővel részben pedig gyepvel borítva; miért csak helyenként tűnnek elé kis porondos vizmosások vasrozda által veresre festve.

Az árkon lefolyó patakocská 1870-ik év tavaszán Kovrágyon házakat iszapolt el.

c.) Ganczágai árok.

A keletről nyugotnak a falun át vonuló patak jobb partján, a falu közepén alul már zagyla-sziklák állanak ki.

A jobb parti hegyek délre néző oldalain a termő földet a víz lemosta s a zagyla-sziklákba több árkocskát mélyesztett bé, melyeknek martjain a kőzet mintegy 80 foknyi emelkedéssel áll ki.

Az utolsó, nagyobb tömegben kiálló szikla csoport a falu legvégsőbb (elsőbb) házainál van.

A patak balpartján, a faluban, két láb vastagságú emberfő- s kisebb nagyságú kavics (Schotter) réteg tűnik elé, a víz medrén feljül, melyet egész 1 1/2 ölnyi vastag laza porond réteg fed.

A falu legvégső felső házain feljül a hegyoldalakat, melyek éppen a patak medrébe nyulnak le, gyeplés és bokros erdő fedi s azon ponton feljül kiálló sziklákat nem észlelhetni.

Ganczágán túl ezek a jegeces kőzetű hegységek tovább vonulnak Jó Valcsel felé, mely falun feljül keletre és délre ezen hegyek lejtőjeit az ifjabb harmadkorszaki lerakodmányok fedik el, ezek alkotván e ponton túl a Sztrigy völgye jobb parti hegyeit.

Ezek a lerakodmányok több mély árokban vannak feltárva.

Jó Valcsel mellett mindjárt, a falutól délre, két egymásmelletti mély árok létezik.

Martjaik azonban bévannak omladozva s ezért csak néhány helyen észlelhető az a fejéres laza porond réteg, melybe az árok bévan mosva s mely porond rétegek több ezután leirandó árokban nagy vastagságú rétegekben vannak feltárva.

Az árkokon túl mindjárt az a völgyület következik, melybe Jó Valcsel községe van épülve.

E községnek keleti felső végén a völgyület a hegyek közé bé van mélyedve, s hegykeretébe sugárszerűleg több árok mélyül bé.

Kezdetüket a falu felső végénél veszik, azon az úton feljül, mely a délre eső erdőkből a faluba

bélejt, s melyeknek leírása délről északnak haladva sorban következik.

1. Árok.

A falutól délre, az említett erdei úton feljül nem sokkal kezdődik, s délkelet irányban vonul fel. A legmélyebb feltárt helyen a rétegek következnek:

	öl.	láb.
1. Termő föld	—	1 "
2. Apró kavicsos lazán összeálló porond	2 "	— "
3. Kékes szürkés és sárgás finom agyagos porond	—	4 "
4. Kékes agyagos porond	—	2 "
Összesen 3 öl		1 láb.

5. Patak.

2. Árok.

Ez az árok a jegezes kőzetek apró porond málladékába van bemosva.

3. Árok.

Ez délkeletnek irányul; martjain jegezes kőzetek, mint csillámpala s zagyla állanak ki 45 foknyi, északnak irányuló emelkedéssel.

Ebben az árokban apró gránát szemek leledzenek

4. Árok.

Keletnek vonul fel, martjain kékes és szürk porondos rétegek állanak ki.

5. Árok.

Keletnek irányul; martjain sárgás szürkés porondos rétegek állanak ki; legmélyebben feltárt pontjánál következőleg van rétegezve:

	öl	láb.
1. Termő föld	—	" 1/2 "
2. Gyermekefő s ököl nagyságu kavicsot tartalmazó porondréteg	—	" 3 "
3. Lazán összeálló s borsó nagyságu quarz szemeket tartalmazó sárgás szürkés porond	2 "	— "
4. Kék porond	—	" 2 "
Összesen 2 öl		5 1/2 láb.

5. Patak.

Az árokban zagyla-szikla hőmpölyök s magurái mészkövek észlelhetők, jobbpártilag csillámpala-málladék borul az árok partjára.

6. Árok.

Északkeletnek vonul fel s legmélyebben bemosott martján a rétegek következőleg észlelhetők:

	öl.	láb.
1. Termő föld	—	" 1/2 "
2. Szürkés agyagos porond	—	" 4 "
3. Hüvelyknyi vastagságban váltakozó szürkés porondos és sárga agyagos réteg	—	" 3 "
4. Szürkés és kékes 1/2—1 láb vastagságban váltakozó kemény porondkő	—	" 5 "
5. Kék, porondos agyag	—	" 5 "

6. Szürkés kemény porondkő	—	" 1 "
7. Kék agyag, gyér vékony sárga agyag rétegekkel, elszortan Ostrea Cochlear Poll. kagyló héjait tartalmazva	3 "	— "
Összesen 6 öl		1 1/2 láb.

8. Patak.

Ettől az ároktól keletre húzódó hegyoldalon sárga agyagos csekély vizmosásokban Ostrea Cochlear Poll. kagylói találtak.

Ugyan ezen helyen a földszinén kavics darabok között Dr. Pávai V. Elek által Clodocra efr. cespitosa Gldf. néven meghatározott buránynak törzsei hevernek elszortan.

Az itteni kővületeket Buda Elek találta először. A leirt árkokat félkörben környező hegy egy hegyhátban békanyarulva lenyulik a Sztrigy völgyére. A hegyhát tetején elszortan az alább leírandó Magura nevű hegyből szaggatott nagy mészkő-szikla darabokat észlelhetni.

Északi oldala alatt egy más kis völgyület húzódik fel keletnek, melybe Pokol Valcsel községe van béépülve.

E község keleti felső része felett is egy keletnek felvonuló árok észlelhető, melynek porondos martjából mészkőtemű apró szemű csillámos quarz porondkő hőmpölyök állanak ki, melyekben csiga és kagyló (Cardium) töredékek észlelhetők. A csigatöredékek a kőzettel együtt hasonlólag a Magura nevű hegyből származhattak.

Pokol Valcselen túl északra béleljenek ezek az ifjabb harmadkorszaki hegyek a Kitiden és Sztrigy Ohában átvonuló völgybe.

Ez a völgy a kitidi, kis-oklosi és lunkány völgyek által alkotott s már az első részben említett háromszögű diluvial térre vezet.

Itt a leírásban, hogy ne kelljen később vissza térni, a Lunkányi völgyet kell követni.

Ez a völgy az említett háromszögű térből a Sztrigy völgyével csaknem párhuzamosan vonul fel északról délkeletnek Lunkányon keresztül.

Balpartilag (felfelé haladva pedig jobbra) Bosoróddal átellenben nagy lemezes csillámpaia kőzetek észlelhetők.

Itt is a hegy tövén mészkőtemű apró quarz szemekből s csillám lemezekből álló Ostrea, Pecten, Cardium, Cerithium-töredékeket tartalmazó kő-hőmpölyök hevernek.

A völgyet tovább is a Lunkányi határszélig mindenütt a jegezes kőzetek szegélyezik.

A határszélnél a Ponoricsei erdők alatt, egy mellék völgy kanyarul fel keletnek, itt a krétakor mészsirtjei tűnnek elő s kisérük a völgyet két oldalról a tetőig, hol a Ponoric nevű praedium kezdődik.

Az egész Ponoric területét, mely mintegy 3000 lábán feljül emelkedik ki a tenger színe felébe, a kréta-mész borítja, mely délkeletre lehúzódik Krivadiánál Hátszegvidékének Torok nevű részébe, s ebben a kőzetben van a Boli barlang is.

A Ponoricat egy hosszabb és egy rövidebb keletről nyugotnak irányuló völgy alkotja.

A rövidebb völgyet a hosszabbiktól egy kereszt-hegy zárja el s ezért vízének nincs lefolyása, minek k övetkeztében a patak a hegy alatt tört magának útát.

A hosszabbik völgy vize is csak eddig folyhat a föld felszínén, míg eléri azt a helyet, hol a falu, azaz néhány házból álló házcsoport, van; itt minden oldalról mészhegyek környezik s nem lévén lefolyása egy szikla üregbe foly bé s három negyed órányi földalatti haladása után alant a Lunkányi völgy kezdetének tör elé egy nagy barlangból.

A Ponoricsban három nagyobb barlang ismeretes, melyek közül a legnagyobb kevéssel kisebb a Boli barlangnál.

E barlangok nyílásai egy pár száz lábbal feljül vannak a víz jelenlegi medrénél, de minekutánna a barlangok is legalább részben a víznek köszönhetik léteiket a kréta korszakban, itt találták lefolyásukat a vizek s csak azon az időn innen mosták bé magukat jelenlegi medrökbe.

A Ponoricsi mészközetekben senkinek se sikerült kővületet találni egész az 1868-ik évig. Ez évben Buda Ádám kapott a Fegyér nevű község felőli részben egy tyuktojás nagyságu Acteonellát a mészkőbe békővülve, melyet sziveskedett írónak átadni, s mely ez ideig a Ponoricsi kréta mészkő területéről egyedüli kővület, miután a Ponor Ohábai Acteonellák porondkőben jönek elé s a Gosau formatiohoz tartoznak.

Miután a Ponorics a Lunkányi pataknak legvégső forrásterülete, s annak a mészkő-sziklákból való kibontakozása után a völgyet jobbról is a jegezes kőzetek követik egész Bosoródig, vissza kell térni a máj többször említett diluvial háromszöghez s így a Kis Oklos, Kitud, Sztrigy Ohába, Sztr.-Szt.-Györgyi völgyhez, melynek leírását a jobban tájékozhatás kedviért Sztrigy-Szent Györgyénél kell kezdeni.

Sztrigy Szt.-Györgyről, mely község éppen a Sztrigy jobb partján fekszik, Sztrigy Ohába felé haladva, az utóbbi község alsó végénél, balpartilag a patak medrében porondkővek állanak ki, azon feljül ugyan a patak bal partján egy két öl vastagságu kékes porond-mart észlelhető, mely porondréteg feljebb a patak mind két martján vízszintesen rétegezve tűnik elé.

E réteg alatt Buda Elek közsén darabokat észlelt, melyeknek fekéje porondból állott.

Sztrigy Ohában túlhaladva feljebb a völgyben Kitud községe következik.

Itt a völgyet elhagyva s a falun keresztül északnak tartva, a falu északi szélén a reformatum templom feljül egy árok vonul fel az oldal hegyekbe, hasonlóképp északi irányban.

Az árok szájánál mindjárt feltűnnek az emberfőnyitől egész öt vedres átalag nagyságuig való hó fejr szintű gipsz gömbök, melyek az árok medrében elszortan hevernek.

Az árkon felfelé haladva az első jobbról négy ölös martban vízszintesen rétegezve egy hüvelyktől egy lábnyiig való vastagságban változatosan egymásra rakodva tűnnek elé sötétebb és világosabb sárga agyagos és kékes porond-gömbök, valamint elszortan szenesült fadarabok is észlelhetők.

Feljebb haladva s az elszort gipsz-gömböktől kisérve jobbról (felfelé haladva balról) újlag egy magas mart áll ki, melyen a rétegek következőleg észlelhetők:

	öl.	láb.
1. Termő föld	—	4 "
2. Vékonyan, vízszintesen rétegezett agyagos sárgás szürke pala, agyag-gömböcskékkel, porond-fészkekkel és mészkiütéssel	2	— "
3. Összeálló porond	—	2 ¹ / ₂ "
4. Porondkő	—	1 ¹ / ₂ "
5. Összeálló porond	—	1 "
6. Porondkő	—	1 ¹ / ₂ "
7. Összeálló porond	—	2 "
8. Porondkő	—	1 ¹ / ₃ "
9. Összeálló porond	—	1 ¹ / ₂ "
10. Negyedtől egész hüvelyknyiig való vastagságban váltakozó márgás, kék agyagos porondos és sárga agyagos porondos réteg	—	1 "
11. Összeálló porond	—	1 ¹ / ₃ "
12. Porondkő	—	1 ¹ / ₃ "
13. Összeálló sárgás szürkés porond	—	1 ¹ / ₃ "
14. Apró csillámos kék porond	—	1 ¹ / ₃ "
15. Patak	2	— "

Összesen 6 öl 2¹/₃ láb.

E marttól mintegy 300 lépéssel feljebb az árokban a gipsz telep tűnik elé minden fedű nélkül.

A telepnek, mely fészekszerűleg van a porondos rétegekbe bételepülve, átmérője a feltárt felületen 40 50 lépés.

A gipsz emberfőnyitől egész 15 vedres átalagig való nagyságu kissé lapos gömbökben van vízszintesen lerakodva.

A telep felső végénél, a felületen és a gömbök között is tú-alakban jegezesedett gipsz (Fasergyps)-rétegek észlelhetők.

A gipsz telep felső végénél az árok kétfelé válik V alakra s 8—10 öl vastagságra feltárt meredek martok között vonul feljebb észak-nyugot és észak-kelet felé.

A martokat sokszorosan váltakozó vízszintesen rétegezett sárgás, szürkés és kékes, lazán összeálló porondrétegek alkotják, hosszukás tojásdad, feketés porondgömböket zárva magukba, mely különböző élénk színezet ékes kinézést kölcsönöz a martoknak.

Ezen árokból a patakhöz, melynek medrében a kékes porond és palás rétegek mindegyre elétűnnek, visszatérve s azon felfelé haladva újból a diluvialis háromszöghez érni, melynek Lunkányi völgye már leiratott.

Most tehát a háromszög harmadik vagy is kisoklosi völgyét kell követni.

Kis-Oklos felé délkeletnek egy keskeny völgy vonul fel, melyet követve balról (a patak folyása szerént jobbról) az első nagyobb vízmosás 3¹/₂ ölnyre van feltárva, mely vízszintesen rétegezett, lazán összeálló, apró quarz-szemeket elszortan tartalmazó, finom porondrétegekből áll, melyeket vékonyan

rétegezett kékes és sárgás agyag rétegecskék szalagolnak át.

Tovább Kis-Oklos alsó végén alól egy árok húzódik fel délnyugotra, melynek kezdeténél kékes porond, kékes és sárgás agyagos rétegek állanak ki, feljebb ezen rétegeket megint hatalmas, lazán összeálló finom porond rétegek fedik.

Az árok közepe táján egy egy vedres átalag nagyságu, a kitidiekhez hasonló, gipszgömb találatott, de miután több darabot felfedezni nem sikerült, azt lehet következtetni, hogy ez Kitidről került jelenlegi helyére.

Feljebb a porond rétegek, melyek vízszintesen fekvő hüvelyknyi vastagságu porondkőrétegekkel váltakoznak, hat ölnyi vastagságban vannak feltárva.

Ebben az árokban Buda Ádám a porondon levél-lenyomatokat észlelt, melyek a porondnak csak laza összeállása következtében érintésre elporlódtak. Irónak nem sikerült azokat, vagy hasonlókat észlelhetni, hihetőleg az esők semmisítették meg.

Ezek a porond hegységek Kis-Oklos községét fél körben környezik s lenyulnak a balparton egész Bosoródig, hol a Lunkányi völgy jobb partján levonuló jegezes kőzetű hegységek lejtjeit fedik.

A község felett a hegyívbe sugárszerűleg több árok van bemosva, melyek mind a leirt porond rétegeket tüntetik elé.

A hegytetőn Kis-Oklos és Bosoród között, hol az út bélejt Koszteselre, Buda Elek Ostrea darabokat talált.

Kis-Oklostól nyugoti irányban a hegyen át haladva egy katlan alakú völgyületbe jutni le, melybe Grid községe fekszik; a völgyületet a Kis-Oklost környező hegyek nyulványai kerítik. Itt is a község körül sugárszerűleg több árok van kimosva, melyekben hasonlóképp a porondos rétegek tűnnek elé.

Ez a kis völgyület Kitid és Sztrigy Ohába között nyulik bé a már ismertetett völgybe, melynek vize Szt.-Györgynél szakad bé a Sztrigybe.

Sztrigy Szent Györgyről az út, a Sztr. Ohábai utat jobbra hagyva, Szent György Vályára vezet át s így a Szt.-Gy.-Vályai völgybe is, melynek vize azonban Szt.-Györgyön alól Szacsalnál szakad bé a Sztrigybe.

Szent-György-Válya alsó végén alól a Sztr. Ohábára vezető út mellett (a patak folyását tekintve balpartilag délkeletnek egy árok vonul fel, melynek kékes sárgás agyagrétegeiben gyöngyház fényű vékony törékeny héjú kis köröm nagyságu Pectunculus (tán Pectunculus anomalus = Limopsis anomala Eichw.) kagyló héjak találatnak.

Elhagyva ezt az oldalt s a falun át haladva, ennek felső végénél (jobbpartilag) egy árok vonul fel észak irányban a Magura-tető felé, mely kezdeténél mindjárt V alakra ágazik kétfelé.

A balra északra vonuló részben kék és sárga agyag-rétegek állanak ki melyekben apró bivalvák, nevezetesen Cardium lenyomatok észlelhetők.

Ezen kívül a kékes sárgás agyagban észlelhetni a törékeny fűzfa (Salix fragilis) hasasabb leveleihez hasonló alakú s nagyságu levél lenyomato-

kat is, melyekben azonban csak a levél szélével párhuzamosan haladó s hegyével össze érő két ér tűnik fel.

A lenyomatok a világosabb kékes sárga agyagon vörös rozsda-szinben tűnnek elé.

A másik, jobbra, északkeletre vonuló árokban hasonlóképp kékes és sárgás agyagos porondos rétegek tárulnak fel, a patak medrében pedig Ostrea-k találatok.

Az árok a felső vége felé, ott a hol még egyszer elágazik, össze szorul s a patak színén kezdve felfelé mindegy négy láb vastagságban mészkőomlékkel (Grus) vegyített kékes és sárgás agyagrétegek, emberfő nagyságu mészkő zárványokkal tűnnek elé.

Ezen rétegbe vannak beágyalva az Ostreak héjai, melyek között két faját különböztetünk meg. Az egyik Ostrea digitalina Dub. A másik lapos, sima felületű faj nincs meghatározva.

Ezeket kívül találatott egyetlen egy más kagyló-törödék is tán Venus multilamella Lam?

Az Ostreak it másod fekhelyükön vannak s a viz sodorta a mészkőomlékkel s mészkő-darabokkal együtt ide.

Az Ostrea héjak között gyakran fordul elé több darab elválaszthatatlanul ragadva egymáshoz.

Ettől az ároktól a hegyoldalon tovább haladva keletnek egy más árok tűnik elő, mely éppen a Magura nevű hegy nyergéhez, ahoz a ponthoz irányul, melyen a szekér út átvezet Magura nevű faluba.

Az árok alsó részén diluvialis lösz-martok állanak ki, innen vagy 200 lépést feljebb haladva érdekes települési viszonyokat észlelhetni; ugyanis egy fél ölnyi vastag porondos márgás rétegben szárazföldi csigák u. m. két faj Helix, Bulimus (hidens?) s a Cerithium-réteg csigái u. m. Cerithium rubiginosum Eichw. Cerithium pictum Bast. Paludina, vegyesen találatnak bételepülve.

A rétegek azon a helyen a következők:

	öl. láb
1. Homokos kavicsos termőréteg . . .	— 1 $\frac{1}{2}$
2. Fekete agyagos porondos lösz réteg	— 2
3. Porondos szürke márgás réteg magyaró s tyuktojás-nagyságu mészcconcretiokkal s a vegyesen elszort csigahéjakkal	— 3
4. Kék agyag, hüvelyknyi vastag sárga agyag-rétegekkel váltakozva s vízszintesen rétegezve . . .	2 —
5. Patak	

Összesen . . . 3 öl $\frac{1}{2}$ l.

Feljebb haladva $\frac{1}{2}$ —1. láb vastag táblákban elvált vízszintesen rétegezett s összeálló poronddal váltakozó porondkő áll ki, mely rétegeken mintegy 50 lépést lehet fel felé haladni s melyeket feljebb kékes sárgás porondos s nagyon porló, mintegy négy öl vastagságra feltárt agyag réteg kísér.

Az árok felett a Magura nevű hegy nyerges béholypadása húzódik el, melyen keresztül vezet az út, a mint már megemlítettett, le Magura s az alább fekvő Lozsád községekbe.

Át haladván a tetőn Magura község felől az északra álló oldalon egy árok húzódik le Magura

köztségbe, melynek bal partja $3\frac{1}{2}$ öl vastagságra van feltárva. Ezen martban hüvelyknyitől egész lábnyiig való vastagságban fejtér szürke porond kő rétegek váltakoznak 1—2 láb vastagságú laza apró csillámos porondrétegekkel vízszintes fekvésben.

Ez az árok Magura községen keresztül kelet irányban békanyaródik Lozsádnak, egy kis patakocskának alkotván a medrét.

A falun (Magurán) alól különösen balpartilag a rétegek három négy öl vastagságra vannak kitérve, melyek hasonlóképp vízszintesen rétegezett s váltakozva kemény porondkőből s laza fejtér szürke porondból vannak alkotva s vékony sárga agyagos vonalokkal tarkázva.

A porond és porondkő rétegek lejjebb vízszintesen rétegezett három öl vastagságú apró csillámos kék agyagra vannak lerakodva, mely utóbbiban számos Cardiumnak, Ervilia podolicának s más kagylóknak vékony törekeny héjai s lenyomatai észlelhetők.

A kék porondos agyagréteg fekéje kékes és sárgás laza porond- és porondkő-rétegekből áll.

De mivel ez a völgy már nem tartozik a Sztrigy mente mellékvölgyeihez, vissza kell térni a Magura hegy nyeregszerűleg behorpadt tetejéhez, a hol kezdetét veszi ez a völgy.

A Magura-hegy a Vályai völgyet észak felől szegélyezi s 1884 bécsi láb abszolút magasságra emelkedvén ki, egy darabig ily magasságban kíséri keletről nyugot irányba s csak a Sztrigy völgyéhez közlelve lankásodik meg Kő-Boldogfalvánál le lejtven éppen a Sztrigy jobb partjára; honnan észak keletre egy kanyarulatot téve kíséri a Sztrigyvet, más név alatt) egész Piskiig.

A Magura-hegy kőzetei borsó nagyságú quarz szemeket záró durvább és finomabb mészkötemű porondkőből és porondos mészkőből valamint az utóbbinak tuffjaiból állanak, telve különféle csigák és kagylók héjaival, dara jaival, kőbeleivel s lenyomataival, helyenkint pedig valóságos csiga-brecciak szemlélhetők.

A már többször említett nyeregszerű behorpadástól a hegytetőn a Sztrigy völgye felé (azaz nyugotnak) haladva egy pár száz lépést, csak sekélyen feltárt porondos helyre érünk, hol a föld színét számtalan csiga és kagyló héj borítja oly formán, mintha valaki kézzel szorta volna el.

Az e helyen szedett s meghatározhatott kővületek következők:

- Murex subelavatus Bast.
- Buccinum baccatum Bast.
- Cerithium rubiginosum Eichw.
- „ pictum Bast.
- Columbella scripta Bell.
- Nerita picta Fér.
- Ervilia pusilla Phil.
- Tapes gragaria Partsch.
- Cardium conjungens Partsch.
- Congeria triangularis Partsch?
- Venus cincta Eichw.? továbbá

Dr. Pávai említi még:

- Rissoa Lachesis
- Anomia Burdigalensis.

Cardium obsoletum

Paludina stagnalis

Congeria s Mytilus fajokat.

Az utóbbiakat író nem találta.

Az elősoroltak között nagyban fordul elő a Cerithium rubiginosum; a többi csigák s a Cardium conjungens ritkán, elszortan találhatók. Tapes gregaria, Congeria triangularis s Venus cincta csak kevés töredezett példányokban gyűjtetett.

Tovább haladva a hegyoldalon kiálló sziklák tűnnek fel, hol egy vastag réteg borsó nagyságú quarz szemeket záró durva porondos mészkőből, vagy helyesebben: mészkötemű durva quarz porondkőből áll, telve a Cerithium rubiginosum lenyomataival s töredezett csiga héjjal.

Ebből a kőzetből malomköveket faragnak.

A réteg felett szilvaszem alakú s nagyságú kagyló kőbeleket sűrűn tartalmazó vagy lenyomataikat mutató finom porondos mészkő-réteg áll ki, melyben még Cardium lenyomatokat s más csigák kőbeleit is észlelhetni.

Feljebb egy más réteget lelünk megint borsó nagyságú quarz szemekkel telve a Cerithium rubiginosum sasköröm alakjára tekerőzött kőbeleivel, melyeket ha az ember kipattint a helyökről, a már megsemmisült héjnak le-, illetőleg bényomatai tisztán látszanak.

A Magurának ezen a Vályai völgy felőli oldalán egész Kő Boldogfalváig több helyen elütönnék a kiálló sziklák valamint tuffjaik, s mindenütt észlelhetni bennök az elősorolt csigák és kagylók lenyomatait s kőbeleit hol elszorva hol nagyon tömötten, minek következtében a kőzetnek jellege s kinézése nagyon sokképpen változik.

Mint már emítve volt, ez a hegy Kő Boldogfalvánál lejt be a Sztrigy partjára, hol kőzetei mint kiálló sziklák messzire ellátszanak s kölesönözték Boldogfalvának a mellék nevét.

Boldogfalván túl a Sztrigy partján Petrény következik.

A falu északi végén levonuló árkoeska keletre a községen feljül az erdő alatt három felé u. m. délkeletnek, keletnek és északkeletnek ágazva vonul fel az erdők alá

Mind a három ág martjai, melyek helyenként nyolcz öl vastagságra vannak kitérve, vízszintesen rétegezett agyagból, réteges porondkővekből és laza porond rétegekből állanak gyéren hintett Cardium lenyomatokkal.

Petrénytől északkeletre a hegytető alatt újból kiüti magát a Magurai malomkőréteg csigahéj zárvánnyal s lenyomatokkal s ott is malomköveket faragnak belőle. A rétegeket aprószemű mészkötemű porondkő fedi, melyben hasonlóképp Cardium s más lenyomatok leledzenek.

Petrényen túl haladva Nagy és Kis Tóti következnek. Itt a már Kő Boldogfalvánál kanyarodni kezdett Sztrigy völgye északkeleti iránynak fordult s ez irányban kíséri a jobb parti hegyek is.

A kis község között egy mély árok húzódik fel déli irányban, melynek martja következő rétegeket tüntet elé:

	ol.	láb.
1. Termő föld	—	" 1 "
2. Fél hüvelyknyi lemezekben csaknem vízszintesen rétegezett sárgás és kékes porondos agyag elszortan <i>Cerithium pictum</i> , <i>Cerithium rubiginosum</i> és <i>Cardium</i> okkal	1	" — "
3. Laza, sárga agyagos porond	—	" 1/2 "
4. Negyed egész félhüvelyknyi fehérszürke porond váltakozva egy hüvelyknyi vastag sárga poronddal	"	" 1/2 "
5. Sárgás agyagos porond	—	" 1/4 "
6. Fejér szürke porond	—	" 1/6 "
7. Sárgás agyagos porond	—	" 1/4 "
8. Fejér szürke porond	—	" 1/12 "
9. Agyagos sárgás porond	—	" 1 "
10. Kékes és sárgás porondos agyag elszortan <i>Cerithium pictum</i> , <i>Cerithium rubiginosum</i> , <i>Cardium</i> és egy kis lencse nagyságu <i>Planorbis</i> sál	—	" 3 "
11. Sötét kékes piszkos sárgás agyagos porond sok <i>Cerithium pictum</i> , <i>Cerithium rubiginosum</i> , ritkán <i>Cerithium Duboisi</i> , <i>Hörn.</i> és <i>Murex subclavatus</i> sál	—	" 1 1/2 "
12. Kék pala ritkán <i>Cardium</i> sál	2 1/2	" — "
13. Porondkő	—	" 1 1/2 "
14. Patak		

Kis Tótin túl Piski következik mint a Sztrigy mentének utolsó jobb parti községe, s végső házái már a Maros terére rugnak

A hegyoldal is, mely Kis Tótitől Piski felett húzódik el, a Maros terébe ér és a bal partján vonul fel Szászváros felé Tormásnál tárván fel újból kövületekben dús rétegeit.

Itt véget érven a felvett terület jobb parti része, hátra van még ezen parti tér ismertetése.

Mint már említve volt, a Sztrigy terén két felől 1—3 ölnyi magasságra emelkedett Terrász*) szemlélhető.

Ezeket a terrászokat a diluvialis korszak üledékei alkotják, melyek helyenként kavicsos hőmpölyökből, helyenként pedig finom porondos agyagos termékeny lösz rétegekből állanak.

A jobbparti diluvialis terrász Kovrágyon feljül kezdődik s ezen község és Ganczága alatt kanyarogva vonul le éppen O Brettje felébe.

Az utóbb nevezett község felső végének utolsó házain túl a falu végen levő malomtól egy pár száz lépésre az említett terrászból a Szt. Gy. Vályai s Petrényi már leirt malomkő réteghez hasonló durva szemű porondkő rétegek állanak ki, finom szemű porondkő réteggel váltakozva.

A durva szemű porondkő *Pectunculus pilosus* nagyságu *Pectunculus* köbeleket; s *Ostrea* kagylóhéj darabokat zár magában.

*) Terrász = terrasse. Véleményem szerint az országszerte ismeretes „ponk“ éppen azt fejezné ki, a mit írónk ért a „terrász“ alatt. Szerk.

A rétegek vízszintesen fekszenek.

O Brettjétől, melyet egész hosszába szegélyez, a terrász Baczalarhoz húzódik s ezt a falut is szegélyezve Sztr. Szt. Györgyhöz vonul a Sztrigy partjára, onnan pedig Sztr. Szacsalig mind a Sztrigy partját kíséri.

Sztr. Szt. György és Sztr. Szacsal között a terrászt apró bé-évdések illetőleg vizmosások borozdálják. Egy ily kimosódásban 1870-ben Buda Elek és Buda Ádám Mammuth fogakat leltek, ennek következtében ásatni kezdtek s egy Mammuth- (Elephas primigenius Blumenbach.) agyat, sok zápfogat, még több esigolyát, lábszárakat s több más csontdarabokat találtak, hihetőleg nem egy állatnak maradványa van oda bétapadva.

Sajnos azonban hogy a csontok nagyon mállekony állapotban voltak s így csak a zápfogakat szedheték ki épebb állapotban.

Az itt lelt csontok a Buda Elek, Buda Ádám és írő gyűjteményében vannak

Nagyobb mérvű ásatások hihetőleg több csontot hoznának napvilágra.

A rétegek a mammuth lelhelyén következők:

	ol.	láb.
1. Termő föld	—	" 1 "
2. Gyermekefő s ökölnagyságu kavicsos réteg	1 1/2	" — "
3. Laza porondos réteg a mammuth csontok lelhelye	2 1/2	" — "
4. Fél hüvelyk vastagságban vízszintesen rétegezett kékes és sárgás agyagos porond sok ép állapotban levő <i>Planorbis</i> és <i>Limnaea</i> héjjal	—	" 2 1/2 "
5. Árok feneke		

Osszesen 4 öl 3 1/2 láb.

Szacsalon túl a terrász Kő Boldogfalváig kíséri a Sztrigy partját s ott, mivel a Sztrigy a hegyek tövét mossa, végét éri.

A diluvialis lösz rétegek bénatolnak a mellékvölgyekbe is és sok helyen borítják a hegyoldalakat termékenységet kölcsönözvén az azokon levő szántóknak.

A terrász és Sztr. gy folyó közötti keskeny tért részben diluvialis részben áradmányi üledékek borítják.

B.) Balparti terület.

A jobbparti jegezes kőzetek egy negyed mértföld szélességben átnyulnak karszerűleg a bal partra is, kiválsan azok alkotván a szoros szegélyző hegyeket; de itt legfeljebb csak 1500 lábba emelkednek ki.

A szoros kezdeténél zagyla észlelhető, mely a szoros vége felé csillámpalába menyen át.

A rétegek 50—70 foknyi emelkedést mutatnak észak felé.

Végénél a szorosnak granit alaku zagyla sziklatömsz áll ki, melyben az alkotó részek u. m. quarz, földpat a szokottnál nagyobb nagyságban vannak kiválva s a csillám galambtojás nagyságu fészkekben s e mellett elszortan is észlelhető.

Ebben a negyed mértföldnyi hegysorban három haránt völgyecske van bé mélyedve, minek következtében a szorosból tekintve négy domboru kup képében tűnik fel a szegélyző hegysor, melyeknek elsejét az ugynevezett Orlyai várrom, helyesebben: a Vár-alyai őrtorony romja, koronázza.

A szorosból a hegyek nyugot irányban húzódnak válaszfalat alkotva Hátszegvidéke s a Sztrigymente között.

Hátszeg irányában az ifjabb harmadkori képlet veszik át az uralmat, melyeknek vastag rétegei alatt a már többször említett Sebes és Czibin vizei hatalmas hegycsoportjának eme jegezes kőzetű végkinyulványa elenyészik, s alkotják azt a hegyes völgyes hegycsoportozatot, mely keletre a Sztrigy, nyugotra a Cserna völgyét szegélyzi.

A szoros végénél a tér egyszerre nyugotra béöblösödik s az első mellékvölgy a hátszegi hegy talapjánál vonul fel nyugotra és Szlivucznak nevezetik.

Eleinte szűk patakmedret képez s csak később vagyis feljebb tágul ki mint völgy.

Felhaladva a patakon s túl haladva a Plopi szőlők irányán bal partilag áll ki először egy hét ölső mart, mely magyaró dió és csaknem nagyságu kavicsot záró agyagos és csaknem vízszintes rétegekből áll, elszortan tíz vedres átalag nagyságu s kisebb quarz, zagyla s porondkő szikla darabokat is tartalmazván.

Tovább haladva, a patak porondos kavicsos medrében zagyla, sűrűbben porondkő szikla darabok hevernek.

A leirt első marttól mintegy 700 lépésnyire hasonlóképp balpartilag porondos sziklák állanak ki melyek nagyon mállékonyok s melyekben apró kagylók zárva.

Egyik szikla darabban egy körömnagyságu Pecten darab is észleltetett.

Feljebb négy száz lépéssel a patak medrében kék pala jön napszinre.

Ezen a helyen jobbrétegeket egy, balpartilag két függőleges mart áll ki, melyeknek vízszintes rétegezett mállékony porondkőrétegei a kék agyagra vannak települve.

A három part közül a bal parti második vagy is azon soron a negyedik a legmagasabb s a patak medre felett mintegy 13 ölre emelkedik ki, következő rétegeket tüntetvén elé:

	öl.	láb.
1. Termő föld	—	" 1 "
2. Réteges porondkő	3	" — "
3. Egy hüvelyknyitól egy lábnyi vastagságig vízszintes rétegekben váltakozó sárgás agyagos és kékes porond rétegek	3	" — "
4. Félig bégyepesedett, kavicsból ellepett omladék, mely e szerint nem az eredeti rétegeket tünteti elé, menedékesen	7	" — "
5. Patak medre		

A kék agyag elötünésénél, tehát alább, mint a szemben levő három mart, egy árok vonul fel dél-

nek, melynek jobb partján hasonlóképp mállékony agyag kötemű apróbb és durvább szemű porondkő áll ki két helyen vízszintesen rétegezve, Ostrea s Lima ? töredékekkel.

Ezek a porondkövek az eső behatása következtében agyagos poronddá mállanak.

Vissza térve a patak medrébe a hármas mart-hoz, a negyedik balparti martnál feljebb harmincz lépéssel balpartilag egy más, sorrendben ötödik, mart áll ki, mely következő rétegeket tartalmaz:

	öl.	láb.
1. Termő föld	—	" 1 "
2. A Magurai malomkövekhez s az O Brettyei diluvialis terrászból kiálló nagyszemű porondkőhöz hasonló mészkötemű, ugyancsak nagyszemű porondkő, melynek feküje eres formára egy ölnyire nyulik ki fölibe	2	" — "
3. Hüvelyknyitól lábnyiig való vastagságu sárgás agyagos, kékes és szürkés összeálló porond s fél láb vastagságu porondkő vízszintesen váltakozva	4	" — "
4. 1—2 hüvelyknyi sárgás és 1—1 1/2 lábnyi vastagságu kékes laza porondos vízszintesen váltakozó rétegek, ritkán, Ostrea Cochlear Poll. zárvánnyal	5	" — "
5. Kék pala	—	" 1 "

Husz lépéssel tovább, megfelelő magasságban, ezen mart 2-ik számu durva porondkőrétege tűnik elé, melyben Pectunculus pilosus nagyságu Pectunculus és egy kis tyuktojás nagyságu csiga (tán Buccinum) köbellei s Lima ? lenyomatai találtattak.

Ezen feljül tovább is észlelhetni az elősorolt rétegeket a pataknak mindkét partján, míg végül a szűk patakmeder az Alsó-Szilváson alóli kis völgybe szélesedik ki hol a patak jobb partján még egyszer észlelhetők mint egy tíz öl vastagságban a váltakozó sárgás agyagos és kékes, lazán összeálló porond és porondkő-rétegek, melyek a patak medrében feltűnő kék agyagon fekszenek, s agyagos porondos málladékképpen omlanak a patakba.

A Szlivuez patakának a Sztrigy terébe való bészakadásától a hegy oldalakon a völgygyel párhuzamosan északnak tartva Mácsó községe mellett párhuzamos kis árok vonul fel keletről délnyugotnak.

Az első árok martja 12 ölre van feltárva; a martot vízszintesen rétegezett laza szürkés-fejér apró kavicsos porond, sárga agyagrétegekkel s fészkekkel tarkázva alkotja.

Az elsővel párhuzamosan haladó második árok martja 16 ölnyi vastagságban tárul fel s hasonlóképp szürkés fejér laza porondból van alkotva, melyben sárga agyagos erek mintegy 45 foknyi düléssel vonulnak keresztül egész lábnyi vastagságig.

Az árok első balparti (felfelé haladva jobbra) mellékkárokcskájának hasonlóképp balpartján 5 lábnyi vastagságu lösz-réteg észlelhető, melynek két és fél lábnyi vastagságu alsó rétege kékes porondos agyag-

ból s kékes agyagos porondból áll, melyben apró Planorbisokat és Limneákat találni.

Feljebb haladva a fő árokban, a martján kékes porond, kékes porondos agyag és sárga agyagos rétegekkel váltakozó szürke porondos rétegek mészconcretiokkal állanak ki három öl vastagságban.

Az árok felső végét, az alsó végénél észlelthez hasonló szürkés-fejér porond alkotja, itt már vízszintesen fekvő agyagos és kavicsos rétegekkel, tiz öl vastagságban feltárva.

Ezen az árkokon túl egy katlanszerű völgyület mélyed bé a hegyoldalba; ezen völgyületbe fekszik Mácsó.

A falun feljül két árok huzódik fel V formára nyugotnak, melyeket magas meredek martok fognak bé.

A legmélyebb pontnál a mart mintegy 16 ölnyi vastagságban van feltárva.

A rétegek kékes laza vízszintesen lerakodott porondból állanak, mely legnagyobb részben vasrozsa által veresre van festve s kék, apró csillámos homokra lerakodva, mely az árok fenekén, illetőleg a patak medrében egy lábnyi vastagságban észlelhető.

A falu északi szélén egy másik mélyárok huzódik fel délnyugot irányban, melynek 10—12 öl magas falai megint vízszintesen rétegezett kékes és fejér szürke, lazán összeálló porondból állanak, helyenkint vasrozsa által veresre festve.

Az árok fenekén itt is az apró csillámos kék homok észlelhető, a mart felső részén pedig a termő föld alatt mintegy ölnyire, több helyen vízszintesen rétegezett dió és tojás nagyságu márga coneretiokból alakult vonalok mutatkoznak.

Mácsótól a Russi határon keresztül haladva a Nagy-Oklosi völgyet éri az ember.

Ez a szűk völgyület nyugotról keletnek vonul bé a Sztrigy völgyébe s közepén alól fekszik Nagy-Oklos.

A völgyület bal partján lankáson emelkedik ki a völgyet szegélyező, délre néző, szántóknak használt hegy oldal, melyen a falu feletti szőlők tetejénél vízszintesen fekvő s ugyan ily irányban repedezett porondkő- és márgarétegek állanak ki s újból elétűnek a hegy másik oldalán Alsó-Nádasd felől egy árokban.

Ezektől a porondos és márgás rétegektől délre, a hegy oldalon, fejér színű kavicsos és márgás foltok észlelhetők. A foltokon s a körüli szántókon is, Ostrea Cochlear Poll. kagylói találtak elszortan.

A hol ezen hegy oldal lenyulik a Sztrigy terére, Alsó-Nádasd felé, még két árkot látunk, melyek közül a felsőbbben újlag Ostrea kagyló töredékek fordulnak elé.

Tovább haladva a Felső és Alsó Szilvási völgy következik, mely a nagy Oklosi völgygyel párhuzamos irányban huzódik le a Sztrigy terére.

A völgy alsó végénél fekszik Alsó-Nádasd, melynek felső végétől a jobb parti hegy oldalon déli irányban egy mély árok huzódik fels feltárt martján következőleg észlelhetők a rétegek.

öl. láb.

1. Termő föld — " 1 1/2 "
2. Kékes szürke laza porond sárga agyag vegyülettel 1 " — "
3. Kékes szürke laza porond 5 " — "
4. Kék porond — " 3 "
5. Víz folyása.

A 2. 3. és 4 számú rétegekben nagyon elszortan Ostrea Cochlear Poll. található.

Feljebb az árokban vízszintesen fekvő rétegezett porondkő áll ki, hat láb vastagságban melynek földűjét réteges kemény márga teszi 2 1/2 lábnyi vastagságban.

Ezen rétegek tűnnek elé Nagy-Oklos felől is.

Az utóbb nevezett község felső végénél egy árok vonul fel délnyugotra.

A falu felett mindjárt, hol jelenben egy kis nyirerdőskét látni az árok, martja balpartilag következő rétegeket tüntet elé:

öl. láb.

1. Termő föld — " 1/2 "
2. Fejér szürke elmorzsálható finom homok 1 " — "
3. Fejér szürke márga, rozsa színű agyagos foltokkal — " 4 "
4. Szürkés és sárgás, homokos márgás porlékony agyag — " 4 "
5. Patak.

Feljebb az árokban félhüvelyknyi rétegekben elváló fejér szürke márga és kékes szürke agyagos törékeny homokkőrétegek állanak ki.

Az árok felső végénél a falunak e részén végső szilvás kertjei alatt még mintegy két ölnyire feltárt mart van következő rétegekkel.

öl. láb.

1. Termő föld — " 1 "
2. Fejér szürke apró csillámos, agyagos mállékony homokkő 50 lábnyi elhajlással nyugotnak — " 1 "
3. Kissé sárgás szürke kékes fekete és rozsa színű foltos, zsiros tapintatu agyag — " 1 "
4. A második szám alattihoz hasonló homokkő — " 1 "
5. Fejéres szürke, kékes foltokkal tarkázott, különösen kissé nedves állapotban a szappanhoz hasonló zsiros tapintatu agyag 1/2—4 hüvelyknyi porondos sárga agyag rétegekkel váltakozva, délnyugotnak lejtve 40 foknyit 1 " 3 "
6. Patak

A kis nyir erdőnél a főárokban délkeletre egy rövid mellékárok ágazik ki: ennek a végénél porondkő rétegeket látunk a martból az árokba omladozva.

A porondkőben apró Pectenek és Ostrea-k különösen pedig töredékek vannak elszorva.

A porondkő rétegeket agyagos márgás és mészconcretios réteg fedi, mely egy lábnyi vastagságu termő föld alatt fekszik.

E kis mellék árkon kívül, még néhány rövid mellék árkot és béomladásokat, súlyedéseket látni a főárok körül, melyeknek martjain a fejíres szürke, lazán összeálló homokrétegek észlelhetők.

E kis mellék árkokból és martokból homok és porondköveket ástak ki, melyek esomókba gyűjtve találtattak.

A porondkő némely darabjainak elmállott felületén Foraminiferákat láthatni, melyeknek legnagyobb részét Dr. Pávai V. Elek szives meghatározása szerint *Heterostegina costata* d' Orb teszi; — azonkívül a Bryozoa családból *Eschara*, *Membranipora* és *Cellepora* nemekre is reáismert Dr. Pávai a hozzá küldött kőzet példányokban.

A völgy felső végénél van Felső Nádasd.

A Nádasd völgyön át haladva az azt baloldalilag szegélyző hegy oldalán és mindjárt a hegytalapból egy árok húzódik fel nyugotnak, melynek martjai mélyen fel vannak tárva

A balparti felől feltárt legalsó marton a rétegek következőképpen állanak ki:

	öl.	láb.
1. Termő föld	—	1 "
2. Lazán összeálló csillámos, elszort apró kavics szemekkel vegyített finom fehér porond	2	3 "
3. Váltakozó sárga és kékes agyagos porond, közben vízszintesen fekvő márgás és patás vékony rétegekkel	1	— "
4. Patak		

Feljebb az árok mind két martján, hasonló fejíres porondos rétegek állanak ki, helyenként négy öl vastagságra, azzal a csekély változással hogy helyenként dió és ököl nagyságu kavics is vegyül a porond közzé.

A árok mellett vonul fel kanyarogva a Zeykfalváról Vajda-Hunyadra vezető szekérút, mely helyenként néhány lábnyira bé van metszve a hegybe. A bémetszeteknél is mindenütt hasonló fejíres porondos rétegek tűnnek elő.

Innen a hegyek Batiz felett vonulnak tovább északra, mely község felett az erdőben kis vízmosásban kagylólenyomatok találatnak; azonban a Bujturi tengeri réteg ezen az oldalon és határon nincs feltárva s tévedésen alapszik Hauer Geologie Siebenbürgens című munkájának 243-ik lapján az az állítás, hogy a Bujturiakhoz hasonló kővületeket Batizon is leltek volna.

A tévedést nagyon könnyen megmagyarázhatni. Batiz határos Bujturrals az előbbinek határa azon hegytetőig ér fel, melynek nyugoti oldalában, a tetőtől egy puskalövésnyire, a kővületekben gazdag Bujturi árok van.

A ki Gr. Lázár Kálmánna a kérdéses kővületeket szolgáltatta, hihetőleg tévedésből lehelyököül a Bujturi erdő helyett a Batizi erdőt mondta, s Neugeboren ur, ki a Gr. Lázár hibáson Batiznak keresztelt kővületeit meghatározta, nagyon helyesen jegyezte meg, hogy azok színökre s megtartási állapotukra nézve tökélyesen egyeznek a Bujturi kővületekkel.

Azonban feltehetni, hogy a Bujturi kővületes réteg bényülök a Batizi határra is, de ez idő szerint fedve van más rétegekkel, s míg valaha feltárulna, szükséges helyreigazítani a tévedést, annyal inkább, minthogy az érdekelt hely leírásunk tárgyai közzé tartozik.

A Bujturi kővületes árokból levonuló patak Batiz és Bácsi között átfoly a Sztrigy terén, következőleg az is a Sztrigy mente folyamvidékéhez tartozik de leírását itt mellőzhetni, mivel már sok helyt van ismertetve, s a mi főnevezetessége t. i. több száz fajra menő kővületei is, névszerint elésorolva. Ennél fogva ismétlése felesleges.

Batizon túl a balparti hegyek is bélejtenek a Maros terére.

A balparti diluvialis terrász a Váraljai szoros szájánál kezdődik s M.-Brettye, Russ, Zeykfalva, Batiz, Bácsi és Tompa felett kihúzódik a Maros terére.

A diluvialis rétegek ezen az oldalon is, mint már Mácsónál ki vala mutatva, felvonulnak a hegyoldalokra s béhatolnak a mellékvölgyekbe, üledékeikkel borítván keskeny tereiket.

A Mácsónál lejövő patak medrében éppen a felibe épített vasúti hidnál a lösz-réteg alatt ököl nagyságu kavicsos rétegek fekszenek.

Russ községében pedig egy kút ásása alkalmával kékes porond rétegre akadtak, melyben *Ostrea* héjat találtak.

Feljebb Kalánál a Magura hegy kőzetei tuffjai egy nagy tömzsben emelkednek ki a földből s ebbe a sziklába van a római korbéli meleg fürdő medre mesterségesen bévájva. Most azonban az itt felbugyogó meleg források eldeszkázott medencékbe vannak fogva.

A diluvialis terrász és Sztrigy folyó közötti keskeny teret ezen a parton is diluvialis és áradmányi üledékek fedik.

Figyelembe véve a leirtakat, azt a következtést vonhatni belőlök, hogy a Sztrigy mente s mellék völgyei hegyeit, kivéve a Bucsum, Balomir, Kovrágy, Ganczága, Jó-Valesel s Bosoród községek által határolt s Váraljánál karszerűleg keskenyen nyugotra bényülő jegezes kőzetű hegyeket, ugy a Ponoriczi krétamész hegyterületet, az ifjabb harmadkori korszak sós, félig sós és édesvízi szintjei alkotják.

A tengeri szinthez számíthatni a bujturi árokbeli ismeretes rétegeken kívül, mind azon kékes és részenként sárgás agyagos és porondos rétegeket, melyekben az *Ostrea Cochlear* Poll. héjai találatnak, melyek a kővületekkel együtt jobb partilag Jó Valcselnél, balpartilag a Szlivucz patakán, N.-Oklosnál és Alsó-Nádasdnál észlelhetni.

A Magurai hegyecsoport rétegeit osztályozni nehéz. Ezekben a sós, félig sós és édes vízi kővületek gazdagon s vegyesen fordulnak elő, mi azt bizonyítja, hogy az Erdélyi medence megszakadozva közlekedett az öt környező tengerekkel, e szerint sós és félig sós vízi állapotoknak változva szolgáltatván alkalmat a megélhetősökre. Kővüledhető részeiket aztán a vizárak összevegyítették, vagy egymás felibe telepítették

A Magurai csigahéjakban s lenyomatokban gazdag, durva szemű kőzetek az egykori tenger keményebb áramlásáról tanuskodnak.

A temérdek porond-rétegeket, melyek mind két partilag oly terjedelmesen tűnnek fel, a *Cerithium*-réteg szintjéhez számíthatni.

Őskorban az Erdélyi medence hihetőleg a Vaskapun át is közlekedett a magyarországi sík tengerrel, de az özvizi korszakban a Hátszegvidékére bészorult vizek a Váralyai szoroson át törtek maguknak utat, árjokkal elfoglalván az egész Sztrigy terét, melynek diluvialis terrászai közzé vajták bé később — vizeik apadásával, — a medröket.

Végtére aztán, a negyed korszakban, ebbe a keskenyebb térbe mosta bé ágyát a Sztrigy folyó.

III.

Növénytani leírása.

Mint az előbbeni földtani leírásból is kitetszhetik, a Sztrigy mente virányát két tenyészvonalba osztályozhatni.

Az első tenyész vonal a hazánkbeli legalsó tenyészöv, mely magába foglalja a tereket, dombokat s a magasabb hegyeknek az alsóbb részét, a meddig a cser-erdők borítják, melyek körül-belől 2000 láb magasságig huzódnak fel. Ezen feljül a második, a bükktenyészvonal kezdődik, melynek azonban csak fele részét, vagyis közepét érik el a Sztrigy menti magasabb hegyek, mivel 3000 lábnál csak kevésel magasabbak.

A Sztrigy-menti alsó tenyészvonal különbféle nemű s alakzatu talajt nyújt a növényzetnek.

Porondos kavicsos helyek a Sztrigy partjain, porondos száraz és nedves rétek, tiszta források által alkotott kisebb tavak s iszapos mocsárok, köves, sovány, kötött és laza, vizet átboesátó kövér szántók, apró fűzések és szálas berkek váltakoznak a téren egymással.

A hegyoldalakat kopár legelők, kaszálók, szőlők, cziheres és szálas erdők borítják.

Vannak továbbá jegeczes és meszes kőzetű sziklás helyek.

A második tenyész-övet, jegeczes kőzetű és meszes talajon, terjedelmes bükk erdőségek fedik felváltva kaszálókkal és legelőkkel.

Ezen a tenyész vonalon már nagyobbserű sziklacsoportok állanak ki mind a két féle kőzetből.

Ezek a viszonyok tehát azt engednék következtetni, hogy a Sztrigy mentén a növény tenyészete igen gazdag s változatos.

A következtetés azonban csak részben valósul.

Mert itt is, mint Erdélynek bármely résziben, miután Erdély viránya a fajokban nagyon gazdag, sok faju növény terem ugyan, de daczára e fajgazdagságnak az itteni virány nagyon közönséges s csaknem merőben hiányzanak azok az érdekes növények, melyek Erdély virányát oly érdekesen jellegzik s teszik feltünővé egész Európa előtt.

Ezek szerint a Sztrigy mente florája az Erdélyi fűvészt elött nem dicsekedhetik valami nagy érdekekkel.

Az eddig észlelt fajok az alább elésoroltak, megjegyeztetvén, hogy a nevek után jegyzett községek csak azért említették meg, mivel a növények azoknak a határain szedettek, vagy jegyeztettek, azonban más községeknek határain is eléjőnek vagy jöhetnek, melyeknek földtani viszonyai az egyes növényfajok táplálkozási igényeinek eleget tehetnek.

I. Kétmaglevélkések. Dicotyledones.

1. Szironták félék. Ranunculaceae.

1. *Clematis integrifolia* L. O-Brettye. A falu feletti füvesdombokon. Jun.
2. „ *recta* L. Russ, M. Brettye. Szőlők körül erdőkben. Jun. Jul.
3. „ *Vitalba* L. Russ, Jo Valcsel. A szőlők körüli kerítéseknél. Jun. Aug.
4. *Thalictrum aquilegifolium* L. Ponorics. Fűves helyeken. Máj. Jun.
5. „ *minus* L. Russ. Fűves helyeken a szőlőknél és száraz réteken, a Sztrigy mellett. Jun. Jul.
6. „ *angustifolium* L. Baczalár. Réteken. Jul. Aug.
7. *Hepatica nobilis* Mrech. Ganczága, Batiz, Felső Nadasd. Erdőkben. Márc. Apr.
8. *Pulsatilla pratensis* Mill. Batiz. Erdők szélein. Áp.
9. *Anemone nemorosa* L. Ganczága, Ponorics, Batiz, Bácsi. Erdőkben. Apr. Máj.
10. „ *ranunculoides* L. Hátszeg, Batiz, Bácsi. Erdőkben. Apr. Máj.
11. *Adonis aestivalis* L. Russ, Zeykfalva. Vetések között. Máj. Jul.
12. „ *vernalis* L. Alsó-Nadasd, Zeykfalva. Fűves dombokon, legelőkn. Apr.
13. *Ficaria ranunculoides* Roth. Hátszeg, Ganczága. Nedves erdős helyeken. Apr. Máj.
14. „ *calthaefolia* Rchb. Russ, Bácsi. Kertekben fűves helyeken, réteken. Márc. Apr.
15. *Batrachium heterophyllum* Fr. O-Brettye, Sztr. Plop. Tócsákban. Máj. Jul.
16. *Ranunculus Flammula* L. Baczalár, Kriseny. Vizes réteken. Máj. Jun.
17. „ *Lingua* L. O-Brettye. Tavakban. Jun.
18. „ *auricomus* L. Hátszeg, Batiz. Erdőkben Apr. Máj.
19. „ *acris* L. O-Brettye. Réteken. Máj. Jun.
20. „ *repens* L. Hátszeg. O-Brettye. Nedves réteken, fűves helyeken. Máj. Jun.
21. „ *bulbosus* L. O-Brettye. Réteken. Máj. Ju.
22. „ *pseudobulbosus* Schur. Russ. Fűves helyeken, tócsák körül a szántó-
földeken. Máj. Jun.
23. „ *sceleratus* L. O-Brettye, Baczalár, Kálán. Tócsákban. Máj. Jun.
24. „ *arvensis* L. Alsó Nadasd. Búzák között. Máj. Jun.
25. *Caltha palustris* L. O-Brettye. Vizes fűves helyeken, forrásoknál. Apr. Máj.
26. *Helleborus purpurascens* W. K. Ponorics. Fűves erdőszeleken. Apr. Máj.

27. *Isopyrum thalicroides* L. Hátszeg, Ganczága, Batiz Erdőkben, Apr.
28. *Nigella arvensis* L. Russ. Vetések között. Jul. Aug.
29. *Delphinium Consolida* L. Russ. Zeykfalva. Szántóföldeken Jun. Aug.
30. *Actaea spicosa* L. Ponorics. Mészsziklákon. Máj 2. *Berberis-félék. Berberidea.*
31. *Berberis vulgaris* L. Kertekben ültetve. 3. *Mák-félék. Papaveraceae.*
32. *Papaver Rhoeas* L. O-Bretteye, Russ, Batiz. Szántókon réteken. Máj. Jul.
33. " *dubium* L. cum. Var. *B albiflorum.* Russ, Alsó Nádasd. Szántóföldek széléin, szőlőkben, műveletlen helyeken. Máj. Jun.
34. " *somniferum* L. Kertekben művelve.
35. *Glaucium corniculatum* Cart. Szt Gy. Válya. Dombos szántókon, szőlőkben Jun. Jul.
36. *Chelidonium majus.* L. O-Bretteye, Russ. Udvarokon, kertekben, kerítések mellett. Máj. Aug. 4. *Füstike-félék. Fumariaceae.*
37. *Corydalis cava* Schweigg et Koert. Ganczága, Ponorics. Erdőkben. Apr. Máj.
38. " *Solida* Smith Ganczága. Ponorics. Erdőkben. Apr. Máj.
39. *Fumaria Vaillantii* Lois. O-Bretteye, Russ. Vetések között. Máj. Jul. 5. *Keresztések. Cruciferae.*
40. *Nasturtium austriacum* Cranz. O-Bretteye. Réteken. Jun. Jul.
41. " *sylvestre* R. Brown. O-Bretteye. Vizes réteken. Jun. Jul.
42. " *pyrenaicum* R. Brown. O-Bretteye. Porondos helyeken a Sztrigy partján. Máj. Jun.
43. *Barbarea vulgaris* R. Brown. Szt. Gy. Válya. Szántókon. Máj. Jun.
44. *Turritis glabra* L. Russ. Réteken. Máj. Jul.
45. *Arabis arenosa* Scop. Hátszeg, Ganczága, Lunhány, Mácsó. Erdőkben, porondos helyeken. Máj. Jul.
46. *Cardamine impatiens* L. Hátszeg, Ganczága. Erdőkben. Máj. Jun.
47. " *sylvatica* Link. Ponorics. Erdőkben. Máj. Jun.
48. " *pratensis* L. Ponorics. Réteken. Máj. Jun.
49. " *amara* L. Ponorics. Fűves helyeken forrásoknál. Máj. Jun.
50. *Dentaria bulbifera* L. Ponorics. Erdőkben. Máj. Jun.
51. *Hesperis runcinata* W. K. Szt. Gy. Válya. Fűves, dombos helyeken. Máj. Jun.
52. *Sisymbrium officinale* Scop. Russ. Miveletlen fűves helyeken Jun. Jul.
53. " *Loeselii* L. Russ. Utak mellett, sánczokon Jun. Jul.
54. *Sisymbrium Sophia* L. Russ. Miveletlen helyeken, sánczokon. Máj. Jun.
55. " *Alliaria* Scop. O-Bretteye. Berkekben. Apr. Máj.
56. " *Thalianum* L. Bácsi. Szántóföldökön. Apr. Máj.
57. *Erysimum odoratum* Ehr. Alsó-Nádasd. Dombokon. Máj. Jul.
58. " *repandum* L. Szt. Gy. Válya. Szántókon. Máj. Jun.
59. " *canescens* Roth. Szt. Gy. Válya. Dombokon. Jun. Jul.
60. " *orientale* R. Brown. O-Bretteye. Szántókon. Máj. Jun.
61. *Brassica oleracea* L. Mivelve.
62. " *Rapa* L. Mivelve.
63. " *Napus* L. Mivelve.
64. " *nigra* Koch Kalán, Batiz. Az országút szélén. Jul.
65. *Sinapis arvensis* L. Russ. Szántókon. Máj. Aug.
66. " *orientalis* Murr. Russ. Szántókon Máj. Aug.
67. *Alyssum saxatile* L. Ponorics. Mészsziklákon Máj. Jun.
68. " *calycinum* L. O-Bretteye. Mezőkön, fűves dombokon. Apr. Jul.
69. *Farsetia incana* R. Brown. Russ. Réteken. Jun. Aug.
70. *Lunaria rediviva* L. Ponorics. Erdőkben Máj. Jun.
71. *Draba verna* L. O-Bretteye, Bácsi. Szántókon, réteken Apr.
72. *Camelina sativa* Cranz. Sztr. Ohába. Szántókon. Jun. Jul.
73. *Cochlearia Armoracia* L. Russ. Kertekben. Jun.
74. *Thlaspi arvense* L. O-Bretteye. Szántókon. Máj. Jun.
75. " *perfoliatum* L. Szt. Gy. Válya. Szántókon, fűves oldalokon. Apr. Máj.
76. " *Lepidium Draba* L. Russ. Zeykfalva. Réteken, szántók utak szélén. Máj.
77. " *campestre* L. Szt. Gy. Válya. Szántókon. Máj. Jun.
78. " *ruderales* L. Szt. Gy. Válya. Utak széléin. Jun. Jul.
79. *Capsella Bursa pastoris* L. Russ. Kertekben, művelt helyeken. Apr. Aug.
80. *Myagrum perfoliatum* L. Alsó-Nádasd. Szántókon. Jul. Jul.
81. *Neslia paniculata* Desv. Szt. Gy. Válya. Szántókon. Jun. Jul.
82. *Bunias orientalis* L. Szt György. Réteken. Jun.
83. *Rapistrum perenne* L. Szent György. Kertekben, fűveshelyeken, réteken. Jun. Jul.
84. *Raphanus sativus* L. művelve. 6. *Szuhar-félék. Cystineae.*
85. *Helianthemum vulgare* Gärtn. N.-Oklos. Fűves dombokon. Jun. Jul.
86. " *viminale* Pers. Szt. Gy. Válya. Fűves dombokon. Jun. Jul.

7. Viola-félék. Violaceae.

87. *Viola odorata* L. O-Bretteye. Kertekben, füves helyeken. Márt. Apr.
 88. *Viola hirta* L. Batiz. Erdőkben. Márt. Apr.
 89. " *sylvestris* L. Sz. Gy. Válya. Erdőkben. Apr. Máj.
 90. " *canina* L. Batiz. Erdőkben. Máj.
 91. " *tricolor* L. O-Bretteye. Berkekben, szántókon. Máj. Aug.

8. Rezeda-félék. Rezedaceae.

92. *Reseda lutea* L. Szt. Gy. Válya. Dombos szántókon. Máj. Jun.

9. Harmatfü-félék. Droseraceae.

93. *Parnassia palustris* L. Ponorics. Réteken. Jul. Aug.

10. Csészeszárny-félék. Polygaleae.

94. *Polygala major* Jacqu. N.-Oklos. Fűves dombokon. Máj. Jun.
 95. " *vulgaris* L. Hátszeg. Dombokon. Máj. Jun.

11. Szegfü-félék. Cariophylleae.

96. *Gypsophila serotina* Hayne. Russ. Szántókon, útakon. Jun. Szept.
 97. *Dianthus prolifer* L. Szt.-Gy.-Válya. Porondos dombos helyeken. Jun. Jul.
 98. " *Armeria* L. Russ. Bokros dombokon, erdőkben. Jul. Aug.
 99. " *Carthusianorum* L. Zeykfalva. Réteken, porondos füves helyeken. Jul. Aug.
 100. *Saponaria officinalis* L. O-Bretteye. Bokros füves helyeken a Sztrigy partján. Jul. Aug.
 101. " *Vaccaria* L. Szt.-Gy.-Válya. Szántókon. Jun. Jul.
 102. *Silene nemoralis* W. K. M.-Bretteye. Erdőkben. Máj. Jun.
 103. " *italica* Pers. Hátszeg. Erdőkben. Jun. Jul.
 104. " *transylvanica* Schm. Ponorics. Mészsziklákön. Jun. Jul.
 105. " *Otites* Smith. O-Bretteye. Fűves dombokon. Jun. Jul.
 106. " *inflata* Smith. Hátszeg. Erdőkben. Jun. Jul.
 107. " *Armeria* L. Ganczága. Porondos helyeken. Jul. Aug.
 108. *Lychnis viscaria* L. Hátszeg, O-Bretteye. Erdőkben, bokros dombokon. Máj. Jun.
 109. " *Flos cuculi* L. O-Bretteye. Réteken. Máj. Jun.
 110. " *vespertina* Sibth. Russ. Kertekben, mivelt helyeken, kerítések mellett. Jun. Jul.
 111. *Agrostemma Githago* L. Russ, Zeykfalva. Vetések között. Máj. Jul.

12. Ludhur-félék. Alsineae.

112. *Lepigonum rubrum* Whlb. Kovrágy. Fűves porondos hegyoldalokon. Jun. Jul.
 113. *Alsine verna* Bartl. Petrény. Száraz füves dombokon. Jun. Jul.

114. *Moehringia muscosa* L. Ponorics. Erdőkben, nedves, sziklás helyeken. Máj. Jul.
 115. *Arenaria serpyllifolia* L. O-Bretteye. Szántókon. Máj. Jun.
 116. *Holosteum umbellatum* L. Bácsi. Szántókon. Apr.
 117. *Stellaria media* L. Russ. Mivelt helyeken, szőlőkben. Márcz. Octb.
 118. " *Holostea* L. Batiz. Erdőkben. Máj.
 119. " *graminea* L. O-Bretteye. Réteken. Máj. Jun.
 120. *Malachium aquaticum* Fr. Russ. Nedves, füves helyeken, patakok partján. Jun. Jul.
 121. *Cerastium glomeratum* Thuil. N.-Tóti. Fűves dombokon. Máj. Jun.
 122. " *brachypetalum* Desp. N.-Tóti. Fűves dombokon. Máj. Jun.
 123. " *triviale* Link. Ganczága. Fűves helyeken. Máj. Jul.

13. Len-félék. Lineae.

124. *Linum flavum* L. N.-Oklos. Fűves dombokon. Jun. Jul.
 125. " *hirsutum* L. N.-Oklos. Fűves dombokon. Jun. Jul.
 126. " *tenuifolium* L. N.-Oklos. Fűves dombokon. Jun. Jun.
 127. " *usitatissimum* L. O-Bretteye. Réteken, szántók szélein. Jun. Jul.
 128. " *austriacum* L. Russ. Száraz réteken. Jul. Jul.

14. Mályva-félék. Malvaceae

129. *Malva sylvestris* L. O-Bretteye. Mivelt s miveletlen helyeken. Jun. Jul.
 130. *Malva vulgaris* L. Russ. Szántókon, utak szélein. Jun. Jul.
 131. " *borealis* Wattman. Russ. Udvarokon, miveletlen helyeken. Jun. Aug.
 132. *Althaea officinalis* L. O-Bretteye. Szántókon. Jul. Aug.
 133. " *pallida* W. K. Russ. Vetések szélein, sánczokon. Jul. Aug.
 134. *Lavatera thuringiaoa* L. Russ. Fűves dombokon. Jul. Aug.
 135. *Hibiscus Trionum* L. O-Bretteye. Szántókon. Jul. Aug.

15. Hárs-félék. Tiliaceae.

136. *Tilia grandifolia* Ehrh. Ganczága. Erdőkben. Jun. Jul.
 137. " *parvifolia* Ehrh. Hátszeg. Erdőkben. Jun. Jul.

16. Linka-félék. Hypericineae.

138. *Hypericum perforatum* L. Szt.-Gy.-Válya. Fűves dombokon, erdőkben. Jun. Jul.

17. Juhar-félék. Acerineae.

139. *Acer Pseudoplatanus* L. Lunkány. Erdőkben. Máj.
 140. " *platanoides* L. Lunkány. Erdőkben. Máj.
 141. " *campestre* L. Hátszeg. Erdőkbeu. Máj.
 142. " *tataricum* L. Hátszeg. Erdőkben. Máj. Jun.

18. Bokrétafa-félék. Hippocastaneae.
143. *Aesculus Hippocastanum* L. Ültetve.
19. Szőlő-félék. Ampelideae.
144. *Ampelopsis hederacea* Mchx. Ültetve.
145. *Vitis vinifera* L. Mivelve.
20. Daruorr-félék. Geraniaceae.
146. *Geranium phœum* L. Hátszeg, O-Bretteye Erdőkben, bokros helyeken. Máj. Jun.
147. " *pratense* L. Russ. Réteken. Jun. Aug.
148. " *sanguineum* L. Mácsó. Bokros oldalokon. Jun. Aug.
149. " *pusillum* L. Szt.-Gy.-Válya. Miveletlen helyeken. Jun. Aug.
150. " *dissectum* L. Russ. Mivelt helyeken. Máj. Jul.
151. " *columbinum* L. N.-Oklos. Szántókon. Jun. Jul.
152. " *rotundifolium* L. Szt.-Gy.-Válya. Szőlőkben, miveletlen helyeken. Jun. Jul.
153. " *molle* L. Szt.-Gy.-Válya. Szőlőkben, miveletlen helyeken. Jun. Jul.
154. " *Robertianum* L. Hátszeg, Lunkány, Szt.-Gy.-Válya. Erdőkben. Jun. Szept.
155. *Erodium cicutarium* L'Herit. O-Bretteye. Szántókon. Apr. Szept.
21. Fájvirág-félék. Balsamineae.
156. *Impatiens Noli tangere* L. O-Bretteye. Árnyékos berkekben. Jul. Aug.
22. Sósdi-félék. Oxalideae.
157. *Oxalis Acetosella* L. Hátszeg, Lunkány. Erdőkben. Máj. Juni.
23. Ruta-félék. Rutaceae.
158. *Ruta graveolens* L. Kertekben mivelve.
159. *Ailanthus glandulosa* Desf. Ültetve.
24. Czelasztrin-félék. Celastrineae.
160. *Staphylea pinnata* L. Ganczága, Szt.-Gy.-Válya. Erdőkben. Máj.
161. *Evonymus europæus* L. Russ. Szőlőkben, kerítések mellett. Máj.
162. " *verrucosus* Scop. Ganczága. Erdőkben. Máj.
25. Banga-félék. Rhamneae.
163. *Rhamnus Frangula* L. M.-Bretteye. Erdőkben. Máj. Jun.
26. Szömörce-félék. Terebinthaceae.
164. *Rhus typhina* L. Kertekben ültetve.
27. Pillangósok. Papilionaceae.
165. *Genista tinctoria* L. Hátszeg, O-Bretteye, Russ. Erdőkben, füves dombokon. Jun. Aug.
166. *Cytisus nigricans* L. Hátszeg, Szt.-Gy.-Válya. Erdőkben. Jun. Jul.
167. " *austriacus* L. N.-Oklos. Füves dombokon. Jun. Aug.
168. *Cytisus elongatus* W. K. Hátszeg, Petrény. Erdőkben. Máj. Jun.
169. " *sagittalis* Koch. O-Bretteye, N.-Oklos, Kalán. Füves dombokon. Máj. Jun.
170. *Ononis hircina* Jacq. Russ. Réteken. Jun. Jul.
171. *Anthyllis vulneraria* L. Ponorics. Hegyi kaszálok. Jun. Aug.
172. *Medicago sativa* L. Mivelve.
173. " *falcata* L. O-Bretteye. Réteken. Jun. Szept.
174. " *lupulina* L. O-Bretteye, Russ. Réteken. Jun. Szept.
175. " *minima* Lam. Petrény. Füves dombokon. Jun. Jul.
176. *Melilotus alba* Desr. Bácsi. Füves sánczokon, az országút mellett. Jul. Aug.
177. " *officinalis* Desrous. Russ. Réteken útak mellett. Jul. Aug.
178. " *procumbens* Bess. Bácsi. Nedves réteken. Jun. Aug.
179. *Trifolium pratense* L. O-Bretteye, Baczalár. Réteken. Máj. Aug.
180. " *medium* L. O-Bretteye, Russ. Füves dombokon. Jun. Jul.
181. " *alpestre* L. Hátszeg, O-Bretteye. Füves dombokon. Jun. Jul.
182. " *ochroleucum* L. Sztr. Plop, M-Bretteye. Réteken. Jun. Jul.
183. " *arvense* L. Russ. Szántókon. Jul. Oktb.
184. " *fragiferum* L. O-Bretteye. Nedves réteken. Jun. Jul.
185. " *montanum* L. N.-Oklos. Füves dombokon. Jun. Jul.
186. " *repens* L. O-Bretteye, Russ. Porondos nedves réteken. Mál. Oktb.
187. " *hybridum* L. O-Bretteye, Baczalár. Nedves réteken. Jun. Jun.
188. " *procumbens* L. O-Bretteye, Russ. Réteken. Máj. Szept.
189. *Dorycnium herbaceum* Vill. N.-Oklos. Füves dombokon. Jun. Jul.
190. *Lotus corniculatus* L. O-Bretteye. Réteken, füves dombokon. Máj. Aug.
191. *Galega officinalis* L. O-Bretteye, Russ. Vizek partjain, bokros helyeken. Jun. Aug.
192. *Colutea arborescens* L. Ültetve.
193. *Robinia Pseudo-acacia* L. Ültetve.
194. *Astragalus Onobrychis* L. N.-Oklos. Füves dombokon. Jun. Jul.
195. " *austriacus* Jacq. Batiz. Dombokon. Jun. Jul.
196. " *Cicer* L. O Bretteye. Réteken. Jun. Jul.
197. " *praecox* Bmgt. Hátszeg. Porondos füves dombokon. Apr. Máj.
198. *Coronilla varia* L. O-Bretteye, Russ. Réteken. Jun. Aug.
199. *Onobrychis sativa* L. N.-Oklos. Porondos füves dombokon. Jun. Jul.
200. *Vicia pisiformis* L. Szt.-Gy.-Válya. Erdőkben. Máj. Jun.
201. " *sylvatica* L. Szt.-Gy.-Válya. Erdőkben. Jun. Jul.

202. *Vicia dumetorum* L. Szt.-Gy.-Válya. Erdőkben. Jul. Aug.
203. „ *Cracca* L. O-Bretteye. Réteken. Jul. Aug.
204. „ *tenuifolia* Roth. Szt.-Gy.-Válya. Dombos réteken. Máj. Jun.
205. „ *villosa* Roth. M-Bretteye, Russ. Vetések között. Jun. Jul.
206. „ *Faba* L. Mivelve.
207. „ *Sepium* L. Hátszeg, Mácsó. Erdőkben. Máj. Jun.
208. „ *annonica* Jacq. O-Bretteye. Réteken. Máj. Jun.
209. „ *grandiflora* Scop. Russ. Réteken, füves helyeken. Máj. Jun.
210. „ *sativa* L. Mivelve.
211. „ *angustifolia* Roth. Szt.-Gy.-Válya. Füves helyeken. Máj. Jul.
212. *Ervum hirsutum* L. O-Bretteye. Füves helyeken. Jun. Jul.
213. „ *tetraspermum* L. O-Bretteye. Füves helyeken. Jun. Jul.
214. „ *Lens* L. Mivelve.
215. *Pisum arvense* L. } Mivelve.
216. „ *sativum* L. }
217. *Lathyrus Aphaca* L. M.-Bretteye, Russ. Füves helyeken. Máj. Jun.
218. „ *Nissolia* L. Russ. Szántókon. Jun. Jul.
219. „ *sativus* L. O-Bretteye, Russ. Mivelve s szántókon elvadulva. Jun.
220. „ *hirsutus* L. Russ. Réteken. Jun. Jul.
221. „ *tuberosus* L. O-Bretteye. Réteken. Jul. Jul.
222. „ *pratensis* L. Alsó-Nádasd. Réteken. Jun. Jul.
223. „ *Hallersteini*. Bgtn. Hátszeg. Erdőkben. Máj. Jun.
224. „ *sylvestris* L. Hátszeg, Szt.-Gy.-Válya. Erdőkben, bokros helyeken Jun. Jul.
225. *Orobis varius*. L. Batiz. Erdőkben. Márcz. April.
226. „ *niger* L. Hátszeg, Petrény. Erdőkben. Máj. Jun.
227. *Phaseolus multiflorus* Wild. }
228. „ *coccineus* Lam. } Mivelve.
229. „ *vulgaris* L. }
230. „ *nanus* L. }
28. *Lepénfa-félék* *Caesalpinieae*.
231. *Gleditschia horrida* L. } Ültetve.
231. „ *triacanthos* L. }
29. *Mandula-félék*. *Amygdaleae*.
233. *Amygdalus communis* L. Mivelve.
234. „ *nana* L. Szt.-Gy.-Válya. A szőlők körül. Apr.
235. *Persica vulgaris* Mill. Szőlőkben. Mivelve.
236. *Prunus Armeniaca* L. Mivelve.
237. „ *spinosa* L. Russ. Kő-Boldogfalva. Dombokon. Apr.
238. „ *insititia* L. }
239. „ *domestica* L. } Szőlőkben, kertekben.
240. „ *avium* L. }
241. „ *Cerasus* L. }
242. *Prunus Chamaecerasus* Jacq. Szt.-Gy.-Válya. Szőlők szélein, dombokon. Máj.
30. *Rózsa-félék*. *Rosaceae*.
243. *Spiraea ulmifolia* Scop. Ponorics. Erdőkben. Jun.
244. „ *Ulmaria* L. O-Bretteye. Vizes réteken. Jun. Jul.
245. „ *denudata* Hayne. Ponorics. Réteken. Jun. Jul.
246. „ *Filipendula* L. N.-Oklos. Füves dombokon. Máj. Jun.
247. *Geum urbanum* L. Hátszeg, Lunkány. Erdőkben. Máj. Jul.
248. „ *rivale* L. Ponorics. Réteken, füves helyeken. Máj. Jul.
249. *Rubus Idaeus* L. Ponorics. Erdőkben. Máj. Jun.
250. „ *fruticosus* L. Szt.-Gy.-Válya. Erdőkben. Máj. Jun.
251. „ *candicans* Weihe. Mácsó. Bokros dombokon. Jun. Jul.
252. „ *caesius* L. O-Bretteye, Russ. Bokros helyeken. Máj. Jun.
253. „ *agrestis* W. K. O Bretteye. Kavicsos szántókon. Máj. Jul.
254. *Fragaria vesca* L. Hátszeg, Ganczága, Kovrágy. Erdőkben. Máj.
255. „ *collina* Ehrh. Russ. N.-Oklos. Füves dombokon. Máj.
256. *Potentilla supina* L. Russ. Nedves füves helyeken. Jun. Jul.
257. „ *anserina* L. Russ. Réteken füves helyeken. Máj. Aug.
258. „ *recta* L. O-Bretteye. Füves dombokon. Jun. Jul.
259. „ *argentea* L. N.-Oklos. Füves dombokon. Jun. Jul.
260. *Potentilla heptaphylla*, Ait. Kitid. Erdőkben. Máj. Jun.
261. „ *reptans* L. Russ. Nedves, porondos réteken. Jun. Jul.
262. „ *Tormentilla* Sibth. Hátszeg, Lozsád. Erdőkben. Máj. Jun.
263. „ *verna* L. Russ. Batiz. Füves dombokon. Márcz. Máj.
264. „ *alba* L. Russ. Erdőkben. Máj.
265. *Agrimonia Eupatoria*. L. Russ. Az országút szélén. Jun. Jul.
266. *Rosa lutea* Miller. } Kertekben.
267. „ *punicea* Mill. }
268. „ *pyrenaica* Gouan. Ponorics. Erdőkben, sziklás helyen. Jun.
269. „ *canina* L. Kalán, Alsó-Nádasd. Dombokon. Máj. Jun.
270. „ *pumila* L. fil. Sztr. Plop, O-Bretteye, Russ. Száraz réteken, füves dombokon. Máj. Jun.
271. „ *centifolia* L. }
272. „ *damascena* L. } Kertekben
273. „ *semperflorens* Curt. }

31. Vérfű-félék. Sanguisorbeae.

374. Sanguisorba officinalis L. Ganczága. Fűves helyeken, szántókon. Jun. Szept.
275. Poterium Polygamum WK. N.-Oklos. Fűves dombokon. Jun. Jul.

32. Alma-félék. Pomaceae.

276. Crataegus intermedia Schur. Hátszeg. Russ. K. Tóti. Erdőkben, kerítéseknél. Máj. Jun.
277. " monogyna Jacq. Szt.-Gy.-Válya. Erdőkben. Máj. Jun.
278. Mespilus germanica L. Szőlőkben ültetve.
279. Cydonia vulgaris Pers. Batiz. Szőlőkben. Máj.
280. Pyrus communis L. Hátszeg, Ganczága. Erdőkben. Máj.
281. " Malus L. Hátszeg, Ganczága. Erdőkben. Máj.
282. Sorbus domestica L. Szőlőkben ültetve.
283. " Aucuparia L. Lunkány. Ponorics. Erdőkben. Máj. Jun.
284. " torminalis Cranz. Hátszeg. Erdőkben. Máj. Jun.

33. Onagrária félék. Onagrarieae.

285. Epilobium angustifolium L. Lunkány. Sziklás helyeken, erdőkben. Jun. Jul.
286. " Dodonaei Vill. O-Brettye. A Sztrigy kavicsos partján. Jul. Aug.
287. " hirsutum L. O-Brettye. Patakok partjain, forrásos helyeken. Jun. Aug.
288. " parviflorum Schreb. O-Brettye. Források körül, mocsáros helyeken. Jun. Jul.
289. " montanum L. Lunkány. Erdőkben. Jun. Jul.
290. Oenothera biennis L. O-Brettye. A Sztrigy fűves bokros partján. Jun. Jul.
291. Circaea lutetiana L. Russ. Ponorics. Berkekben, erdőkben. Jun. Aug.

34. Haloragis-félék. Halorageae.

292. Myriophyllum spicatum L. O-Brettye, Russ. Tavacsákban. Jul. Aug.

35. Mocsárhur-félék. Callitrichineae.

293. Callitriche vernalis Kütz. O-Brettye, Russ. Tavacsákban. Máj. Szept.
264. " autumnalis L. Zeykfalva. Tavacsákban a Sztrigy partján. Jul. Szept.

36. Füzény-félék. Lythraeae.

295. Lythrum Salicaria L. Russ. Réteken, viz partján. Jul. Aug.
296. " virgatum L. Russ. Réteken. Jun. Aug.

37. Atán-félék. Tamariscinae.

297. Myricaria germanica Desv. O-Brettye, Russ. Szt.-György. A Sztrigy porondos kavicsos, partján. Jun. Aug.

38. Tök-félék. Cucurbitaceae.

298. Cucurbita Pepo L.
299. " Melopepo L.
300. " maxima Duch.
301. Lagenaria vulgaris Ser.
302. Cucumis sativa L.
303. " Melo L.
304. Anguria Cytrullus Blackv.
305. Bryonia alba L. O-Brettye. Kerítések körül. Jul. Aug.

Mivelve.

39. Porcsin-félék. Portulacaceae.

306. Portulaca oleracea L. Russ. Kertekben, úton és mivelt helyeken. Jul. Szept.

40. Sziklár-félék. Scleranthaeae.

307. Scleranthus perennis L. O-Brettye. Fűves oldalokon. Jun. Aug.

41. Pozsga-félék. Crassulaceae.

308. Sedum maximum Sut. Hátszeg. Erdőkben. Aug. Szept.
309. " hispanicum L. Russ. A Sztrigy porondos partján. Jun. Aug.
310. " acre L. O-Brettye. A Sztrigy porondos partján. Jun. Aug.
311. " sexangulare L. O-Brettye. Fűves száraz dombokon. Jun. Aug.

42. Egres-félék. Grossularieae.

312. Ribes Grossularia L.
313. " rubrum L. } Kertekben.

43. Kőtör-félék. Saxifrageae.

314. Saxifraga cuneifolia L. Lunkány, Ponorics. Patakok, források körül, kavicsos helyen. Máj. Jul.
315. " rotundifolia L. Ponorics. Patakok, források körül. Máj. Jun.
316. " Heuffelii Schott. Lunkány. Mészsziklakon. Jun.
317. Chrysosplenium alternifolium L. Ponorics. Forrásoknál. Aug. Máj.

44. Ernyősök. Umbelliferae.

318. Sanicula europaea L. Hátszeg, Ponorics. Erdőkben. Máj. Jun.
319. Astrantia major L. Ponorics. Hegyi réteken. Jun. Jul.
320. Eryngium campestre L. O-Brettye. Szántókon, réteken. Jul. Aug.
321. " planum L. Russ. Réteken. Jun. Jul.
322. Apium graveolens L.
323. Petroselinum sativum Hoff. } Kertekben mivelve.
324. Falcaria Rivini Host. O-Brettye. Szántókon. Jul. Aug.
325. Carum Carvi L. O-Brettye. Russ. Réteken. Máj.
326. Pimpinella Saxifraga L. Russ. Réteken. Jun. Aug.
327. " Anisum L. Mivelve.
328. Berula angustifolia Koch. O-Brettye. Tócsákban. Jul. Aug.

329. *Sium latifolium* L. Kriseny. Mocsárookban. Jun. Aug.
330. *Bupleurum falcatum* L. Russ. Fűves dombokon Jul. Szept.
331. " *rotundifolium* L. O-Bretteye. Vetések között. Jun. Jul.
332. *Phellandrium aquaticum* L. Kalán. Tócsákban. Jun. Aug.
333. *Aethusa Cynapium* L. Szt.-Gy.-Válya. Kertekben, mivelt helyeken. Jul. Szept.
334. " *cynapioides* M. Bieb. Russ. Kertekben, mivelt helyeken. Jul. Szept.
335. *Foeniculum officinale* All. Mivelve.
336. *Seseli varium* Trev. Szt.-Gy.-Válya. Fűves dombokon, száraz réteken. Jul. Aug.
337. " *coloratum* Ehrh. Russ. Fűves dombokon. Aug. Szept.
338. *Levisticum officinale* Koch. Russ. Kertekben Jun.
339. *Angelica sylvestris* L. Hátszeg. Erdőkben. Jul. Aug.
340. *Ferulago sylvatica*. Rehb. Szt.-Gy.-Válya. Fűves dombokon. Jun. Jul.
341. *Peucedanum Cervaria* L. Szt.-Gy.-Válya. Fűves dombokon. Jul. Aug.
342. " *alsaticum* L. Russ. Fűves dombokon. Jul. Szept.
343. *Pteroselinum legitimum* Bernh. Russ. Réteken Jul. Aug.
344. *Anethum graveolens* L. mivelve.
345. *Pastinaca opaca* Bernh. Russ. Réteken. Jul. Aug.
346. *Heracleum Sphondylium* L. O-Bretteye. Réteken, fűves helyeken. Jun. Aug.
347. *Tordylium maximum* L. O-Bretteye. Szántók szélein. Jul. Aug.
348. *Laserpitium latitolium* L. Ganczága. Erdőkben. Jul. Aug.
349. " *pruthenicum* L. Ganczága. Erdőkben. Jul. Aug.
350. *Orlaya grandiflora* Hoff. Szt.-Gy.-Válya. Fűves dombokon. Jun. Jul.
351. *Daucus Carota* L. Russ. Szántókon. Jun. Oct.
352. *Caucalis daucoides* L. O-Bretteye, Russ. Sovány szántókon. Jun. Aug.
353. *Torilis Anthriscus* Gmel. Mácsó. Erdőkben, bokros helyeken. Jul. Aug.
354. *Scandix Pecten veneris* L. Kertekben.
355. *Chaerophyllum temulum* L. Lunkány. Erdőkben Jun. Jul.
356. " *bulbosum* L. O-Bretteye. Kertekben, kerítések mellett. Jun. Jul.
357. " *hirsutum* L. Ponorics. Erdőkben. Jun. Jul.
358. *Conium maculatum* L. O-Bretteye. Kerítések mellett. Jul. Aug.
359. *Bifora radians* M. Bieb. O-Bretteye. Vetések között. Máj. Jun.
360. *Coriandrum sativum* L. mivelve.
45. *Aralia-félék. Araliaceae.*
361. *Hedera Helix* L. Hátszeg, Batiz, Szt.-Gy.-Válya. Erdőkben. Szept. Oktb.
46. *Som-félék. Corneae.*
362. *Cornus sanguinea* L. Hátszeg. N.-Oklos. Erdőkben, bokros helyeken. Máj. Jun.
363. " *mas* L. Batiz. Erdőkben. Márcz. Apr.
47. *Fakín-félék. Loranthaceae.*
364. *Loranthus europaeus* L. Batiz. Erdőkben, cserfákon. Apr. Máj.
48. *Loncz-félék. Caprifoliaceae.*
365. *Sambucus Ebulus* L. O-Bretteye, Russ. Szántókon. Jul. Aug.
366. " *nigra* L. O-Bretteye, Russ. Kerítések mellett. Jun.
367. *Viburnum Lantana* L. Hátszeg, Russ. Bokros erdőkben. Máj. Jun.
368. " *Opulus* L. Petrény. Erdőkben. Máj. Jun.
369. *Lonicera Xylosteum* L. Ponorics. Sziklás, bokros helyeken. Máj. Jun.
49. *Csillagosok. Stellatae.*
370. *Asperula cynanchica* L. Szt. Gy. Válya. Fűves dombokon. Jun. Szept.
371. " *odorata* L. Hátszeg, Ponorics. Erdőkben. Máj. Jun.
372. " *galioides* M. Bieb. Szt. Gy. Válya. Fűves dombokon. Máj. Jun.
373. *Galium Cruciata* Scop. Hátszeg. Fűves helyeken. Máj. Jun.
374. " *Bauhini* R. et S. Hátszeg, Petrény. Erdőkben. Apr. Jun.
375. " *Aparine* L. Kitid. Kerítések mellett, fűves, bokros helyeken. Jun. Aug.
376. " *palustre* L. Russ. Kalán. Mocsáros réteken. Máj. Jul.
377. " *verum* L. Russ. Száraz réteken. Jun. Jul.
378. " *Mollugo* L. Szt. Gy. Válya. Bokros helyeken. Máj. Aug.
50. *Gyökönke-félék. Valerianaceae.*
379. *Valeriana angustifolia* Mill. Hátszeg, M.-Bretteye Erdőkben. Jun. Jul.
380. " *dioica* L. Ponorics. Hegyi réteken. Máj. Jul.
381. *Valerianella olitoria* Mönch. N.-Oklos. Réteken, szántókon. Máj. Jun.
382. *Dipsacus sylvestris* Mill. Russ. Miveletlen helyeken, sánczokon. Jul. Szept.
383. *Cephalaria corniculata* W. K. Mácsó. Porondos dombokon. Jul. Aug.
384. *Knautia sylvatica* Duby. Lunkány. Fűves bokros helyeken. Jul. Aug.
385. " *arvensis* Coult. Russ. Réteken. Jun. Jul.
386. *Succisa pratensis* Mönch. Ganczága. Erdőkben, hegyi réteken. Jul. Aug.
387. *Scabiosa flaves cens* Gr. et Sch. Russ. Fűves dombokon. Jul. Szept.
52. *Kosarasok. Compositae.*
388. *Eupatorium cannabinum* L. O.-Bretteye. Bokros fűves helyeken a Sztrigy partján. Jul. Aug.

389. *Tussilago Farfara* L. M.-Bretteye, Alsó-Nádasd. Árkokban. Ápr.
390. *Linosyris vulgaris* L. M.Bretteye. Fűves dombokon. Jul. Szept.
391. *Aster Amellus* L. M.-Bretteye, Ponorics. Fűves dombokon, sziklás helyeken Jul. Aug.
392. *Erigeron canadensis* L. Russ. M.Bretteye. Miveletlen helyeken, szántók szélein, martokon. Jul. Szept.
393. " *acris* L. O-Bretteye. Réteken. Jul. Aug.
394. *Solidago Virga aurea* L. Lunkány, Ponorics. Fűves oldalokon, sziklás helyeken. Jul. Szept.
395. *Telekia speciosa* Bgtn. O.-Bretteye. Bokros dombok helyeken, a Sztrigy partján. Jul. Aug.
396. *Inula Helenium* L. Bokros helyeken, erdőkben. Jul. Aug.
397. " *ensifolia* L. Alsó-Nádasd. Verőfényes fűves dombokon. Jul.
398. " *cordata* Bois. Russ. Réteken. Jul. Aug.
399. " *hirta* L. M.-Bretteye, N.-Oklos. Fűves dombokon Jun. Jul.
400. " *Britanica* L. Russ. Fűveshelyeken, sánczokon. Jul. Aug.
401. *Pulicaria vulgaris* Gärt. O.-Bretteye. Sánczok, tócsák mellett. Jul. Aug.
402. " *dysenterica* Gärt. O.-Bretteye. Sánczokban, források körül. Jul. Aug.
403. *Bidens tripartita* L. O.-Bretteye. Mocsárok körül. Jul. Szept.
404. " *cernua* L. O.-Bretteye. Mocsárok, tócsák körül. Jul. Szept.
405. *Helianthus annuus* L. Kertekben.
406. " *tuberosus* L. Kertekben.
407. " *Filago germanica* L. O.-Bretteye. Szántókon. Jun. Szept.
408. " *arvensis* L. O.-Bretteye. Szántókon. Jun. Szept.
409. *Gnaphalium sylvaticum* L. Lunkány. Erdőkben. Jul. Szept.
410. " *uliginosum* L. M.-Bretteye. Nedves, porondos helyeken, a Sztrigy partján. Jul. Szept.
411. " *dioicum* L. M.-Bretteye. Fűves dombokon, az erdő szélén. Jun. Aug.
412. *Artemisia Absinthium* L. Russ. Fűves helyeken. Jul. Aug.
413. " *Abrotanum* L. Kertekben mivélve.
414. " *campestris* L. Piski. Fűves dombokon. Jul. Szept.
415. " *vulgaris* L. Russ. Miveletlen helyeken, kerítések mellett. Jul. Szept.
416. " *Dracunculus* L. Kertekben mivélve.
417. *Tanacetum vulgare* L. O.-Bretteye. Miveletlen helyeken. Jul. Szept.
418. " *Balsamita* L. Kertekben mivélve.
419. *Achillea Millefolium* L. Russ. Réteken. Jun. Szept.
420. " *setacea* W. K. Kriseny. Porondos, fűves helyeken. Jun. Szept.
421. *Anthemis tinctoria* L. Piski. Fűves, bokros oldalakon Jul. Aug.
422. *Anthemis arvensis* L. O-Bretteye. Szántókon. Máj. Aug.
423. *Matricaria Chamomilla* L. O.-Bretteye. Russ. Udvarokon, fűves helyeken. Máj. Jul.
424. *Chrysanthemum Leucanthemum* L. Russ. Réteken. Jun. Jul.
425. " *corymbosum* L. Russ. Bokros dombokon. Jun. Aug.
426. " *inodorum* L. Russ. Szántók szélein, sánczokon. Jun. Szept.
427. *Doronicum Pardalianches* L. Ponorics. Bükkös erdőkben, fűves helyeken. Jun. Jul.
428. " *cordifolium* Sternb. Ponorics. Fűves sziklás helyeken a bükkös erdőben. Máj. Jun.
429. " *hungaricum* Rehb. fil. N.-Tóti. Erdőkben. Máj.
430. *Cineraria Clusii* Koch. Ponorics. Hegyi réteken. Máj. Jun.
431. *Senecio vulgaris* L. Ganczága, O.-Bretteye. Szántókon. Apr. Szept.
432. " *Jacobaea* L. Piski. Fűves dombokon, réteken. Jun. Aug.
433. " *nemorensis* L. Ganczága. Erdőkben. Jul. Aug.
434. *Echinops sphaerocephalus* L. Piski Erdők szélein. Bokros helyeken. Jul. Szept.
435. *Cirsium lanceolatum* Scop. O.-Bretteye. Miveletlen helyeken. Jul. Szept.
436. " *transsylvanicum* Schur. O.-Bretteye. Miveletlen fűves helyeken, dombokon. Jul. Szept.
437. " *Erisithales* Scop. Ponorics. Erdőkben. Jun. Szept.
438. " *arvense* Scop. Russ. Szántókon Jul. Aug.
439. *Carduus acanthoides* L. Russ. Sánczokon, miveletlen helyeken. Jul. Szept.
440. " *crispus* L. O-Bretteye Kerítések mellett. Jun. Aug.
441. " *collinus* W. K. Ponorics. Mészsziklákon. Jul. Aug.
442. *Onopordon Acanthium* L. Russ. Miveletlen helyeken. Jul. Aug.
443. *Lappa major* Gärt. Russ. Miveletlen helyeken, sánczokon. Jul. Szept.
444. " *tomentosa* Lam. Russ. Miveletlen helyeken, sánczokon. Jul. Szept.
445. *Carlina acaulis* L. Ponorics. Hegyi réteken. Jul. Szept.
446. " *vulgaris* L. Váralja. Kavicsos miveletlen helyeken. Jul. Szept.
447. *Serratula tinctoria* L. Szt. Gy. Válya. Fűves bokros dombokon. Jul. Szept.
448. *Jurinea mollis* Rehb. Russ. N-Oklos. Fűves dombokon. Jun. Jul.
449. *Centaurea austriaca* Willd. O-Bretteye. Réteken, fűves helyeken. Jul. Szept.
450. " *Cyanus* L. Russ. Vetések között. Jun. Jul.
451. " *Scabiosa* L. Russ. Vetések között. Jun. Jul.
452. " *maculosa* Lam. Russ. Utak szélein martokon. Jul. Szept.

453. *Centaurea solstitialis* L. O-Brettye. Bácsi sánczokon, utak szélein. Jul. Szept.
454. *Xeranthemum annuum* L. Szt. Gy. Válya. Verőfényes száraz dombokon. Jul. Aug.
455. *Lampsana communis* L. Lunkány. Erdőkben. Máj. Aug.
456. *Aposeris foetida* Less. Hátszeg, Kitid, Petrény. Erdőkben. Máj.
457. *Tagetes patula* L. Kertekben mivelve
458. *Cichorium Intybus* L. Russ. Réteken. Jun. Aug.
459. „ *Endivia* L. Kertekben mivelve.
460. *Leontodon autumnalis* L. Russ. Réteken füveshelyeken. Jul. Oct.
461. „ *hispidus* L. M-Brettye, Russ. Réteken. Jun. Jul.
462. *Picris hieracioides* L. Russ. Réteken, szántók szélein. Jun. Aug.
463. *Tragopogon major* Jacq. Szt. Gy. Válya. Füves dombokon. Jun. Jul.
464. „ *orientalis* L. Russ. Réteken. Jun. Jul.
465. *Podospermum Jacquianum* Koch. Alsó-Nádasd. Füves dombokon. Máj. Jun.
466. *Hypochoeris radicata* L. Kovrágy, Jó Valcsel. Réteken. Jun. Jul.
467. „ *maculata* L. Hátszeg. Füves dombokon. Jun. Jul.
468. *Taraxacum officinale* Wigg. Russ. Réteken. Apr. Máj.
469. *Chondrilla juncea* L. Szt. Gy. Válya. Szántókon. Jun. Aug.
470. *Lactuca sativa* L. Mivelve.
471. „ *Scariola* L. Szt. Gy. Válya. Mivelt és miveletlen helyeken. Jul. Aug.
472. „ *saligna* L. Alsó-Nádasd. Martokon, szántókon. Jul. Aug.
473. „ *muralis* Gärt. Lunkány. Erdőkben. Jul. Aug.
474. *Sonchus oleraceus* L. Russ. Kertekben, mivelt helyeken. Jun. Szept.
475. „ *asper* L. Russ. Kertekben, szőlőkben, mivelt helyeken. Jun. Szept.
476. „ *arvensis* L. Russ. Szántókon, martokon. Jul. Szept.
477. *Crepis foetida* L. O-Brettye. Füves helyeken. Jun. Jul.
478. „ *setosa* Hall. fil. O-Brettye. Füves helyeken. Jun. Jul.
479. „ *praemorsa*. Tausch. Hátszeg. Erdőkben. Máj. Jun.
480. „ *biennis* L. Russ. Réteken. Jun. Jul.
481. *Hieracium Pilosella* L. O-Brettye. Füves dombokon. Máj. Jul.
482. „ *Auricula* L. O-Brettye. Füves dombokon. Máj. Jul.
483. „ *floribundum* Wimm et Grab. O-Brettye. Füves dombokon. Jun.
484. „ *pratense* Tausch. Russ. Füves helyeken, réteken s berkekben. Jun. Aug.
485. „ *aurantiacum* L. Ponorics. Hegyi réteken. Jun. Aug.
486. „ *praealtum* Koch. O-Brettye. Füves dombokon. Jun. Jul.
487. *Hieracium muroium* L. M-Brettye. Erdőkben. Jun. Jul.
488. „ *pleiophyllum* Schur. Ponorics. Erdőkben, füves helyeken. Jun.
489. „ *umbellatum* L. Szt. Gy. Válya. Füves dombokon. Jul. Szept.
53. Csimpaj-félék. *Ambrosiaceae*.
490. *Xanthium strumarium* L. Russ. Miveletlen helyeken. Jul. Szept.
491. „ *spinosum* L. Russ. Miveletlen helyeken, sánczokon. Jul. Aug.
54. Csengetyüke-félék. *Campanulaceae*.
492. *Campanula rotundifolia* L. Lunkány. Hegyi réteken. Jul. Aug.
493. „ *bononiensis* L. Szt. Gy. Válya. Füves dombokon. Jun. Szept.
494. „ *rapunculoides* L. Szt. Gy. Válya. Erdőkben. Jun. Aug.
495. „ *Trachelium* L. Szt. Gy. Válya. Erdőkben. Jun. Aug.
496. „ *patula* L. O-Brettye, Russ. Réteken. Jun. Jul.
497. „ *persicifolia* L. Russ. Erdőkben. Jun. Jul.
498. „ *glomerata* L. M-Brettye. Bokros, füves dombokon. Jun. Aug.
499. „ *sibirica* L. Szt. Gy. Válya. Dombokon. Jun. Aug.
55. Áfonya-félék. *Vaccinieae*.
500. *Vaccinium Myrtillus* L. Ponorics. Erdőkben. Máj. Jun.
56. Olajfa-félék. *Oleaceae*.
501. *Ligustrum vulgare* L. O-Brettye. Bokros oldalakon. Jun. Jul.
502. *Syringa vulgaris* L. Ponorics. Mészsziklákon. Máj.
503. *Fraxinus excelsior* L. Russ. Kertekben. Máj.
504. „ *Ornus* L. Hátszeg. Russ. Erdőkben. Kertekben. Máj.
57. Krepin-félék. *Asclepiadeae*.
505. *Cynanchum Vincetoxicum*. R. Brown. Hátszeg, O-Brettye. Erdőkben, füves helyeken. Jun. Jul.
506. *Asclepias syriaca* L. Kertekben ültetve.
58. Apocin-félék. *Apocynaeae*.
507. *Vinca minor* L. Szt. Gy. Válya. Erdőkben. Apr. Máj.
508. „ *herbacea* W. K. Szt. Gy. Válya. Füves dombokon. Apr. Máj.
59. Entzián-félék. *Gentianeae*.
509. *Gentiana cruciata* L. Russ. Füves dombokon. Jul. Aug.
510. „ *asclepiadea* L. Lunkány. Erdőkben. Aug. Szept.
511. „ *Pneumonanthe* L. M. Brettye. Füves dombokon. Jul. Szept.
512. „ *ciliata* L. M. Brettye. Füves dombokon. Aug. Szept.

513. *Erythraea. Centaurium* Pers. Russ. Réteken. Jun. Aug.
60. Szúlák-félék. *Convolvulaceae*.
514. *Convolvulus sepium* L. Russ, Jó Valcsel. Kertekben. Erdők szélein. Jun. Aug.
515. „ *arvensis* L. Russ. Kertekben, szántókon. Jun. Aug.
516. *Cuscuta europaea* L. Szt. Gy. Válya. Komlón. Jun. Aug.
517. „ *Epithymum* L. Szt. Gy. Válya. Ajakos növényeken. Jul. Aug.
518. „ *Epilinum* Weihe. Alsó-Nádasd. Lenen. Jul. Aug.
61. Darócz-levelűek. *Boraginaceae*.
519. *Heliotropium europaeum* L. Szt. Gy. Válya. Szántók szélein. Jul. Aug.
520. *Echinosperrnum Lappula* Lehm. O-Bretteye. Legelőkön, sánczokon. Jun. Szept.
521. *Cynoglossum officinale* L. Russ. Miveletlen, füves helyeken. Máj. Jun.
522. *Anchusa officinalis* L. Russ. Miveletlen, porondos helyeken. Jun. Jul.
523. *Nonnea pulla* D. C. Hátszeg. N.-Oklos. Szántókon. Jun. Jul.
524. *Symphytum officinale* L. O-Bretteye. Réteken, kertekben, füves táblákban. Jun. Jul.
525. „ *tuberosum* W. K. Ponorics. Erdőkben. Máj. Jun.
526. *Cerithe minor* L. N-Oklos. Szántókon. Jun. Jul.
527. *Echium vulgare* L. Russ. Szántókon. Füves helyeken. Jun. Aug.
528. „ *rubrum* Jacq. N.-Oklos. Füves dombokon. Jun. Jul.
529. *Pulmonaria officinalis* L. Szt. Gy. Válya. Erdőkben. Apr. Máj.
530. „ *mollis* Wolff. Russ. Batiz. Erdőkben. Apr. Máj.
531. *Lithospermum purpureo-coeruleum* L. Hátszeg. Erdőkben. Máj. Jun.
532. „ *arvense* L. Bácsi. Szántókon. Máj. Juli.
533. *Myosotis palustris* Withrg. O-Bretteye. Vizesréteken. Máj. Jun.
534. „ *intermedia* Link. Hátszeg. Alsó-Nádasd. Erdőkben, szántókon. Máj. Jul.
535. „ *stricta* Lk. Szt. Gy. Válya. Füves dombokon. Apr. Máj.
536. *Lycium barbarum* L. O-Bretteye. Russ. Kerítésknél. Jun. Jul.
62. Csuesor-félék. *Solaneae*.
537. *Solanum nigrum* L. Russ, Szt. Gy. Válya. Miveletlen helyeken. Jul. Szept.
538. „ *Dulcamara* L. O-Bretteye. Kerítések mellett. Jun. Aug.
539. „ *tuberosum* L. Mivelve.
540. *Physalis Alkekengi* L. Mácsó. Verőfényes oldalakon. Jun. Jul.
541. *Atropa physaloides* L. O-Bretteye. Kertekben. Jun.
542. *Hyosciamus niger* L. O-Bretteye. Udvarokon, miveletlen helyeken. Jun. Jul.
543. *Nicotiana Tabacum* L. Mivelve.
544. „ *rustica* L. Mivelve.
545. *Datura Stramonium* L. Russ. Udvarokon, miveletlen helyeken. Jun. Jul.
546. *Capsicum annum* L. Mivelve.
547. *Lycopersicum esculentum* Mill. Mivelve.
63. Farkkóró-félék. *Verbasceae*.
548. *Verbascum Phlomoides* L. Szt. Gy. Válya. Szántókon, dombokon. Jul. Aug.
549. *Verbascum Lychnitis* L. Szt. Gy. Válya. Füves dombokon. Jul. Aug.
550. „ *nigrum* L. M. Bretteye. Útak szélén. Jun. Jul.
551. „ *orientale* M.Bieb. Váralja, Jó Valcsel. Kavicsos, bokros dombokon, erdők szélein. Jul. Aug.
552. „ *phoeniceum* L. O-Bretteye. Füves dombokon. Máj. Jun.
553. „ *Blattaria* L. O-Bretteye. Szántókon. Máj. Jun.
554. *Scrophularia nodosa* L. Hátszeg. O-Bretteye. Erdőkben, berkekben. Máj. Jul.
555. „ *Ehrhardti* Stev. O-Bretteye. Patakok mellett. Jul. Aug.
556. „ *Scopolii* Hoppe. Ponorics. Erdőkben. Jun. Jul.
557. „ *laciniata* W. K. Ponorics. Mészsziklákön. Jun. Jul.
64. Pintyő-félék. *Antirrhineae*.
558. *Gratiola officinalis* L. Hátszeg. O Bretteye Russ. Nedves réteken, kis mocsárookban. Jul. Aug.
559. *Digitalis grandiflora* Lam. M.-Bretteye. Erdőkben. Jun. Jul.
560. *Linaria spuria* Mill. Szent-György. Szántókon. Jul. Aug.
561. „ *genistifolia* Mill. O-Bretteye. Berkekben, száraz füves helyeken. Jul. Aug.
562. „ *chloraefolia* Rehb. Szt. Gy. Válya. Füves dombokon. Jul. Aug.
563. „ *vulgaris* Mill. M.-Bretteye. Füves szántószéleken, martokon. Jul. Aug.
564. *Veronica Anagallis* L. O-Bretteye. Kalán. Patakok medrében, tócsák szélein. Máj. Szept.
565. „ *Beccabunga* L. O-Bretteye. Tócsák körül. Máj. Szept.
566. „ *urticifolia* L. fil. Hátszeg. Ponorics. Erdőkben. Jun. Jul.
567. „ *Chamaedrys* L. O-Bretteye. Kertekben, füves helyeken. Apr. Jun.
568. „ *prostrata* L. O-Bretteye. Száraz réteken, füves dombokon. Máj.
569. „ *austriaca* L. N-Oklos. Füves dombokon. Máj. Jun.
570. „ *latifolia* L. O-Bretteye, Szt. Gy. Válya. Réteken. Máj. Jun.
571. „ *orchidea* Cranz. Russ. Száraz réteken, füves dombokon. Jul. Szept.

572. *Veronica serpyllifolia* L. Ganczága. Erdőkben, füves helyeken. Máj. Jul.
573. " *arvensis* L. Szt. Gy.-Válya. Legelőkön, füves helyeken. Apr. Máj.
574. " *triphyllos* L. Russ. Szántókon. Mart. Apr.
575. " *agrestis* L. Russ. Kertekben, szántókon. Márcz. Okt.
576. " *Buxbaumii* Ten. O-Brettye. Kertekben, mivelt helyeken. Márcz. Okt.
577. " *hederaefolia* L. Russ. Szántókon, kertekben. Márcz. Okt.
65. Szádor-félék. *Orobanchaeae*.
578. *Orobanche cruenta* Bertolon. O-Brettye. Füves dombokon. Jun.
579. " *Epithymum* D. C. Mácsó, N-Oklos. Füves dombokon. Jun.
580. " *ramosa* L. Russ. Törökbúza földeken, a kenderen. Aug.
66. Lapor-félék. *Rhinanthaceae*.
581. *Melampyrum cristatum* L. Szt. Gy.-Válya. Füves dombokon. Máj. Jun.
582. " *arvense* L. Russ. Szántókon. Máj. Aug.
583. " *nemorosum* L. Hátszeg, M.-Brettye. Erdőkben. Jun. Aug.
584. *Rhinanthus minor* Ehrh. Szt. Gy.-Válya. Dombos réteken. Máj.
585. " *maior* Ehrh. Russ. Réteken. Máj. Jun.
586. " *hirsutus* Lam. Sztr.-Plop, M-Brettye, Russ, Batiz. Búzavetések között. Jun. Jul.
587. *Euphrasia officinalis* L. M.-Brettye, Russ. Réteken. Jul. Szept.
588. " *Odontites* L. O-Brettye. Vizes réteken. Jun. Jul.
589. " *serotina* Lam. Russ. Réteken, füves dombokon. Jul. Szept.
590. " *lutea* L. Szt. Gy.-Válya. Füves dombokon. Jul. Aug.
67. Ajakosok. *Labiatae*.
591. *Ocimum Basilicum* L. Mivelve.
592. *Lavandula vera* L. Kertekben ültetve.
593. *Mentha sylvestris* L. O-Brettye, Russ. Patakok, források szélein. Jul. Szept.
594. " *piperita* L. (v. *crispa* L.) Kertekben ültetve.
595. " *aquatica* L. Kriseny. Patakok, mocsárok szélein. Jul. Szept.
596. " *sativa* Smith. O-Brettye. Tócsák körül, porondos vizes helyeken. Jul. Szept.
597. *Pulegium vulgare* Mill. O-Brettye. Tócsák körül, porondos nedves helyeken. Jul. Szept.
598. *Lycopus europaeus* L. Kriseny. Mocsáros helyeken. Jun. Aug.
599. *Rosmarinus officinalis* L. mivelve.
600. *Salvia officinalis* L. Kertekben ültetve.
601. " *glutinosa* L. O-Brettye, Lunkány. Bokros helyeken, erdőkben. Jul. Szept.
602. *Silvia austriaca* Jacq. Szt. Gy.-Válya. Réteken. Máj. Aug.
603. " *pratensis* L. Russ. Réteken. Máj. Jun.
604. " *sylvestris* L. N-Oklos. Dombos réteken. Jun. Aug.
605. " *verticillata* L. Russ. Réteken. Jun. Aug.
606. *Origanum vulgare* L. Váralya. O-Brettye. Erdős bokros helyeken. Jul. Szept.
607. " *Maiorana* L. mivelve.
608. *Thymas serpyllum* L. Russ. N-Oklos. Füves dombokon. Jun. Szept.
609. " *angustifolius* Pers. O-Brettye. Füves dombokon. Jun. Aug.
610. " *pannonicus* Rehb. Hátszeg. Erdőkben. Jun.
611. " *comosus* Heuff. Ponorics. Mészsziklákön. Jun. Aug.
612. *Satureja hortensis* L. Kertekben, mivelt helyeken, elvadulva.
613. *Calamintha Acinos* Clairv. O-Brettye. Szántókon. Jun. Szept.
614. " *officinalis* Mönch. Ganczága. Erdőkben. Jul. Aug.
615. *Clinopodium vulgare* L. Váralja, Ponorics. Kavicsos, bokros helyeken. Jul. Aug.
616. *Hyssopus officinalis* L. Kertekben ültetve.
617. *Nepeta Cataria* L. O-Brettye. Miveletlen helyeken. Jun. Aug.
618. " *nuda* L. Szt. Gy.-Válya. Réteken, erdők szélein. Jun. Aug.
619. *Glechoma hederacea* L. Russ. Kertekben, mivelt s miveletlen helyeken. Máj. Jun.
620. " *hirsuta* W.K. Ganczága. Erdőkben. Máj.
621. *Melittis Melissophyllum* L. Ponorics. Erdőkben. Máj. Jun.
622. " *grandiflora* Lm. Hátszeg. Lunkány. Erdőkben. Máj. Jun.
623. *Lamium amplexicaule* L. Russ. Szántókon. Apr. Jun.
624. " *purpureum* L. Russ. Mivelt helyeken. Márcz. Szept.
625. " *maculatum* L. Ganczága. Erdőkben. Máj. Jul.
626. " *album* L. Russ. Kertekben. Apr. Szept.
627. *Galeobdolon luteum* Huds. Hátszeg. Erdőkben. Máj. Jun.
628. *Galeopsis Ladanum* L. Russ. Szántókon. Jul. Oktbr.
629. " *versicolor* Curt. O-Brettye. Kertekben. Jun. Aug.
630. " *pubescens* Bess. O-Brettye. Szántókon. Berkeken. Jul. Szept.
631. *Stachys germanica* L. O-Brettye, Russ, Batiz. Füves dombokon. Jun. Aug.
632. " *alpina* L. Ponorics. Erdőkben. Jul. Aug.
633. " *sylvatica* L. Ganczága. Erdőkben. Máj. Jul.
634. " *palustris* L. Kriseny. Patakok, sánczok szélein. Jun. Aug.
635. " *annua* L. Russ. Szántókon. Jul. Szept.
636. " *recta* L. O-Brettye, N.-Oklos. Füves dombokon. Jul. Aug.

637. *Betonica officinalis* L. Russ. Száraz réteken, dombokon. Jun. Aug.
638. *Marrubium vulgare* L. Szt. Gy.-Válya. Miveletlen helyeken. Jul. Szept.
639. *Ballota nigra* L. O-Brettye. Kertekben, miveletlen helyeken. Jul. Szept.
640. *Leonurus Cardiaca* L. O-Brettye, Russ. Miveletlen helyeken, kerítések mellett. Jul. Szept.
641. *Chaiturus Marrubiastrum*. Rchb. Szt. Gy.-Válya. Szántókon, miveletlen helyeken. Jul. Szept.
642. *Scutellaria hastifolia* L. Russ. Fűves helyeken a szőlők alatt. Jun. Jul.
643. *Prunella vulgaris* L. Zeykfalva. Réteken, fűves helyeken. Jun. Szept.
644. „ *alba* Pall. O-Brettye. Fűves dombokon. Jun. Aug.
645. *Ajuga reptans* L. O-Brettye. Réteken, fűves helyeken. Máj. Jun.
646. „ *genevensis* L. O-Brettye Szt. -Ohába, Kitid. Fűves helyeken. Máj. Jun.
647. „ *Chamaepitys* Schreb. N.-Oklos. Szántókon, Jun. Aug.
648. *Teucrium Chamaedrys* L. Russ. Fűves dombokon. Jun. Aug.
68. Galamboczfélék. *Verbenaceae*.
649. *Verbena officinalis* L. Russ. Fűves helyeken, udvarokon. Jun. Szept.
69. Kankalin-félék. *Primulaceae*.
650. *Lysimachia vulgaris* L. O-Brettye. Fűves helyeken, a Sztrigy partján. Jun. Aug.
651. „ *punctata* L. Szt. Gy.-Válya. Erdőkben. Jun. Jul.
652. „ *Nummularia* L. O-Brettye. Réteken. Jun. Jul.
653. *Primula officinalis* Jacq. O-Brettye, Szt. Gy.-Válya. Berkekben, erdőkben. Apr. Máj.
654. *Anagallis arvensis* L. Russ. Szántókon. Jun. Aug.
655. „ *coerulea* Schreb. Szt. Gy.-Válya. Szántókon. Jun. Jul.
70. Útifű-félék. *Plantagineae*.
656. *Plantago major* L. O-Brettye. Útak mellett, fűves helyeken. Jul. Szept.
657. „ *media* L. O-Brettye. Réteken, utak mellett. Jun. Szept.
658. „ *lanceolata* L. Russ. Réteken, falak és utak mellett. Máj. Szept.
71. Amaránt-félék. *Amarantaceae*.
659. *Amarantus retroflexus* L. O-Brettye. Kertekben, mivelt helyeken. Jun. Oktb.
72. Vérfürt-félék. *Phytolacceae*.
660. *Phytolacca decandra* L. Kertekben ültetve.
73. Libatopp-félék. *Chenopodeae*.
661. *Chenopodium hybridum* L. Russ. Szántókon. Jul. Szept.
662. „ *album*. L. O-Brettye, Russ. Kertekben, mivelt helyeken. Jul. Szept.
663. *Chenopodium polyspermum* L. O-Brettye. Kertekben, mivelt helyeken. Jul. Szept.
664. „ *Vulvaria* L. Szt. György-Válya. Udvarokon, miveletlen helyeken. Jul. Szept.
665. „ *Botrys* L. Kertekben ültetve.
666. *Blitum Bonus Henricus* C. A. Mey. Russ. Udvarokon, miveletlen helyeken. Jul. Aug.
667. *Beta vulgaris* L. Mivelve.
668. *Spinacia inermis* Moench. Mivelve.
669. *Atriplex hortensis* L. Russ. Kertekben, mivelt helyeken. Jul. Aug.
670. „ *nitens* Rebutisch. Szt. Gy.-Válya. Kerítések mellett. Jul. Szept.
671. *Atriplex laciniata* L. Russ. Miveletlen helyeken. Jul. Szept.
672. „ *rosea* L. Szt. Gy.-Válya. Sánczokon, miveletlen helyeken. Jul. Szept.
74. Czikkszár-félék. *Polygonaceae*.
673. *Rumex obtusifolius* L. M-Brettye. Nedves réteken. Jul. Aug.
674. „ *crispus* L. Russ. N-Oklos, Szent-György. Réteken. Jun. Aug.
675. „ *Patientia*. L. Mivelve.
676. „ *Scutatus* L. Kertekben ültetve.
677. „ *Acetosa* L. Russ. Réteken. Máj. Jul.
678. „ *Acetosella* L. Zeykfalva, N-Oklos. Réteken, fűves dombokon. Máj. Jun.
679. *Polygonum amphibium* L. O. Brettye. Tócsákban. Jun. Jul.
680. „ *lapathifolium* L. M.-Brettye. Mocsáros helyeken, sánczokon. Jul. Szept.
681. „ *Hydropiper* L. M.-Brettye. Nedves, mocsáros helyeken. Jul. Szept.
682. „ *minus* Huds. M-Brettye. Berkekben. Jul. Aug.
683. „ *orientale* L. Kertekben, mivelt helyeken, elvadulva.
684. „ *Convolvulus* L. O-Brettye. Bokros helyeken, szántókon. Jun. Szept.
685. „ *Fagopyrum* L. Mivelve.
75. Timelia-félék. *Thymeleae*.
686. *Passerina annua* Wickstr. Tompa. Porondos szántókon. Jun. Jul.
687. *Daphne Mezereum* L. Batiz. Erdőkben. Apr.
688. *Thesium intermedium* Schrad. Szt. Gy.-Válya. Fűves dombokon. Máj. Jun.
77. Gége virág-félék. *Aristolochineae*.
689. *Aristolochia Clematitis* L. Russ. Szántókon. Máj. Jun.
690. *Asarum europaeum* L. Batiz, Felső-Nádasd. Erdőkben. Máj.
78. Kutyatéj-félék. *Euphorbiaceae*.
691. *Buxus sempervirens* L. Ültetve.
692. *Euphorbia helioscopia* L. Russ. Miveletlen helyeken. Jun. Szept.
693. „ *platyphyllos* L. Bácsi. Az országút szélén. Máj. Jun.

694. *Euphorbia stricta* L. O-Brettye. Szántókon, útak szélén. Jul. Aug.
 695. " *carniolica* Jacq. Ponorics. Erdőkben. Máj. Jun.
 696. " *epithymoides* L. Szt. Gy.-Válya Erdőkben. Apr. Jun.
 697. " *procera* M. Bieb. M.-Brettye. Réteken. Jun. Jul.
 698. " *Gerardiana* Jacq. Bácsi. Az országút szélén. Máj. Jun.
 699. " *amygdaloides* L. Ponorics. Erdőkben. Máj. Jun.
 700. " *Cyparissias* L. Russ. Szántókon, füves dombokon. Apr. Máj.
 701. " *Esula* L. M.-Brettye. Réteken. Jun. Jul.
 702. " *incana* Schur. Sztr.-Plop. O-Brettye. Patakok partján, berkekben. Máj. Jun.
 703. " *virgata* W. K. N-Oklos. Réteken. Jun. Jul.
 704. " *falcata* L. Russ. Szántókon. Jun. Jul.
79. Csalán-félék. *Urticeae*.
 705. *Urtica urens* L. Russ. Miveletlen helyeken. Jul. Aug.
 706. " *dioica* L. Russ. Miveletlen helyeken. Jul. Aug.
 707. *Cannabis sativa* L. Mivelve.
 708. *Humulus Lupulus* L. O-Brettye. Kerítések mellett. Jul. Aug.
 709. *Morus alba* L. Ültetve.
 710. " *nigra* L. Ültetve.
 711. *Ulmus suberosa* Ehr. O-Brettye. A Sztrigy partján. Apr.
80. Diófa-félék. *Juglandaeae*.
 712. *Juglans regia* L. O-Brettye, Batiz. Kertekben, szőlőkben. Máj.
81. Koronások. *Cupuliferae*.
 713. *Fagus sylvatica* L. Lunkány, Ponorics. Az erdőket alkotják. Apr. Máj.
 714. *Quercus sessiliflora* Sm. } A bükk tenyész-
 715. " *pedunculata* Ehrh. } vonalán alul a bok-
 ros és szálás erdőket alkotják.
 716. " *pubescens* Willd. Hátszeg. Erdőkben. Máj.
 717. " *Cerris* L. Hátszeg. Erdőkben. Máj.
 718. " *Esculus* L. Erdőkben. Hátszegnél. Schur Enum. Plant. Trans. szerint.
 719. *Corylus Avellana* L. Ganczága. Erdőkben. Apr.
 720. *Carpinus Betulus* L. Hátszeg. Erdőkben. Apr.
82. Fűzfa-félék. *Salicineae*.
 721. *Salix fragilis* L. } A Sztrigy mentén kerítések
 722. " *alba* L. } mellé s berkekbe ültetve. Apr.
 723. " *babylonica* L. Ültetve.
 724. " *amygdalina* L. O-Brettye. Kitid. A Sztrigy s patakok partján. Apr.
 725. " *triandra* L. O-Brettye. A Sztrigy partján, patakok mellett. Apr.
 726. " *purpurea* L. O-Brettye. A Sztrigy partján. Apr.
727. *Salix viminalis* L. O-Brettye. A Sztrigy partján. Apr.
 728. " *cinerea* L. Kriseny. Mocsáros helyeken. Apr.
 729. *Populus tremula* L. Ganczága. Erdőkben. Apr.
 730. " *pyramidalis* Retzius. Ültetve. O-Brettyén nőstények is. Apr.
 731. " *nigra* L. O-Brettye, M-Brettye. Berkekben. Apr.
83. Nyirfa-félék. *Betulineae*.
 732. *Betula alba* L. Jó-Valesel. Száraz dombokon. Apr.
 733. " *pendula* Roth. Jó Valesel. Száraz dombokon. Spt.
 734. *Alnus glutinosa* Gärt. A Sztrigyparti berkeket alkotják. Máj.
84. Toboztermők. *Coniferae*.
 735. *Juniperus communis* L. Hátszeg. Napos hegyoldalakon. Apr. Máj.
 736. *Pinus sylvestris* L. Kovrágy. Hegyoldalokon. Máj.
 737. " *Abies* L. Ültetve.
85. Hidőr-félék. *Alismaceae*.
 738. *Alisma Plantago* L. O-Brettye. Tócsákban. Jun. Aug.
86. Elecs-félék. *Butomeae*.
 739. *Butomus umbellatus* L. Kriseny, Kalán. Tócsákban. Jun. Aug.
87. Hutsza-félék. *Juncagineae*.
 740. *Triglochin palustre* L. Sztr. Szt.-György. Mocsáros helyeken. Máj. Jun.
88. Uszány-félék. *Potameae*.
 741. *Potamogeton natans* L. Sztr.-Plop, Russ. Tócsákban. Jul. Aug.
 742. " *crispus* L. Sztr.-Plop, O-Brettye. Tócsákban. Jun. Aug.
 743. " *pusillus* L. Zeykfalva. Tócsákban. Jul. Aug.
89. Lepce-félék. *Lemnaceae*.
 744. *Lemna minor* L. Sztr.-Plop, O-Brettye, Russ. Tócsákban, sánczokban. Apr. Máj.
90. Káka-félék. *Typhaceae*.
 745. *Typha latifolia* L. O-Brettye, Kriseny. A Sztrigy partján, tócsákban. Jul. Aug.
 746. *Sparganium ramosum* Huds. O-Brettye. Tócsákban. Jul. Aug.
91. Kontyvirág-félék. *Aroideae*.
 747. *Arum maculatum* L. Ponorics. Erdőkben.
92. Kosbor-félék. *Orchideae*.
 748. *Orchis militaris* L. Ponorics. Kaszálókon. Máj. Jun.

749. *Orchis variegata* All. Szt.-Gy.-Válya. Dombos réteken. Máj. Jun.
 750. " *ustulata* L. Szt.-Gy.-Válya. Réteken. Máj. Jun.
 751. " *coriophora* L. Szt.-Gy.-Válya. Máj. Jun.
 752. " *Morio* L. Russ. Fűves dombokon. Máj.
 753. " *mascula* L. Ponorics. Réteken. Máj. Jun.
 754. " *elegans* Heuff. Kalán. Nedves réteken. Máj. Jun.
 755. " *sambucina* L. Hátszeg, Lunkány. Erdőkben. Máj. Jun.
 756. " *maculata* L. Ponorics. Réteken. Máj. Jun.
 757. *Peristylus viridis* Lindl. Ponorics. Réteken. Máj. Jun.
 758. *Platanthera bifolia* Rich. Hátszeg, M.-Bretteye. Erdőkben. Máj. Jun.
 759. *Cephalanthera rubra* Rich. Ponorics. Erdőkben. Juni.
 760. *Epipactis palustris* Cranz. Russ. Nedves réteken. Jul. Aug.
93. Nőszirm-félék. Irideae.
 761. *Crocus banaticus* Heuff. Batiz. Erdőkben. Márcz.
 762. " *iridiflorus* Heuff. Hátszeg, Pokol-Valcsel. Erdőkben. Szept. Oktb.
 763. *Iris variegata* L. Szt.-Gy.-Válya. Magas oldalakon. Máj. Jun.
 764. " *Pseudacorus* L. O-Bretteye, Kriseny. Mocsárookban. Jun. Jul.
94. Amarillis-félék. Amaryllideae.
 765. *Narcissus poeticus* L. Kertekben ültetve.
 766. *Leucojum vernum* L. Ponorics. Réteken. Apr.
85. Nyulárnyék-félék. Asparageae.
 767. *Asparagus officinalis* L. O-Bretteye. Réteken. Jun.
 768. *Paris quadrifolia* L. Ponorics. Erdőkben. Máj.
 769. *Convallaria Polygonatum* L. Szt.-Gy.-Válya. Erdőkben, Máj. Jun.
 770. " *latifolia* L. Hátszeg, Szt.-Gy.-Válya. Erdőkben. Máj. Jun.
 771. " *majalis* L. Hátszeg. Erdőkben. Máj.
96. Liliom-félék. Liliaceae.
 772. *Tulipa Gessneriana* L. Kertekben ültetve.
 773. *Lilium Martagon* L. Ponorics. Bokros, fűves helyeken. Jun.
 774. " *candidum* L. Kertekben ültetve.
 775. *Erythronium Dens canis* L. Szt.-Gy.-Válya. Erdőkben. Márcz. Apr.
 776. *Ornithogalum stachyoides* Schult. Szt.-Gy.-Válya. Szántókon, réteken. Jun.
 777. " *umbellatum* L. O-Bretteye. Berkekben, fűves helyeken. Máj.
 778. *Gagea stenopetala* Rehb. Batiz. Szántókon. fűves helyeken. Apr.
 779. " *arvensis* Schult. Bács. Szántókon, Apr.
 780. " *lutea* Schult. Hátszeg. Erdőkben. Apr.
 781. *Scilla bifolia* L. Batiz. Erdőkben. Márcz. Apr.
 782. *Allium ursinum* L. Ponorics. Erdőkben. Máj.
 783. " *acutangulum* Schrad. O-Bretteye. Vizes réteken. Jun. Jul.
784. *Allium ursinum sativum* L. Mivelve.
 785. " *Porrum* L. Mivelve.
 786. " *vineale* L. O-Bretteye, Russ. Vetések között. Jun. Jul.
 787. " *oleraceum* L. Mivelve.
 788. " *schoenoprasum* L. Mivelve.
 789. " *Ascalonicum* L. Mivelve.
 790. " *Cepa* L. Mivelve.
 791. *Muscari comosum* Tausch. O-Bretteye. Bokros oldalakon. Jun.
 792. " *tenuiflorum* Tausch. Russ. Vetések között. Máj. Jun.
97. Kőkörcsin-félék. Colchicaceae.
 793. *Colchicum pannonicum* Gries. Batiz, Felső-Nádasd. Köves dombokon. Szept.
 794. *Veratrum album* L. Ponorics. Réteken. Jun. Aug.
98. Szittyó-félék. Juncaceae.
 795. *Juncus conglomeratus* L. O-Bretteye. Mocsárok, patakok szélén. Máj. Jun.
 796. " *effusus* L. O-Bretteye. Mocsárok, patakok szélén. Máj. Jun.
 797. " *glaucus* Ehrh. O-Bretteye. Mocsárok, patakok széléin. Máj. Jun.
 798. " *sylvaticus* Reichard. Hátszeg. Mocsárookban, az erdőkben. Jun. Jul.
 799. " *lampocarpus* Ehrh. O-Bretteye. Patakok, mocsárok széléin. Jun. Jul.
 800. " *bufonius* L. Szt.-Gy.-Válya. Erdőkben. Jul. Aug.
 801. *Luzula alba* D. C. Hátszeg. Erdőkben. Jun. Jul.
 802. " *campestris* D. C. O-Bretteye, Russ. Fűves dombokon. Márcz. Apr.
99. Sás-félék. Cyperaceae.
 803. *Cyperus fuscus* L. O-Bretteye. Mocsáros, nedves porondos helyeken. Jul. Aug.
 804. *Cladium Mariscus* R. Brown. Szt.-György. Mocsárookban. Jun. Jul.
 805. *Heleocharis palustris* R. Brown. O-Bretteye. Mocsáros helyeken. Jun. Aug.
 806. *Scirpus Tabernaemontani* Gml. Russ. Mocsárookban. Jun. Aug.
 807. " *maritimus* L. Kriseny. Mocsárookban. Jul. Aug.
 808. " *sylvaticus* L. O-Bretteye. Mocsárookban. Jun. Aug.
 809. *Eriophorum latifolium* Hoppe. Kalán. Mocsáros réteken. Máj.
 810. *Carex vulpina* L. Kriseny. Mocsárookban. Máj. Jun.
 811. " *stellulata* Good. Ponorics. Nedves réteken. Jun.
 812. " *leporina* L. Hátszeg. Mocsárookban, az erdőkben. Jun.
 813. " *praecox* Jacq. Russ. Fűves dombokon. Apr. Máj.
 814. " *flava* L. Szt.-György. Mocsárookban. Máj. Jun.

815. *Carex distans* L. Kalán. Mocsárookban. Máj. Jun.
816. „ *sylvatica* Huds. Petrény. Erdőkben. Jun. Jun.
817. „ *paludosa* Good. Kalán. Mocsárookban Jun. Jul.
818. „ *hirta* L. Russ. Nedves réteken. Máj. Aug.
100. Izékesek. Gramineae.
819. *Zea Mays* L. Mivelve.
820. *Andropogon Ischaemum* L. Russ. Fűves dombokon. Jul. Szept.
821. *Panicum sanguinale* L. Russ. Mivelt helyeken, kertekben. Jun. Szept.
822. „ *Crus galli* L. Russ. Mivelt helyeken, szántókon. Jul. Szept.
823. „ *miliaceum* L. Mivelve.
824. *Setaria verticillata* Beauv. Russ. Szőlőkben. Jul. Szept.
825. „ *viridis* Beauv. Russ. Szőlőkben, szántókon. Jul. Szept.
826. „ *glauca* Beauv. Russ. Szőlőkben, szántókon. Jul. Szept.
827. *Phalaris arundinacea* L. v. *picta*. Kertekben ültetve.
828. *Hierochloa australis* R. et S. Szt.-Gy.-Válya Erdőkben. Marcz. Apr.
829. *Anthoxanthum odoratum* L. Hátszeg. Erdőkben. fűveseken. Máj. Jul.
830. *Alopecurus pratensis* L. O-Brettye. Réteken. Máj. Jun.
831. „ *fulvus* Sm. O-Brettye. Kriseny. Mocsárookban. Jun. Jul.
832. *Phleum Boehmeri* Weber. N.-Oklos. Fűves dombokon. Jun. Jul.
833. „ *pratense* L. Bácsi. Réteken. Jun. Jul.
834. *Cynodon Dactylon* Pers. N.-Oklos. Porondos szántókon. Jul. Szept.
835. *Agrostis stolonifera* L. O-Brettye. Réteken. Jun. Jul.
836. „ *vulgaris* Withering. Russ. Száraz réteken Jun. Jul.
837. *Calamagrostis littorea* D. C. O-Brettye, a Sztrigy partján. Jul. Máj.
838. „ *Epigejos* Roth. Ganczága. Erdőkben. Jul. Aug.
839. *Milium effusum* L. Hátszeg. Erdőkben. Jun. Jul.
840. *Stipa pennata* L. Batiz. Verőfényes dombokon. Máj. Jun.
841. „ *capillata* L. Batiz. Fűves oldalokon, szőlőkben. Jun. Jul.
842. *Phragmites communis* Trin. Kriseny. Mocsárookban. Aug. Szept.
843. *Koeleria cristata* Pers. O-Brettye, N.-Oklos. Fűves dombokon. Jun. Jul.
844. *Aira caespitosa* L. O-Brettye. Réteken. Jun. Jul.
845. *Holcus lanatus* L. Baczalar. Réteken. Jun. Jul.
846. *Arrhenatherum elatius* M. et K. Szt.-Gy.-Válya. Réteken. Jun. Aug.
847. *Avena sativa* L. Mivelve.
848. „ *pratensis* L. N.-Oklos. Dombos réteken. Jun. Jul.
849. *Danthonia provincialis* D. C. N.-Oklos. Fűves dombokon. Jun.
850. *Melica ciliata* L. N.-Oklos. Száraz fűves dombokon. Máj. Jun.
851. „ *nutans* L. Hátszeg. Erdőkben. Máj. Jun.
852. *Briza media* L. N.-Oklos. Fűves dombokon. Jun. Jul.
853. *Eragrostis pilosa* Beauv. Russ. Az országút szélén. Jul. Szept.
854. *Poa annua* L. Russ. Udvarokon, fűves helyeken. Máj. Oktb.
855. „ *bulbosa* L. Szt.-Gy.-Válya. Száraz réteken. Máj. Jun.
856. „ *nemoralis* L. Hátszeg, Ganczága. Erdőkben. Jun. Aug.
857. „ *trivialis* L. Kriseny. Nedves réteken. Jun. Jul.
858. „ *pratensis* L. Hátszeg, O-Brettye. Erdőkben, réteken. Máj. Jun.
859. „ *compressa* L. O-Brettye. Fűves dombokon. Jun. Jul.
860. *Glyceria spectabilis* M. et K. Kriseny. Mocsárookban. Jul. Aug.
861. „ *fluitans* R. Beauv. O-Brettye. Tócsákban. Jun. Jul.
862. „ *aquatica* Presl. Kriseny. Mocsárookban. Jul. Aug.
863. *Dactylis glomerata* L. Russ. Réteken. Jun. Jul.
864. *Cynosurus cristatus* L. Russ. Bokros fűves helyeken. Jun. Jul.
865. *Festuca ovina* L. Hátszeg. Fűves dombokon. Máj. Jul.
866. „ *aruundinacea* L. Kalán. Nedves réteken. Jun. Jul.
867. „ *elatior* L. Szt.-Gy.-Válya. Réteken. Jul. Jul.
868. *Brachypodium sylvaticum* R. et S. Ganczága. Erdőkben. Jul. Aug.
869. „ *pinnatum* Beauv. Szt.-Gy.-Válya. Bokros helyeken. Jun. Jul.
870. *Bromus secalinus* L. O-Brettye. Vetések között Jun. Jul.
871. „ *racemosus* L. Szt.-Gy.-Válya. Réteken. Máj. Jun.
872. „ *mollis* L. O-Brettye. Réteken. Máj. Jun.
873. „ *arvensis* L. Szt.-Gy.-Válya. Szántókon. Máj. Jun.
874. „ *inermis* Leys. Szt.-Gy.-Válya. Dombokon, szőlőkben. Jun. Jul.
875. „ *sterilis* L. O-Brettye. Miveletlen helyeken, utak szélein. Máj. Jun.
876. „ *Tectorum* L. Tompa. Miveletlen helyeken. Máj. Jul.
877. *Triticum vulgare* L. }
 878. „ *Spelta* } Mivelve.
 879. „ *monococcum* L. }
 880. „ *repens* L. O-Brettye. Kertekben. Jun. Jul.

881. *Hordeum vulgare* L. Mivelve.
 882. „ *murinum* L. Russ. Falak, utak mellett.
 Jul. Szept.
 883. *Lolium perenne* L. Russ. Fűves helyeken. Jun.
 Octb.
 101. *Lopvan őszök. Cryptogamae.*
 884. *Equisetum arvense* L. O-Bretteye. Nedves szán-
 tókon. Apr. Máj.
 885. „ *Telmateja* Ehrh. O-Bretteye. Bokros he-
 lyeken, a Sztrigy partján. Máj.
 886. „ *limosum* L. Mácsó, Kitid. Nedves poron-
 dos hegymállékon, patakok partján. Jun.
 887. *Lycopodium clavatum* L. Ponorics. Legelőkön.
 Jul. Aug.
 888. *Polypodium vulgare* L. Hátszeg. Erdőkben. Jun.
 Jul.
 889. „ *Phegopteris* Sw. Ponorics. Sziklákön.
 Jun. Jul.
 890. *Aspidium Braunii* Spen. Ponorics. Erdőkben.
 Jun. Jul.
 891. „ *Oreopteris* Sw. Ponorics. Jul. Aug.
 892. „ *Filix mas.* Sw. O-Bretteye. Berkekben.
 Jul. Aug.
 893. „ *spinulosum* D. C. O-Bretteye, Ponorics.
 Berkekben, erdőkben. Jul. Aug.
 894. *Cystopteris fragilis* Bernh. Ponorics. Sziklákön.
 Jul. Aug.
 895. *Asplenium Trichomanes* L. Ponorics. Sziklákön.
 Jul. Szept.
 896. „ *Ruta muraria* L. Ponorics. Sziklákön.
 Jul. Aug.
 897. *Scolopendrium officinale* Sw. Lunkány. A bar-
 langnál. Jun. Szept.
 898. *Pteris aquilina* L. Ganczága. Erdőkben. Jul.
 Szept.

IV.

Madártani leírása.

A Sztrigy mente Ornisát Erdélyben a legki-
 búvároltabbak közé sorolhatni.

Boldog emlékezetű Stetter J. Vilmos, hazánk-
 ban a madár ismének megállapítója, ki jobb bará-
 tokra s a közismeretben hivatalos pályáján több fi-
 gyelemre volt érdemes, mint a mennyiben részesült,
 már jókorán nagy figyelemmel kísérte a Sztrigy men-
 te madár-faunáját s a magyar orvosok és természet-
 vizsgálok Kolozsvárt 1844-ik évben tartott nagy gyű-
 lésén az e vidéken észlelt érdekes madár-vonulatról
 is említést tett értekezésében.

Vele azon egy időben azonban Russi birtokos
 Buda Elek is szenvedélylyel fogott a madárgyűjtés-
 hez s érdekes gyűjteményt állított össze, melyet a
 N-Enyedi Ref. főiskolának ajándékozott ugyan 1852-
 ben, de a gyűjtést azért azután is folytatta.

Buda Eleknek az az előnye volt, hogy mint
 gen gyakorlott vadász sok érdekes madarat ejthetett el
 s így tapasztalásait nem csak a lőtávon túl kétes
 észleletekre alapította.

Az 1850-ik éven kezdve mind ez ideig író is
 minden évben több versen kereste fel a Sztrigy men-
 tét madárismei szempontból s gyűjteményében szá-
 mos e vidéken szerzett madár van.

1860-an innen Buda Ádám, a Buda Elek fia
 kezdett a Sztrigy mentéről egy gyűjteményt összeál-
 litani, mely jelenleg egy pár száz példányból áll.

Azon kívül a mit ezen a vidéken vadászok
 is elejtettek, nagyobbára mind a fenn meg nevezettek
 gyűjteményeibe került.

Ezek szerint az alább irtaknak 26 évi, szakadat-
 lanul tartott észlelet és gyűjtés szolgáltatja az
 anyagot.

A Sztrigy mentén ez ideig észlelt madarak
 következők:

Cathartes peregrinus Temm. *Neoph-
 ron peregrinus* Sav. 1846-ban. Buda Elek észlelte
 Russon egy elesett juh hulláján, elejtenie azonban

nem sikerült. A hatvanos években Buda Ádám látott
 egyet leszállva Sztr.-Plopnál. Mindkét észlelet nyár-
 ban történt.

Vultur cinereus L. *Vultur monachus* L.
 Ezt a havasoknak s a kopár dombos vidékeknek
 szorgalmas hullatakarítóját a Sztrigy mentén csak
 átvonultában észlelhetni, mivel a sűrűn fekvő falvak
 között leszállani ritkán vesz magának bátorságot. A
 lunkányi s ponoricsi hegyeken gyakrabban fordul
 meg a juhnyájak körül, elesett állatok után leske-
 lődve.

Vultur fulvus L. *Gyps fulvus*. Gray. A
 lunkányi s ponoricsi határokon észlelhető az elsőbb-
 nél ritkábban és csak a meleg időszakban.

Aquila fulva L. *Aquila Chrysaetos* Pall.
 Több példány ejtetett el a Sztrigy mentén, s az
 évek mind meleg, mind hideg szakában észleltetett.

Aquila chrysaetos Leisl. *Aquila heliaca*
 Savigny. Ez a sas ugyan még nem ejtetett el a
 Sztrigy mentén, de miután a havasokon eléjön, még-
 pedig a Retyezáton nem ritkán, feltehető, hogy né-
 ha ezen a vidéken is átvonul.

Aquila naevia L. A zeykfalvi s Baczalári
 réteken előfordul nyárban.

Aquila pennata Br. Buda Elek lőtt egy
 példányt a m.-bretteyi erdőben nyárban.

Aquila albicilla Br. *Haliaeetus albicilla*
 L. A Sztrigy melletti berkekben tartozkodik ritkán,
 az őszi s téli hónapokban.

Aquila brachydactyla Wolf. *Circaetus*
gallicus Gm. Többször észleltetett nyárban.

Aquila haliaetos L. *Pandion haliaetos* Cuv.
 Nyári hónapokban felkeresi ritkán a Sztrigy s bécsap
 a vízbe a halak után.

Falco milvus L. *Milvus regalis* Br. A
 zeykfalvi határon fordul elé gyakrabban, nyár végén
 és az őszi hónapokban

Falco ater L. *Milvus niger* Br. Az előbbinél ritkább, szerző egyszer találta December hó végén Váraljánál.

Falco buteo L. *Buteo cinereus* Br. Fészkelési idejét kivéve, mikor erdőbe vonul, télen nyáron található.

Falco lagopus L. *Archibuteo lagopus* Brehm. Csak télen jelenik meg s a Sztrigy partjain magas fákön tartozkodik.

Falco palumbarius L. *Astur palumbarius* Bechst. Egész éven észlelhető, fészkelni az erdőbe vonul.

Falco nisus L. *Accipiter nisus* Pall. Található egész éven át.

Falco peregrinus L. *Falco communis* Br. et Gml. A Sztrigy völgyén télen jelenik meg s a mezőn a foglyokat üldözi.

Falco subbuteo L. *Hypotriorchis subbuteo* Gml. Tavasszal érkezik meg, télire elvándorol.

Falco aesalon L. *Hypotriorchis aesalon* Gml. Decemberben s januáriusban jelenik meg s februárban megint eltávozik, nagyon ritkán márcziusban is még vissza marad egyenként; miről 1852-en márczius közepén író által m-Brettyénél elejtett kinőtt him-példány tanuskodik. A fiatalok gyakrabban jelennek meg mint a kinöttek.

Falco rufipes L. *Erythropus vespertinus* Brehm. Áprilisben érkezik, csapatokban vonul kotoló helyeire, ősszel azonban csak egyenként észlelhetni.

Falco tinunculus L. *Tinunculus alaudarius* Br. Márcziusban, áprilisben érkezik, kotól a Sztrigy mentén is, october- novemberben megint elvonul. Enyhe télen azonban még vissza marad egy pár.

Falco tinunculoides Tem. *Tinunculus cenchris* Bp. A Sztrigy mentén ritkán fordul meg. Tavasszal érkezik, télire elköltözik.

Falco rufus Gml. *Circus aeruginosus* L. Tavasszal érkezik, télire elköltözik. A Sztrigy mentén nem oly gyakori, mint azon vidékeken, hol nagyobb tavak vagy nádasok léteznek.

Falco cyaneus L. *Strigiceps cyaneus* Bp. A Sztrigy mentén nem közönséges, néha télen is észlelhető egyes kinőtt fejr him.

Falco cineraceus L. *Strigiceps cineraceus* Bp. Tavasszal érkezik, télire elköltözik. Ezen közönséges orvályú se oly gyakori a Sztrigy mentén, mint némely más vidéken.

Strix uralensis L. *Pyrinum uralense* Gr. Őszi s téli hónapokban többször lövetett a sztrigyparti berkekben. Tavasszal északra vonul.

Strix aluco L. *Pyrinum aluco* Gav. Télen az erdőkből levonul a berkekbe és kertekbe.

Strix flammea L. Állandó, a Sztrigy mentén padlásokon (hiukban) fészkel.

Strix passerina L. *Glaucidium passerinum* Boje. A falukban tartozkodik. Állandó hasznos kis bagoly s mint szorgalmas egérpusztító nagy kiméletre érdemes.

Strix dasypus Bechst. *Nyctale funerea* Bp. Buda Elek lőtt egy példányt a negyvenes években Russon.

Strix bubo L. *Bubo marinus* Sibb. A nagyobb erdőkből leszálltélben a Sztrigy melletti berkekbe.

Strix otus L. *Otus vulgaris* Flem. Erdőkben, berkekben állandó.

Strix brachyotus L. *Brachyotus palustris* Bp. Bokros füves erdőben, télen nádas helyeken tartozkodik.

Strix scops L. *Scops zorea* Sav. A negyvenes években Sztr. Szt. György-Vályánál ejtetett el egy példány.

Lanius excubitor L. Ősszel érkezik, tavasszal elvándorol.

Lanius minor L. Tavasszal érkezik, berkekben, kertekben fészkel, ősszel eltávozik.

Lanius collurio Briss. Tavasszal érkezik, bokros helyeken fészkel, ősszel elvándorol.

Corvus Corax L. Főleg ősszel észlelhetők páronként kergetőzve, különben az év minden szakában található, elesett állatok hullánál.

Corvus cornix L. Állandó.

Corvus frugilegus L. A Sztrigy mentén nem oly közönséges, mint sok más vidéken.

Corvus monedula L. Ezen faj se oly gyakori a Sztrigy mentén, mint más vidékeken.

Corvus pica L. *Pica caudata*. Állandó. Berkekben, kertekben gyümölcsfákön fészkel.

Corvus glandarius L. *Garrulus glandarius* Bp. Erdőkben fészkel, ősszel, télen leszáll a berkekbe kertekbe.

Coracias garrula L. Tavasszal érkezik kisebb nagyobb csapatocskákban, ősszel megint elköltözik. A Sztrigy mentén inkább nyár végén s ősz elején észlelhető.

Oriolus Galbula L. Májusban jelenik meg, a berkekben fészkel, augusztusban vagy legkésőbb szeptember első felében megint elköltözik.

Merops apiaster L. Átvonul ritkán a Sztrigy mentén. Az ötvenes években Nagy Oklosnál egy nagyocská csapat fordult meg, melyből néhány példány elejtetett. Télire melegebb égalj alá vonul.

Alcedo ispida L. Némely évben egész éven át észlelhetni, máskor télen elvándorol. A Sztrigy martjában lyukakban fészkel.

Cuculus canorus L. Tavasszal érkezik, berkekben, kertekben tartozkodik, nyárára felvonul a magasabban fekvő lomberdőkbe; később megint leszáll a Sztrigy terére, télire pedig elköltözik.

Picus martius L. A lunkányi és ponoricsi bükk erdőben tartozkodik, hol fészkel is. Az alantabbi helyekre nem száll le.

Picus viridis L. A lunkányi, ponoricsi és hátszegi bükk és csere erdőben tartozkodik, hol fészket is rakja; télen felkeresi olykor a gyümölcsös kerteket is.

Picus canus L. Lombos erdőben s berkekben tartozkodik és fészkel. A Sztrigy parti berkekben tavasszal, ősszel; nem ritkán felkeresi a gyümölcsös kerteket is.

Picus majos L. Erdőkben fészkel; ősszel, télen leszáll a berkekbe és kertekbe; havazás alkalmával a faluk körüli szántókon is keresgél a török-búza korékon táplálék után.

Picus leuconotos Bechst. A lunkányi s ponoricsi bükk erdőkben tartozkodik s fészkel, néha tavasszal s ősszel felkeresi a berkeket s kerteket is.

Picus medius L. Erdőkben tartozkodik s fészkel; ősszel, télen egyenként a berkekben s kertekben is megfordul.

Picus minor L. Nem közönséges; erdőkben fészkel; ősszel, tavasszal felkeresi a kerteket is.

Jynx torquilla L. Tavasszal érkezik, erdőkben, berkekben fészkel, ősszel távozik.

Sitta caesia M. Az erdőkben fészkel, nyárvégén s ősszel lehúzódik a berkekbe, kertekbe, a hideg idő beálltával azonban megint az erdőbe vonul.

Certhia familiaris L. Erdei lakos; ősszel, télen felkeresi a berkeket s kerteket is.

Tichodroma phoenicoptera Tem. *Tichodroma muraria* Ill. 1870-ben lőtt Buda Elek egy példányt a ponoricsi mészsíklákon.

Upupa epops L. Márcziusban érkezik, erdőkben, berkekben s kertekben faodukban fészkel; ősszel elköltözik.

Pyrrhula vulgaris Briss. A havasok fenyeveiből csak télen száll le a Sztrigy terére, tavasszal megint felhúzódik.

Loxia coccothraustes L. *Coccothraustes vulgaris* Br. A hátszegi erdőkben fészkel, a kirepített fiakkal aztán felkeresi a kerteket, télen vándorol, de nem költözik el egészen.

Fringilla chloris Tem. Erdőkben fészkel fiaival, aztán a berkekbe s kertekbe húzódik.

Fringilla domestica L. *Passer domesticus* Bp. Állandó.

Fringilla montana L. *Passer montanus* Aldrov. Nyárbán mezőkön, bokros helyeken tartozkodnak, télen csapatokban keresik fel a csűrös és veteményes kerteket.

Fringilla coelebs L. Erdőkben kotól, kirepített fiaival levonul a faluk körüli berkekbe s kertekbe s ott telegy.

Fringilla montifringilla L. A Sztrigy mentén csak télen észlelhető kisebb, nagyobb csapatokban.

Fringilla cannabina L. Állandó. Kertekben, kerítések ereszei alatt, bokrokban fészkel; télen csapatokban láthatni kertekben, burjános helyeken, mezőkön, a hótól megtisztult foltokon.

Fringilla linaria L. Némely télen északfelől érkezik nagyocská csapatokban, tavasszal vissza költözik.

Fringilla spinus L. Késő ősszel, télen csapatokban jelenik meg az egeresekben; az egerfa magvával táplálkozik, tavasszal elvonul.

Fringilla carduelis L. Állandó, fákon fészkel.

Emberiza miliaria L. Állandó; buzában, fűben fészkel; havas időben csapatokban keresi fel a csűröskerteket.

Emberiza citrinella L. Erdőkben, bokrokban fészkel, télen ez is csapatokban keresi fel a csűröskerteket.

Emberiza schoeniclus L. Nádasokban fészkel; a Sztrigy mentén inkább ősszel s télen észlelhetni.

Emberiza nivalis L. *Plectrophanes nivalis* Meyer. Télben láttatott néhányszor.

Emberiza cia L. Az orlyai várrom körüli bokros helyeken fészkel.

Alauda alpestris L. 1856-ban januáriusban lőtt Buda Elek a ganczágai szántóföldeken több példányt egy 40 darabból álló csapatból.

Alauda cristata L. Állandó.

Alauda arborea L. Márcziusban érkezik, erdős helyeken fészkel és tartozkodik; ősszel elvonul.

Alauda arvensis L. Februáriusban, márcziusban érkezik, szántókon kaszálókon fészkel, októberben elköltözik.

Anthus campestris Bechst. Tavasszal jelenik meg, kopár dombos helyeken tartozkodik; télire elvándorol.

Anthus aquaticus Bechst. Ősszel száll le a havasokról; télen is láthatni egyenként a Sztrigy partján.

Anthus littoralis Brehm. Stetter ur lőtt (mint állítja) a negyvenes években Kalánál három példányt.

Anthus arboreus Bechst. Tavasszal érkezik; erdőkben fészkel, ősszel lehúzódik a szántóföldekre s később elköltözik.

Anthus pratensis Bechst. Tavasszal érkezik csapatokban, főképp Kriseny körül láthatni mocsáros nedves réteken; ősszel megint csapatokban költözik s akkor szántókon is találni.

Motacilla alba L. Márcziusban jő meg, a Sztrigy mentén fészkel, októberben távozik.

Motacilla sulphurea Bechst. Nyárbán a lunkányi patakon mutatkozik; ősszel és télen felkeresi a Sztrigy partját.

Motacilla flava L. *Budytes flavus* Cuv. Tavasszal, ősszel a Sztrigy mentén keresztül vonul.

Accentor modularis Koch. Ősz végén és tavasz kezdetén a Sztrigy mentén keresztül vonul. *Parus maior* L. Erdőkben fészkel, ősszel lehúzódik a kertekbe.

Parus ater L. Ritkán látni tavaszi és őszi vonuláskor.

Parus palustris, L. A lunkányi és ponoricsi bükk erdőkben fészkel, ősszel s télen lehúzódik a Sztrigy terére is.

Parus lugubris Natterer. A hátszegi s ploi szőlőknél tartozkodnak, alább a Sztrigy mentén nem észleltettek.

Parus coeruleus L. Ősszel s télen keresi fel a kerteket

Parus caudatus L. Lunkányi, ganczágai erdőkben fészkelnek. Egyszer O-Brettyénél is költött a Sztrigy partján, gyümölcsösben, egy pár.

Regulus crocecephalus Briss. *Regulus cristatus*, és

Regulus pyrocephalus Briss. *Regulus ignicapillus* Cuv. Az előbbi gyakrabban, az utóbbi ritkán, felkeresi ősszel és tavasszal a Sztrigymenti berkeket és kerteket.

Merula rosea Aldv. Ritkán, június és július havakban, megfordul a Sztrigymenti berkekben, hol néhányszor észleltetett.

Sturnus varinus Wolff. Tavasszal érkezik, ősszel elvándorol; a Sztrigy mentén nem olyszámos mint más nagyobb téreken lenni szokott.

Cinclus aquaticus Bechst. Ősszel száll le a Sztrigyre s tavaszig a partján tartozkodik; a lunkányi patakon fészkel.

Turdus viscivorus L. A lunkányi s ponoricsei erdőkben fészkel.

Turdus musicus L. Erdőkben fészkel, ősszel szőlőkben s kertekben is található.

Turdus pilaris L. Téli hónapokban észlelhető.

Turdus iliacus L. Őszi és tavaszi vonuláskor jelenik meg a Sztrigy mentén.

Turdus merula L. Erdőkben fészkel; ősszel felkeresi a szőlőket és kerteket.

Turdus torquatus L. Vándorlása alkalmával felkeresi néha a Sztrigy völgyét.

Turdus saxatilis Lath. *Petrocinela saxatilis* Vig. A ponoricsei mészsziklákban fészkel, ősszel elvándorol.

Saxicola oenanthe Bechst. Tavasszal érkezik; sziklákon, földomlásokon, lyukakban fészkel; ősszel elköltözik.

Saxicola rubetra Bechst. *Pratincola rubetra* Kaup. Márcziusban jelenik meg, a földön fűben fészkel, ősszel távozik.

Saxicola rubicola Bechst. *Pratincola rubicola*. — Tavasszal érkezik, a földön fészkel, ősszel elvándorol.

Troglodytes punctatus Cuv. *Troglodytes europaeus* Cuv. Ősszel és télen száll le a magasabban fekvő erdőkben a Sztrigy terére.

Sylvia luscinia Lath. *Lusciola luscinia* K. et Bl. Áprilisben érkezik, erdőkben fészkel, augusztusban leszáll a kertekbe, szeptemberben elköltözik.

Sylvia philomela Bechst. *Lusciola philomela* K. et Bl. Az előbbinél sokkal ritkább, erdőkben tartozkodik őszi elvonulásáig.

Sylvia nisoria Bechst. *Adophoneus nisoria*. — Áprilisben érkezik, a russi erdőkben fészkel; ősszel elhuzódik.

Sylvia hortensis Bechst. *Curruca hortensis* M. W. Tavasszal érkezik, a berkekben fészkel, ősszel felkeresi a kerteket s elköltözik.

Sylvia cinerea Lath. Tavasszal jelenik meg, bokrokban fészkel, ősszel tovább áll.

Sylvia curruca Lath. Tavasszal érkezik, kertekben fészkel, ősszel elvándorol.

Sylvia atricapilla Lath. *Curruca atricapilla* Lath. Tavasszal érkezik, erdőkben fészkel, őszi elköltözése előtt felkeresi a kerteket.

Sylvia phoenicurus Lath. *Ruticilla phoenicura*, K. Bl. Tavasszal jelenik meg, a Sztrigyparti berkekben fészkel, ősszel elvonul.

Sylvia tithys Lath. *Ruticilla erythraea*. — A ponoricsei sziklákban kotól, hová tavasszal érkezik, ősszel megint elvonul.

Sylvia rubecula Lath. *Lusciola rubecula* K. et Bl. Márcziusban érkezik, erdőkben fészkel

októberben távozik; azonban néha első havazás alkalmával is láthatni kertekben egy egy elkésett egyént.

Sylvia turdoides Meyer. *Calamodyta turdoides* M. W. Tavasszal érkezik, néhány pár a krisenyi mocsárban szokott fészkelni, kedvelt tartozkodó helye azonban a nagyobb nádassal környezett tavak; ősszel elvonul.

Sylvia arundinacea L. *Calamodyta arundinacea* M. W. A Sztrigy mentén, tavasszal s ősszel csak átvonul. Náddal környezett nagyobb tavakan szokott fészkelni, a melyek itt hiányzanak.

Sylvia palustris Bechst. *Calamodyta palustris* Boje. Tavasszal jelenik meg; kenderben, rozsbán fészkel, ősszel elvándorol.

Sylvia luscinoides Sav. *Calamodyta luscinoides* Gr. 1863-ban május és június havakban löttek Buda Ádám és író a krisenyi mocsáron több példányt. Sem az előtt sem azután többször nem észleltetett.

Sylvia fluviatilis Wolff. *Calamodyta fluviatilis* M. W. Tavasszal jelenik meg a Sztrigy partján; berkekben s bokros helyeken fészkel, ősszel távozik.

Sylvia locustella Lath. *Calamodyta locustella* M. W. Tavasszal érkezik, Baczalár és Sztr. Szt. György közötti bokros nedves réteken fészkel, ősszel elvonul.

Sylvia phragmitis Bechst. *Calamodyta phragmitis*. Tavasszal jó meg, Baczalárnál, Kriseny-nél kotól, ősszel elvonul.

Sylvia aquatica Lath. *Calamodyta aquatica* Bp. Tavaszi s őszi vonuláskor megfordul ritkán a Sztrigy terén.

Sylvia hypolais Lath. *Hypolais salicaria* Bp. Tavasszal a Sztrigy partján a berkekben lelhetni.

Sylvia sibilatrix Bechst. *Phyllopeuste sibilatrix* Bp. Tavasszal s ősszel a Sztrigyparti berkekben s fás kertekben is rendszeren, de nem nagy számban észlelhető.

Sylvia trochilus (*Phyllopeuste trochilus*) Meyer. Tavasszal s ősszel berkekben, kertekben nem ritka.

Sylvia rufa Lath. *Phyllopeuste rufa* Br. Korán tavasszal érkezik, késő ősszel távozik, ezen évszakokban berkekben, kertekben gyakori.

Mind a három lombzenér erdőkben, főleg vegyes faju (lomb és tűlevelű) erdőkben fészkel; hihető, hogy az itt leirt terület erdeiben is fészkelnek.

Sylvia nattereri (*Phyllopeuste*) Bonelli. Találta Stetter 845-ben, márcziusban.

Muscicapa grisola L. Tavasszal ritkább, ősszel gyakori a kertekben s berkekben.

Muscicapa albicollis Tem. Tavasszal jelenik meg a berkekben, ősszel ritkábban.

Muscicapa luëtiosa Tem. Tavasszal és ősszel ritkábban láthatni a berkekben.

Muscicapa parva Bechst. Tavasszal s ősszel található a berkekben, de nem közönséges.

Bombyciphora garrula Tem. Januárius és februárius havakban jelenik meg némely évben a hátszegi, ganczágai s más erdőkben is.

Hirundo rustica L. Falukban padlásokon (hiukban) fészkel. Szeptemberben elvonul.

Hirundo urbica L. *Chelidon urbica* Boje. O-Brettyén, Russon s más községekben is, hol nagyobb házak vannak, az eresz alatt fészkel, ősszel elvándorol.

Hirundo riparia L. *Cotyle riparia* Boje. A Sztrigy martjában fészkel, ősszel távozik.

Cypselus murarius Tem. *Cypselus apus* Ill. Kivált esős idő alkalmával jelenik meg nyári hónapokban a Sztrigy terén csapatosan. Felkeresi a Ponoricsi mészkősziklákat is.

Caprimulgus punctatus Wolf. *Caprimulgus europaeus* L. Erdőkben fészkel, felkeresi a berkeket és kerteket is, télire elköltözik.

Columba palumbus L. A Ponoricsi erdőkben fészkel, felkeresi a Sztrigyparti berkeket és szántóföldeket is, egyenként vagy párosan, télire elvándorol.

Columba oenas L. Februáriusban érkezik s kisebb csapatokban található a Sztrigyparti berkekben. Költeni erdőbe vonul, honnan fiaival tér vissza a Sztrigyparti törökbuza s kender földekre. Ősszel nagyobb csapatokba gyűl s télire elköltözik.

Columba turtur L. *Turtur auritus* Zay. Erdőkben fészkel, kotelása idején kívül is található a Sztrigyparti berkekben s kertekben; ősszel elávozik.

Tetrao bonasia L. *Bonasia sylvestris* Brehm. A Ponoricsi, kovrágyi erdőkben állandó.

Perdix cinerea Lath. *Sterna perdix* Bp. állandó.

Perdix coturnix Lath. *Coturnix communis* Bonnat. A réteken s vetések között gyakori. Április végén érkezik, szeptemberben elvándorol.

Otis tarda L. Igen ritkán megfordul a Sztrigy mentén is.

Oedipodius crepitans Temm. Néhányszor észleltetett a szomszéd Hátszegvidéken, lövetett is.

Charadrius auratus Suckow. *Pluvialis apricarius* Bp. Némelykor őszi és tavaszi vonulásai alkalmakor kisebb nagyobb csapatokban jelenik meg.

Charadrius morinellus L. *Endromias morinellus* Boje. Csak ritkán észleltetett költözése alkalmával.

Charadrius hiaticula L. Ritkán jelenik meg.

Charadrius minor M. et. W. Tavasszal érkezik, a Sztrigy partján fészkel, ősszel távozik.

Charadrius cantianus Lath. A Maros teréről átrepül a Sztrigy mentére is ritkán.

Haematopus ostralegus L. Russnál lőtte Buda Elek, máskor is még észleltetett.

Himantopus rufipes Bechst. Tavaszi vonulása alkalmával némelykor megjelenik a Sztrigy mentén is, ősszel ritkábban észleltetett.

Vanellus cristatus Baczalárnál, Kriseny-nél fészkel, ősszel elvándorol.

Vanellus helveticus Briss. 1864-ben Május 24-én lőtt Buda Ádám Zeykfalvánál egy példányt, mely gyűjteményében van.

Streptitas collaris Ill. 1865-ben lőtt Buda Elek egy példányt, mely a Buda Ádám gyűjteményében látható.

Numerius arquatus Bechst és

Numerius phaeopus Bechst. Minden évben tavaszi s őszi vonuláskor megfordulnak a Sztrigy mentén; többnyire repülve láthatni s fűtülésekről lehet ismerni.

Glareola austriaca L. Minden évben főképp május és június hónapokban található a Sztrigy partján.

Ibis falcinellus Temm. *Plegadis falcinellus* Kaup. Némelykor tavasszal kis csapatokban jelenik meg, ősszel ritkábban észlelhető.

Platalea leucordia L. Többször észleltetett május- és júniusban, őszi hónapokban ritkábban jelenik meg.

Ciconia alba Briss. Tavasszal, ősszel a Sztrigy mentén átvonul.

Ciconia nigra Bechst. Tavasszal ritkábban, ősszel gyakrabban található a Sztrigy mentén, egyenként és párosan. A ponoricsi bükk erdőkben fészkelve észlelte Buda Elek.

Grus cinerea Bechst. Csak a magasban vonul át tavasszal, ősszel kisebb nagyobb csapatokban, mikor keréknyikorgáshoz hasonló hangjáról lehet reá ismerni.

Ardea cinerea Lath. Tavasszal és ősszel ki-repitett fíjával jelenik meg a Sztrigy partján.

Ardea purpurea L. Az előbbivel egy időszakban, de kevesebb számmal jelenik meg.

Ardea egretta L. *Egretta alba*, Bp. Tavasszal s ősszel egyenként ritkán megfordul a Sztrigy mentén s néhányszor el is ejtetett.

Ardea garzetta L. *Egretta garzetta* Bp. Némely évben májusban és júniusban kis csapatokban jelenik meg; őszi hónapokban ritkábban észleltetett.

Ardea stellaris L. *Botaurus stellaris* Boje. Tavasszal s ősszel megfordul egyenként a Sztrigy mentén is.

Ardea nycticorax L. *Nycticorax griseus* Strickl. Némely évben tavasszal számosabban keresi fel a Sztrigy parti berkeket, ősszel az ifiak is megjelennek.

Ardea ralloides Scop. *Buphus ralloides* Bp. Az előbbinél ritkábban májusban és júniusban kis csapatokban jelenik meg, őszi hónapokban még ritkábban észleltetett.

Ardea minuta L. *Ardeola minuta* Bp. Tavaszi s őszi hónapokban a krisenyi mocsárban és a Sztrigyparti náddal s más vizinövényekkel bénított kis tócsákban található.

Tringa subarquata Tem. *Pelidna subarquata* Cuv. Május és júniusban némely évben kis csapatokban jelenik meg, ősszel kevesebb számmal és ritkábban észlelhető.

Tringa schinzii Briss. *Pelidna schinzii* Bp. Ősz elején egyenként vagy néhány tagból álló csapatocskában jelenik meg, tavasszal ritkábban észleltetett.

Tringa Temminckii Leisl. Pelidna Temminckii Cuv. Tavasszal ritkán észlelhetni, ősz elején gyakrabban fordul meg egyenként, vagy kevés számból álló csapatocskában.

Tringa minuta Leisl. Pelidna minuta Cuv. Ez is tavasszal ritkább, ősszel pedig kis csapatban jelenik meg.

Tringa pugnax L. Machetes pugnax Cuv. A bacsalári s Sztr. Szt.-Györgyi nedves réteken található május- és júniusban egyenként vagy csapatokban, ősszel nem oly gyakori. Díszollázatban még egyszer se lövetett és eddig csak egy néhány ejtetett el, melyeken a már elhullatott díszollak maradványát lehetett látni.

Totanus hypoleucus Tem. *Actitis hypoleucos* Boje. Tavasszal érkezik; a Sztrigy partján fészkel, ősszel eltávozik.

Totanus ochropus Tem. Tavasszi s őszi hónapokban található, egyenként télen is észlelhető.

Totanus glareola Temm. Tavasszi s őszi hónapokban kis csapatokban fordul meg Krisenyénél, nedves vagy elöntött réteken.

Totanus fuscus Leisl. Ritkábban tavasszal s ősszel észlelhető.

Totanus stagnatilis Bechst. Tavasszal s ősszel jelenik meg egyenként, vagy párosan.

Totanus calidris Bechst. Mint az előbbi, egyenként vagy párosan észlelhető tavasszi s őszi hónapokban.

Totanus glottis Bechst. *Glottis canescens*. Bp. Tavasszal ritkábban észlelhető, augusztus és szeptember hónapokban egyenként vagy kisebb csapatocskában gyakrabban megfordul a Sztrigy partján.

Limosa melanura Leisl. Május, Junius havakban ejtetett el több példány; ősszel ritkábban észleltetett.

Limosa rufa Briss. Az előbbivel egy időben, de ritkábban jelenik meg.

Scolopax rusticola L. Márczius közepén érkezik az erdőbe s április közepéig tart a vonulása, a mikor a magasban fekvő erdőbe vonul. Október hóban, gyakran még szeptember végén is, lehuzódik a Sztrigyparti berkekbe s az erdő-aljakkali nyíreszekbe. Október végén elköltözik.

Scolopax maior L. *Gallinago maior* Bp. Tavasszal s ősszel egyenként található mocsáros helyeken.

Scolopax Brehmii Kaup. *Gallinago Brehmii* Bp. Krisenyénél két darabot ejtett el tavasszi vonuláskor Buda Ádám. Magasban repülése alkalmával a kecske mekegéshez hasonló hangot hallat.

Scolopax gallinula L. *Gallinago scolopacinus* Bp. Márcziusban jelenik meg, főképpen a krisenyi mocsárnál némelykor számosabban; ősszel kevesebb számban észlelhető. Téli hónapokban is gyakran található egyenként vagy kevés számmal a kaláni meleg s más bé nem fagyott források körül.

Scolopax gallinula L. *Gallinago gallinula* Bp. Tavasszi s őszi vonuláskor jelenik meg.

Rallus aquaticus L. Tavasszal érkezik, a krisenyi mocsárban fészkel, ősszel eltávozik.

Gallinula crex Lath. *Ortygometra crex* Gr. Tavasszal érkezik, a Sztrigy mentén fészkel, ősszel elvándorol.

Gallinula porzana — *Porzana maruella* Gr. Tavasszal jelenik meg, Krisenyénél fészkel, ősszel elköltözik.

Gallinula pusilla Bechst. *Porzana minuta* Bp. Tavasszal s ősszel található, ritkábban.

Gallinula pygmaea Naum. *Porzana pygmaea* Bp. Egyszer ejtetett el.

Gallinula chloropus Lath. Tavasszal érkezik. Krisenyénél fészkel, ősszel elköltözik.

Fulica atra L. Mivel a Sztrigy mentén nagyobb tavak nincsenek, tavasszal és ősszel csak átvonul.

Sterna hirundo L. Főleg május, június és szeptember havakban jelenik meg párjával.

Sterna minuta L. *Sternula minuta* Bp. A Sztrigy mentén nagyon ritka; egy példány Junius hóban ejtetett el Zeykfalvánál.

Sterna leucopareja Natt. *Hydrochelidon hybrida* Bp. 1863-ban Junius hóban jelent meg egy nap kisebb csapatban, a mikor több darab ellövetett.

Sterna nigra L. *Hydrochelidon fissipes* Bp. Máj. és Junius havakban jelenik meg gyakran csapatokban, ősszel nem oly számosan észlelhető.

Sterna leucoptera Tem. *Hydrochelidon leucoptera* Boje. Hasonlóképp május és június havakban található többnyire az előbbi társaságában, de csak kevés számban.

Sterna anglica Montag. *Gelochelidon anglica* Briss. Ritkán észleltetett tavasszi vonuláskor.

Larus canus L.

Larus argentus Briss.

Larus fuscus. Mind a három ősszel ejtetett el.

Larus ridibundus L. *Xema ridibundum* Boje. Néhányszor lövetett tavasszal.

Larus minutus Pall *Xema minutum* Boje. Ritkán jelenik meg május és június hónapokban egyenként vagy kis csapatokban; ősszel nem észleltetett.

Cygnus gibbus Bechst. A negyvenes években lőtt Buda Elek egy párt Russnál téiben.

Cygnus musicus Bechst. 1861-ben jelent meg októberben egy pár s mind a kettő elejtetett, egyik a Buda Ádám, a másik író gyűjteményében van felállítva.

Anser cinereus Meyer. Ritkán jelenik meg átvonulva.

Anser segetum Meyer. Ősszel, télen kis csapatokban található némelykor a vetéseken.

Anser albifrons Bechst. Egy párszor észleltetett.

Anas tadorna L. *Tadorna vulpanser* Flem. Buda Elek ejtett el egy darabot a negyvenes években.

Anas clypeata L. *Rhynchaspis clypeata* Leach. Tavasszal, ősszel kevés számban megfordul a Sztrigy mentén is.

Anas boschas L. Költ a Sztrigymentén, ősszel kisebb nagyobb csapatokban barangol, hideg télben pedig, mikor a Maros bé van fagyva, gyakran több százból álló csapatokban keresi fel a Sztrigyet.

Anas strepera L. *Chauldasmus streperus* Gray. Tavasz s őszi vonuláskor jelenik meg a Sztrigy mentén, ritkán

Anas acuta L. *Dafila acuta* Leach. Tavasszal, ősszel ritkán megfordul.

Anas penelope L. *Marecca penelope* Bp. Tavasszal, ősszel kisebb csapatokban megjelenik a Sztrigyen s a partjain lévő koronkinti előntéseken.

Anas querquedula L. *Querquedula ciracia* Bp. Tavasszal érkezik csapatokban s kotló helyeire vonul. Augusztusban fiaival megint visszatér; szeptemberben, különösen esős idő alkalmával néha nagy csapatokba gyűl; októberben eltávozik, azután csak egyenként észlelhető legtovább december végéig.

Anas crecca L. *Querquedula crecca* Steph. Tavasszal, ősszel kisebb csapatokban jelenik meg.

Anas ferina L. *Aythia ferina* Gould. Tavasszal, ősszel egyenként vagy kis csapatban található.

Anas marila L. *Aythia marila* Bp. Tavasszal, ősszel ritkán megfordul.

Anas fuligula L. *Fuligula cristata* Ray. Tavasszal, ősszel kevés számban található.

Anas leucophthalmos Bechst. *Nyroca leucophthalma* Flemm. Tavasszal, ősszel nem nagy számban észlelhető.

Anas clangula L. *Clangula glaucion* Boje. Januáriusban, februáriusban jelenik meg kis csapatokban a Sztrigyen; márcziusban távozik.

Mergus merganser L. *Merganser castor* Bp. December végén, januárius és februárius havakban, különösen kemény tél alkalmával csoportokban jelenik meg a Sztrigyen; márczius elején elköltözik.

Mergus serrator L. *Merganser serrator* Bp. Januárius és februárius havakban jelenik meg néha, de csak egyenként vagy kevés számban.

Mergus albellus L. Januárius- és februáriusban található kis csapatokban.

Podiceps cristatus Lath. Tavasszal, ősszel ritkán átvonul.

Podiceps subcristatus Gardine. Tavasszal s ősszel többször elejtetett.

Podiceps auritus Sunderv. és

Podiceps nigricollis Sunderv. ritkán eléjönnek tavasszal és ősszel.

Podiceps minor Lath. Ősszel, télen és tavasszal kisebb számmal található.

Colymbus arcticus L. Fiatal és kinőtt állapotban is ejtetett el, néhányszor ősszel és tél kezdetén.

Colymbus septemtrionalis L. Csak fiatal korban ejtetett el egy párszor ősz végén.

Carbo cormoranus Meyer. *Phalacrocorax carbo* Dumont. Augusztus hóban lőtt Buda Adám egy példányt Russnál, a szomszéd Hátszeg vidékén téiben ejtettek el egy hasonlóképp fiatal egyént.

Carbo pygmaeus Temm. *Phalacrocorax pygmaeus* Dumont; December hóban egy pár fiatal példány lövett O-Brettyénél.

Pelecanus onocrotalus L. A szomszéd Hátszegvidéken ejtetett el egy példány, minek követ-

keztében valószínű, hogy a Sztrigy mentén is előfordul nagyon ritkán.

Pelecanus crispus Bruch. Az ötvenes években lövett egy példány Batiznál.

A madarak vonulása a Sztrigy mentén.

A madarak vonulásáról általánosan Erdélyt illetőleg még igen kevés iratott, *) különösen a Sztrigy mentére vonatkozólag pedig csak Stetter Vilmos — mint már ezen rész bevezetésénél is említve volt, — tett a magyar orvosok és természet vizsgálók Kolozsvárt tartott ötödik nagy gyűlése alkalmával felolvasott értekezésében rövid említést az 1845-ik évben márczius 29-ikén a Sztrigy mentén észlelt madárvonulásról.

De éppen ez az általa észlelt és leirt madárvonulás a kivételek, a rendkívüli események közé tartozik a Sztrigy mentén, s azon az időn innen többször a leirt mérvben nem észleltetett.

A madarak valódi vonulásának nevezhetni azt az eseményt vagy tüneményt, midőn azok kora tavasszal és ősz vége felé a melegebb és hidegebb évszakok változkodása alkalmával, táplálkozhatás, légméréski behatás s némelykor részben tán vándorlási kedv miatt is, kisebb nagyobb csapatokban gyakran seregekben öszszegyűlve s helyenként csak rövidebb ideig megpihenve, vonulnak melegebb tartományokból hidegebb égalj alá s megfordítva.

Erdélyben ez a vonulási időszaka a madaraknak kezdődik tavasszal, februárius végén és tart április végéig, ősszel pedig szeptember közepétől november közepéig, kivéve csak egy néhány fajt, melyek más időtájban jelennek meg s távoznak el, de a melyeknek megjelenését nálunk már nem vonulásnak, hanem inkább barangolásnak nevezhetjük.

Azonban ezen időszakot nem számíthatni egészben minden egyes faj vonulási idejének tartamával, mivel a vonulási idő nem tart hónapokig, hanem legfeljebb hetekig, s így a fenntebbi időszak az öszszes vándor madarak vonulási idejéül tekintendő, melyeknek egyes fajai korántabb vagy később teszik meg vonulásukat.

Ily értelemben a szárnyasok (különösen úszó és gázló osztályaik), mint maga Stetter is említett értekezésében írja, a nagyobb folyók — Erdélyben a Maros és Olt — mentében szoktak vonulni; de a más osztályu madarak is a tágabb és alantabbi völgyeket keresik fel, mivel nagyobb részök nem szeretvén magasban repülni, nem érezhet ingert a legmagasabb hegyek vízvázasztói felkeresésére. Azonkívül vonulásuk idejekor a legmagasabb hegyek vízvázasztóin, különösen tavaszkor, még hó, minden esetre pedig hideg van, minek következtében ott a rovarvilág is a növényzettel egyetemben még elrejtözve téli álmát alussza s így a melegvérü s következőleg jó étvágyu szárnyasok ott a magasban elfagyhatásnak, minden esetre pedig hidegnek és éhségnek lennének kitéve, a melyektől éppen vonulásuk által akarnak

*) Évkönyveink olvasóit tán felesleges is figyeltetnünk Herman Ottó urnak a madárvonulásról több helyt közlött nyomas észrevételeire.

menekülni, s habár némelyek sebes repülésöknél fogva terjedelmes hegységeken is átrepülhetnek rövid idő alatt s így az éhségtől mentesíthetik magukat, még is meg marad a hideg, mely iránt a sebes röpkülők közzül is többen mint a fecskék, hogy mily érzékenyek, arról meggyőződhetik mindenki a késő tavaszi fagyok béálltakor, midőn a várva várt kedves madarakat a hidegtől megdermedten rakással szedhetni ősze.

Részemről tehát nem találok elfogadhatónak érv gyanánt azt a mivel magas vizválasztók feletti átvonulás akar bizonyíttatni. Az t. i. hogy Stetter — fájdalom már csak boldog emlékezetű öreg volt barátom — a Roskányi erdőkben Merops apiastert, a székely határhegyekben Coracias garrulát látott. Mert azt hiszem a szárnyasok gyakran eltévedhetnek szélvésznek s más behatások következtében olyan helyekre, melyeket különben nem szoktak felkeresni, mire a madárvilágban sok példa van. Hogy pedig a Hátszegi völgyben, helyesebben téren, Carbo pygmaeus meg Ibis falcinellus megfordul, az nem bizonyítja még, hogy a Pareng vagy Retyezát vizválasztóin jutottak volna oda, hanem sokkal helyesebben tehetni fel azt, hogy a Marosról, mely folyóba a Sztrigy beszakad, huzódtak fel a Sztrigyen az említett térre.

Azonban nagyon sokat kell még a madarak vonulásáról észlelni, míg arról Erdélyt illetőleg kimerítő és egészben helyes leírást lehetend adni.

A Sztrigy menténi vonuláshoz térve vissza, s a madarak vonulását a leirt értelemben fogva fel, a Stetter észlelte vonulást — mint már fennebb kijelentetett, — csak kivételes ritka eseménynek tekinthetni, mert az olyanszerű vonulások rendszeren csak a Maros terén észlelhetők, s más mellék tereken igen ritkán s hihetőleg csak rendkívüli okok és behatások, mint kedvezőtlen szélvész, zivatarok s köd által okozott irányvesztés esetében történnek.

Ezen állítás valóságát vagy legalább is valószínűségét nagyon is bizonyítja az, hogy márczius és április hónapokban a Maroson s Maros melléki tavakon néha ezerekre menő csapatokban hemzsegnek a réczék, holott a Sztrigyen alig látható egy egy darab vagy kis csapatoska s a gázlok neméből is főleg április kezdetével a Maros terén csapatok jelennek meg, a Sztrigy mentén pedig azokat hiába keresné az ember.

A ragadozó és énekes madarak tavaszi megjelenése sokban eltér az úszók s gázlok osztályához tartozó szárnyasokétól. Azok egyenkint párosan, vagy kis csapatokban jelennek meg, — nagyobb csapatokban a rigókat észlelhetni, — s a melyek közzülök a téreken s ezeket szegélyző dombos helyeken fészkelnek, azokat különböző s egymástól távol eső vidékeken csaknem egyszerre észlelhetni, még pedig a nélkül hogy az énekesek megjelenése egyéb, mint kellemes énekök által lenne feltűnő.

Ezek szerint a vándor és költözők madaraknak a Sztrigy mentén való megjelenését kevés kivétellel, — melyhez a Stetter által leirt észlelet is tartozik, — nem lehet a fennebbi értelemben vonulásnak tekinteni, mert a megjelenni szokott madaraknak egy

része helyben a Sztrigy mentén költ is, s így már nincs többe vonuláson; a más és nagyobb rész pedig, mely kisebb és nagyobb csapatokban észlelhető, — néhány faj kivételével mely a Sztrigy mentére csak áttéved — a valódi vonulási időszaknál jóval később jelenik meg s így megjelenésüket inkább barangolásnak nevezhetni.

Mind ez azonban tökéletesebben bém bizonyítható, ha megjelenési idejük szerint hónaponként sorolhatnánk elé a megjelenni szokott vándor madarak, mi alább következik, megjegyezvén, hogy azok a fajok, melyek kivételesen s csak ritkán jelennek meg s a melyeknek észlelhetési idejük úgy is nevek elősorolásánál meg van említve, úgy szintén az állandó madarak s azok, melyek legfeljebb a térekről a hegyekre s vissza szoktak költözni, rövidség s ismétlések elkerülése okáért kihagyattak:

Januárius.

Érkezik: Falco aequalis egyenként. Ampelis garrula csapatoskákban (nem minden évben). Anas clangula, Mergus merganser és albellus kisebb nagyobb csapatokban. Anas boschas december közepétől kezdve februárius végeig, ha hideg idők járnak s a Maros bé van nagyobb részben fagyva, gyakran nagy csoportokban jelenik meg a Sztrigyen.

Februárius.

Megjelenik: Turdus pilaris, Anser segetum egyenként és kisebb csapatokban. A hónap végén némelykor Falco cyaneus (főképp him). Alauda arvensis, Columba oenas kisebb számmal.

Távozik: Falco aequalis, Ampelis garrula, a hónap végével legnagyobb részben Mergus merganser és albellus, Turdus pilaris, Lanius excubitor.

Márczius.

Megjelenik a hónap első felében: Alauda arvensis, nemorosa, Sturnus varius, Vanellus cristatus, Anas crecca csapatokban. Columba oenas nagyobb csapatokban. A hónap második felében: Falco tinnunculus, cineraceus, Saxicola rubetra, Sylvia rufa, Motacilla alba, Turdus iliacus, Scolopax rusticola, gallinago, Gallinula porzana, chloropus, Upupa epops egyenként. Anthus pratensis, arboreus, Anas querquedula.

Távozik a hónap első felében: Falco lagopus, Strix uralensis, Anthus aquaticus, Pyrrhula vulgaris, Mergus merganser és albellus, Anas clangula. A hónap második felében: Fringilla spinus, linaria és montifringilla.

Április.

Megjelenik a hónap első felében: Cuculus canorus, Saxicola oenanthe, rubicola, Sylvia phoenicurus, rubecula, trochilus, atricapilla, curruca, Yynx torquilla, Hirundo rustica, Scolopax maior, gallinula, Charadrius auratus, minor, Rallus aquaticus. Ciconia alba átvonulva. A hónap második felében: Falco subbuteo, rufipes. Coracias garrula ritkán. Lanius minor, collurio, Oriolus galbula, Sylvia philomela, hortensis, cinerea, nisoria, hypolais, sibilatrix, turdoides, palustris, flu-

viatilis, locustella, phragmitis. Muscicapa grisola, albicollis. Hirundo urbica, riparia. Gallinula crex. Perdix coturnix. Ardea cinerea, purpurea, nycticorax, minuta. Totanus hypoleucus, ochropus, glareola.

Távozik: Falco cyaneus. Turdus iliacus. Anthus pratensis, arboreus. Scolopax rusticola, gallinago, gallinula. Anas crecca, querquedula.

Május.

Megjelenik egész hónapban: Cypselus murarius. Merula rosea. Glareola torquata. Ibis falcinellus. Platalea. Ardea egretta, garzetta, ralloides. Tringa subarquata, Schinzii, Temminckii, minuta, pugnax. Totanus fuscus, stagnatilis, calidris, glottis. Limosa melanura, rufa. Sterna hirundo, minuta, leucopareja, nigra, leucoptera, anglica. Larus minutus. Anas penelope.

Távozik a hónap első felében: Falco rufipes, subbuteo. Muscicapa grisola, albicollis. Ardea cinerea, purpurea. Scolopax maior. Charadrius auratus. A hónap második felében: Cuculus canorus Totanus ochropus, glareola.

Junius.

A hónap első felében a május hónapban elésoroltak még mind észlelhetők, úgy azok is, melyeknek eltávózása nem említett. Második felében a május hónapban megemlítették kívül csak azok, melyeknek eltávózása nem neveztetett meg: ezek a Sztrigy mentén fészkelnek.

Távoznak a hónap másik felében mind azok, melyek Május hóban megnevezettek.

Julius.

Junius második felével egyez.

Augusztus.

A hónap első fele Julius és Junius második felével egyez, a második felében már megkezdődik azon fajoknak fiaikkal együtt való barangolása, melyek fészkelni eltávóztak. Megjelennek névszerint: Falco cineraceus, Coracias garrula, Cuculus canorus, Ciconia nigra. Ardea cinerea, purpurea, egretta, garzetta, nycticorax. Sterna nigra. Anas querquedula.

Szeptember.

Megjelenik az augusztus hóban megnevezettek közül: Falco rufipes, subbuteo, cyaneus. Anthus arboreus, pratensis. Muscicapa grisola, albicollis. Turdus iliacus. Cypselus murarius. Charadrius auratus. Ibis falcinellus (ritkán). Ardea ralloides (ritkán), minuta. Tringa subarquata, Schinzii, Temminckii, minuta, pugnax. Totanus ochropus, glareola, fuscus, stagnatilis, calidris, glottis. Scolopax maior, gallinago. Sterna hirundo.

Távozik a hónap első felében: Coracias garrula. Oriolus Galbula. Ibis falcinellus. Ciconia alba, nigra. Második felében: Falco subbuteo, rufipes. Lanius minor, collurio. Cuculus canorus. Jynx torquilla. Anthus arboreus, pratensis. Motacilla flava. Saxicola oenanthe, rubetra, rubicola. Sylvia luscinia, nisoria, hortensis, cinerea, curruca, atricapilla, phoenicurus, turdoides, pa-

lustris, fluviatilis, locustella, phragmitis, hypolais, sibilatrix. Muscicapa albicollis. Hirundo rustica, urbica, riparia. Cypselus murarius. Perdix coturnix. Charadrius minor. Ardea cinerea, purpurea, egretta, garzetta, ralloides, minuta. Tringa subarquata, Schinzii, Temminckii, minuta, pugnax. Totanus hypoleucus, glareola, fuscus, stagnatilis, calidris, glottis. Scolopax maior, gallinago, gallinula. Gallinula crex, porzana. Sterna hirundo, nigra.

Oktober.

Megjelenik: Strix uralensis. Lanius excubitor. Anthus aquaticus. Scolopax rusticola.

Távozik a hónap első felében: Falco cineraceus. Alauda arvensis, arborea. Anthus arboreus, pratensis. Motacilla alba. Sturnus varius. Sylvia trochilus, rufa. Columba oenas. Rallus aquaticus. Gallinula chloropus. Anas querquedula, crecca. Második felében: Falco tinunculus. Turdus iliacus. Sylvia rubecula. Muscicapa grisola. Charadrius auratus. Vanellus cristatus. Scolopax rusticola.

November.

Érkezik: Falco lagopus. Pyrrhula vulgaris. Fringilla montifrigilla, linaria, spinus.

December.

Ha novemberben, meleg idő uralkodott, az azon hónapban megnevezettek nagyobb részben ebben a hóban jelennek meg.

Ebből a kimutatásból láthatni, hogy a szárnyasok nagy részének főleg a tavaszi vonulási időszakbeli megjelenése illetőleg megkésése a Sztrigy mentén nem egyez azokkal a vonulási észleletekkel, melyek a Maros mentén észleltettek és észlelhetők; mivel először: sok oly faj, különösen a ruczák közül, melyek a Maros mentén számosan vonulnak keresztül, a Sztrigyen vagy éppen nem, vagy egyenként jelennek meg s ezért a fentebbi havi kimutatásból ki is maradtak; másodsor pedig a fajoknak egy nagy része, mely a Sztrigyen is megjelenik, de ezen a vidéken nem fészkel, jóval később mutatkozik itt, mint a Maros terén s ezek szerint a már ezen cikkek elején kimondott álitásnak, hogy a Sztrigy mentén szoros értelemben vett madárvonulást csak ritkán s kivételesen észlelhetni, helyes alapja van.

Azonban a madarak a már irt módon és időben való megjelenése sem állandó, kivéve azokat, melyek a Sztrigy mentén szoktak fészkelni. De az is az időjárás minőségétől függ, mertugyanis a téli hónapokban megjelenni szokott rucza-fajokat csak akkor találhatni a Sztrigyen, ha erős hideg van s annak következtében a Maros nagyobb részben bé van fagyva. Ha a hideg megszűnik s csak egy napi melegebb idő áll bé, rögtön elvonulnak az utolsóig a Sztrigyről, bár mily nagy csapatokban mutatkoztak volna is.

A májusi és juniusi megjelenése is az azon hónapokban megnevezett madaraknak a légi behatásuktól s ezek következményeitől feltételeztetik. Ugyanis azon időszakban szokott a magasabb hegyeken és

a havasokon a hó olvadni, minek következtében a Sztrigy kisebb nagyobb mérvben meg nő s ki is csap a medréből és ha egyszerint azon alkalommal esők vagy zivatarok következnek, biztosan számíthatni több érdekes szárnyas megjelenésére. De megjelenések soha se tartós és gyakran már más nap hiába keresi az ember mind azon madarakat, melyek az előbbi nap nem csak figyelmét lekötötték, hanem a vadászatban egészen ki is fárasztották. Sőt nagyon sokszor megjelenésük csak órákig tart s idő derültével oda hagyják azt a helyet, a hová az idő borongása vezette vala.

V. Emlősök.

Az emlősök osztálya képét Erdélyben csak kevés faj viseli. Bielz Albert, „Fauna der Wirbelthiere Siebenbürgens“ című munkájában, 31 nemből 67 fajt számlál elő: ezek közül 3 nemből 11 faj acclimatizálva van, az egészen vadon élők száma tehát tészen 28 nemből 55 fajt.

Hihetőleg még némely faj, különösen a denevérek és egerek között, mely az említett munkában felsorolva nincsen, még előfordulhat Erdélyben; azonban eddig éppen ezen nemek megismerésére és ismertetésére nagyon csekély, mondhatni semmi figyelmet se fordítottak.

A Sztrigy mentén előforduló emlősöket se tettem még eddig senki buvárlata tárgyává s ezért csak házagos jegyzékeket adhatni.

Az eddig ottan biztosan észlelt vagy állítólag előforduló emlősök következők:

Rhinolophus ferrum equinum L.

„*Hipposideros* Bechst.

Mind a kettő Dévánál észleltetett s következőleg feltehetően, hogy a közel eső Sztrigy mentén is honos.

Vespertilio murinus L. A falvakban tartozkodik s alkonyatkor repked.

Plecotus auritus L. Falukban, az előbbinél ritkább.

Erinaceus europeus L. Kertekben, erdőkben nem ritka.

Talpa europaea L. Kertekben, réteken nagyon közönséges.

Sorex vulgaris L. Réteken, kertekben nem ritka.

Meles vulgaris Schreb. Az alantabbi erdőkben tartozkodik.

Foetorius putorius Kais. et Bl Falukban farakások, kerítések alatt tanyáz. O-Brettyénél egy fűzfa odujába találtam megkölyközve.

Foetorius erminea K. et. Bl. Réteken sánczokon, lyukakban tartozkodik; télben csűrök körül is megfordul.

Foetorius vulgaris K. et Bl. Sánczokban, szántókon, lyukakban tartozkodik, télben felkeresi a csűröket s istalókat is.

Mustela martes L. Lunkányi és Ponoricsi bükk-erdőkben tartozkodik.

Mustela foina L. Állítólag a Ponoricsi sziklákban lakik, az ottani oláhok „béjka“nak nevezik.

Lutra vulgaris L. A Sztrigyen a malomgátok körül és a víz martjában lakik.

Canis Lupus L. Az erdőkben különösen télen fordul meg, honnan éjjel néha a falvakba is bétékint. Állítólag Kriseny községében egyszer bément az oláh templomba s az egyedül ott levő oláh pappal farkas szemet nézett, mire a pap elkezdett énekelni s az annyira meghatotta zeneérzékeit, hogy meghunyászkodva eltávozott.

Canis vulpes L. Az erdőkben mindenütt előfordul, honnan felkeresi különösen a hegyaljai falukat s a házi szárnyasokban nem kis pusztítást teszen.

Felis catus L. Erdőkben nem nagyon ritka, felkeresi a Sztrigy melletti törökbúza-földeket is, hol többször ejtetett el.

Sciurus vulgaris L. A szálas erdőkben nem ritka. Előfordul sötét barna és verhenyes színben is.

Myoxus glis L. A bükk-erdőkben.

Myoxus nitela Schreb. Erdőkben.

Myoxus avellanarius Desm. Erdőkben magyarcók körül.

Cricetus frumentarius Pall. Szántóföldeken lyukakban lakik.

Mus musculus L. Mezőkön, házakban; némely évben nagyon elszaporodik.

Mus decumanus L. Malmokban, házaknál, pinczékben, istalókban gyakori.

Jegyzés. A házi patkány, *Mus rattus* hihetőleg előfordul, de összetévesztik az előbbivel; ezért szükséges volna figyelemmel kísérni s jelen vagy jelen nem létét coastatálni.

Mus sylvaticus L. Erdőkben, gyepüknél.

Mus agrarius Pall. Mezőkön, kertekben nem gyakori.

Mus minutus Pall. Búzaföldeken; télben csűröknél is észlelhető.

Hypudaeus arvalis Schreb. Réteken, szántókon közönséges.

Lepus timidus Auct. Erdőkben, mezőkön.

Sus scrofa apher L. A hatvanos években lőttek egy kinőtt malaczat a Ponoricsi erdőkben, a hová eltévedt.

Cervus capreolus L. nagyon ritkán áttéved a Gredistyei erdőkben a Ponoricsi erdőbe.

Mint rendkívüli s épp azért nevezetes eseményt megemlítjük, hogy 1864-ben Julius hóban egy zergét (*Capella rupicapra* L.) a Szt.-György-Vályai szőlőkben egy munkás agyon ütött, mint az már a Retyezát természetrajzi leírásában is (felolvasatott 1867 Márczius 13). meg van említve. Továbbá tán 1867-ben Décemberben Sztrigy Szent Györgynél a Sztrigy közepén egy szarvast (*Cervus elaphus* L.) fogtak el földmivesek s elevenen szállították bé Dévára.

HIBAIGAZÍTÁS.

Az erdélyi muzeum-egylet évkönyvei IV. kötetének 2-ik füzetében megjelent a „Retyezát helyviszonyi és természetrajzi tekintetben“ című természetrajzi leírásnak a növényeket tárgyaló részében néhány hibás közlés foglaltatik, melyeket szükségesnek sőt kötelességnek tartok a következőkben ki igazítani:

Nro: 4	<i>Anemone baldensis</i> L.	helyett kell hogy álljon	<i>Anemone alpina</i> L.
"	23 <i>Aconitum Lycoctonum</i> L.	" " " "	<i>Aconitum moldavicum</i> Hacq.
"	29 <i>Arabis ovirensis</i> Wulf.	" " " "	<i>Arabis dacica</i> Heuff.
"	52 <i>Dianthus barbatus</i> L.	" " " "	<i>Dianthus compactus</i> W. K.
"	58 <i>Silene natans</i> L.	" " " "	<i>Silene transsilvanica</i> Schur.
"	72 <i>Cerastium petrosum</i> Schur.	" " " "	<i>Cerastium ciliatum</i> W. K.
"	72 és 73 közzé béiktatandó még Jorgován kővéről	" " " "	<i>Cerastium repens</i> L.
"	73 <i>Cerastium alpinum</i> L.	" " " "	<i>Cerastium lanatum</i> Lam.
"	73 eleibe béiktatandó: Arágyesből	" " " "	<i>Cerastium latifolium</i> L.
"	79 <i>Geranium pratense</i> L.	" " " "	<i>Geranium alpestre</i> Schur.
"	102 <i>Geum reptans</i> L. kihagyandó, az utánna megnevezett helyek a <i>Geum montanum</i> L. helyiségeihez vonandók.		
"	106 <i>Potentilla inclinata</i> Vill.	helyett kell hogy álljon	<i>Potentilla Thuringiaca</i> Bernh.
"	126 <i>Sedum album</i> L.	" " " "	<i>Sedum hispanicum</i> L.
"	127 <i>Sedum dasyphyllum</i> L.	" " " "	<i>Sedum hispanicum</i> L.
"	193 <i>Chrysanthemum montanum</i> L.	" " " "	<i>Chrysanthemum rotundifolium</i> W. K.
"	149 <i>Chrysanthemum coronopifolium</i> L.	" " " "	<i>Chrysanthemum alpinum</i> L.
"	200 <i>Cineraria crispa</i> Jacq.	" " " "	<i>Cineraria Clusiana</i> Koch.
"	213 <i>Carlina intermedia</i> Schur.	" " " "	<i>Carlina vulgaris</i> L.
"	232 <i>Crepis Jacquini</i> Tausch.	" " " "	<i>Crepis grandiflora</i> Tausch.
"	275 <i>Gentiana germanica</i> Willd.	" " " "	<i>Gentiana Amarella</i> L.
"	281 <i>Pulmonaria angustifolia</i> L.	" " " "	<i>Pulmonaria transsilvanica</i> Sch.
"	298 <i>Pedicularis foliosa</i> L.	" " " "	<i>Podicularis Hacquetii</i> Graf.
"	308 <i>Acinos rotundifolius</i> Pers.	" " " "	<i>Acinos alpinus</i> Mönch.
"	398 <i>Sesleria Heufleriana</i> Schur.	" " " "	<i>Sesleria rigida</i> Heuff.
"	402 <i>Deschampsia alpina</i> R. et Sch.	" " " "	<i>Agrostis rupestris</i> Ait.

Ezen nevekre igazítandók ki a különböző tenyész vonalok leírásánál a kiigazítandó néven felsorolt növények is.

A madarakat tárgyaló részben 36 sz. alatt a *Caprimulgus punctatus*nál „csengő hangját“ helyett „cseregő hangját“ kell hogy álljon.